

Dante Alighieri

Dieviškoji komedija

Pragaras

baltų literatūros klasika

Dante Alighieri

Dieviškoji komedija

Pragaras

Iš italų kalbos vertė
ALEKSYS CHURGINAS

baltos lankos

850-3
D2-268

VB "VINGIO"
filialas

X 9-99/6248

Apipavidalino
KĘSTUTIS GRIGALIŪNAS

© Vertimas į lietuvių kalbą, komentarai, Aleksys Churginas, 1968
© BALTOS LANKOS, Vilnius, 1998

Rinko ir maketavo BALTOS LANKOS
Printed in Lithuania

ISBN 9986-861-18-7

Turinys

I giesmė	9
II giesmė	14
III giesmė	19
IV giesmė	25
V giesmė	30
VI giesmė	36
VII giesmė	40
VIII giesmė	45
IX giesmė	50
X giesmė	55
XI giesmė	61
XII giesmė	65
XIII giesmė	70
XIV giesmė	76
XV giesmė	82
XVI giesmė	86
XVII giesmė	92
XVIII giesmė	97
XIX giesmė	102
XX giesmė	107
XXI giesmė	112
XXII giesmė	117
XXIII giesmė	123
XXIV giesmė	129
XXV giesmė	135
XXVI giesmė	140
XXVII giesmė	146
XXVIII giesmė	151
XXIX giesmė	157
XXX giesmė	162
XXXI giesmė	168
XXXII giesmė	173
XXXIII giesmė	179
XXXIV giesmė	185
Komentarai	191

I giesmė

Gyvenimo nuėjęs pusę kelio,
Aš atsidūriau miško tankmėje,
Pametęs tiesų pėdsaką takelio.

Sunku man apie tai kalbėt, deja:
Tokia tamsi giria ta ir siaubinga,
Jog vėl/jaučiu aš baimę širdyje!

Turbūt mirtis mažiau net šiurpulinga.
Tad vardan gėrio, surasto tenai,
Papasakoti viską bus naudinga.

Kaip aš paklydau, nežinau nūnai,
Nes, kai žengiau į šitą girią klaikią,
Dar tebesupo sielą man sapnai.

Bet paskum, prisiartinęs kiek reikia
Prie kauburio, dunksojusio slėny,
Kuris man šitiek nerimasčio teikė,

Pakėliau aš akis: šviesa švelni
Sroveno jau iš kelrodės planetos,
Ir kalno šonai skendo jos ugny.

Išblaškė naktį rytmetys saulėtas,
Ir veikiai mano dvasios gelmėse
Bent kiek aprimo siaubas neregėtas.

Tarytum tas, kursai širdim drąsia
Ištrūko iš putoto okeano,
Bet klaidžioja dar žvilgsniais bangose, –

Taip lygiai išgąstinga siela mano
Tebesidairė ten be paliovos,
Kur niekada joks gyvis negyveno.

Kiek pailsėjęs po nakties liūdnos,
Aš pakilau ir nuėjau per klonį
Ramiu žingsniu prie apšviestos kalvos.

Bet vos tik leidaus vėlei į kelionę,
Kai, vizgindama uodegą mikliai,
Staiga išsoko lūšis margašonė;

Ji taką man pastojo atkakliai,
Ir aš, jos nevaliodamas nuvyti,
Galvojau grįžt, sustojęs pakelėj.

Tai buvo metas, kai maloniai švyti
Atbudus ryto saulė – ir būrys
Tyrų žvaigždžių padangėje matyti

Kaip dieviškosios Meilės žiburys.
Nors man laimingą pradžią pranašavo
Giedra mėlynė ir dailus žvėris,

Bet vos nuo baimės siela atsigavo,
Kai netoliese liūtą pamačiau,
Kuris, aukštai pakėlęs galvą savo,

Riaumodamas žingsniavo vis arčiau
Ir toks įdūkęs rodėsi iš bado,
Jog aš ore jo siautulį jaučiau.

Drauge su juo ir vilkė atsirado,
Kurios liesybė, geidulių pilna,
Į pražūtį savaime žmogų veda.

Piktų jos žvilgsnių įžūli liepsna
Nenoromis išsklaidė mano ryžtą
Greičiau pasiekti kauburį aną.

Ir kaip lošėjas išdidus sumyšta,
Kada ūmai po pergalių visų
Nuo jo iš karto laimė nusigrižta, –

Taip lygiai pasidarė man baisu,
Ir aš nuo vilkės traukiausi iš lėto
Ten, kur lyg naktį visada tamsu.

Kai, išgąščio pagautas netikėto,
Slinkau žemyn, – išvydau netolies
Vyriškio tylų, blyškų siluetą

Ir sušukau jam, pilnas nevilties:
„Ar tu vaiduoklis, ar žmogus, – vis viena
Pagelbėk man, maldauju iš širdies!“

Jis tarė: „Aš – nebe žmogus šiandieną.
Aš Mantujoje Cezario laikais
Išvydau saulę – ir tarp Romos sienų,

Augustui valdant, vaikščiojau kadais;
Tuomet tautiečiai mano dar tikėjo
Išpuikusiais pagoniškais dievais.

Poetas aš buvau; žygius Enėjo
Išgarsinau ir apsakiau, kaip jis
Iš Trojos miesto degančio išėjo.

Bet kam žengi į požemio sritis?
Kodėl nekopi tu į kalną šitą,
Kuris yra visų žmonių viltis?“

„Vadinasi, Vergilijus esi tu? –
Akis nudelbęs, jam tariau droviai, –
Šaltini džiaugsmo neišpasakyto!

Didingoje tavų eilių srovėj
Poetai semiasi jėgų iš seno.
Argi ne tu jiems pavyzdį davei,

Geriausias, mylimiausias dainiau mano, –
Argi ne iš tavęs lig šios dienos
Aš mokausi garbingo žodžių meno?

Išminčiau, žvelk: nuo vilkės alkanos
Atatupstom aš traukiuos lyg apmiręs...
Meldžiu tave, apgink mane nuo jos.“

„Sau kito kelio paieškok iš girios, –
Atsakė jis, pamatęs, jog verkiu, –
Tasai žvėris rajus ir užsispyręs

Kiekvieną puola – ir nėra tokių,
Kurie, su juo bent sykį susidūrę,
Nebūtų mirę po kančių sunkių.

Blogiausia tai, kad šią pabaisą niūrią
Negali nieks pasotint: amžinai
Į naują auką ji geismingai žiūri.

Daug suviliojo gyvių ji čionai
Ir dar nemaža turi suvilioti;
Bet didis Šuo ateis – ir žus jinai.

Apie turtus ir savo žemių plotį
Tasai taurus galiūnas negalvos,
Vien laimę stengsis tautai dovanoti.

Jis bus garbė Italijos šventos,
Vardan kurios Kamilė, Turnas, Nisas
Ir Eurialas žuvo kitados.

Kai vilkės neapkęs pasaulis visas,
Jis vėlei ją į pragarą įmes,
Kur slėpės ji, iš godulio sulysus.

Tau patariu dabar klausyt manęs:
Aš būsiu tavo kelrodžiu – tu eisi
Su manimi į požemio gelmes,

Tu į skausmų buveinę nusileisi,
Kur rauda ir maldauja sau mirties
Daugybė dvasių, mirusių kadaise.

Ten bus ir tie, kurie lengviau kentės,
Nes, apimti liepsnų, išsaugos viltį
Palaimintos sulaukti ateities.

Jei dar aukščiau norėsi tu pakilti, –
Vadovas prakilnesnis atsiras,
Ir man prieš jį teks pagarbiai nutilti.

Tada mes atsisveikinsim, nes tas,
Kurio didžios nepripažįstu galios,
Man uždraudė įžengti į dausas.

Visur jisai valdovas ir karalius,
Bet jo tikroji būstinė – dangus.
Laimingi tie, kuriems ten laisvas kelias!”

Aš jam tariau: „Vergilijau brangus,
Vardan dangaus, tau niekad neatverto,
Neduoki man įpulti į vargus,

Žingsniuok pirmyn – prie švento Petro vartų,
Leisk pamatyti tuos, kuriems seniai
Nuo pragaro kančių širdis apkarto.“

Ir paskui jį aš nusekiau klusniai.

II giesmė

Diena jau blėso, ir dangus aptemęs
Jau kvietė žemės gyvius pailsėt
Po rūpesčių visų; tik aš, benamis,

Rengiausi kovą kelyje pradėt
Su nuovargiu ir gailysta širdinga,
Kurios čionai nedrįsiu nutylėt.

O, mūzos! Žodžio galią neklaidingą
Suteikit man ir leiskit atvirai
Papasakot, kuo atmintis turtinga.

Aš prabilau: „Poete, ar tikrai
Tesėsiu tai, ko dar nesu pradėjęs?
Apsigalvok pirmiau, ką tu darai.

Sakai, jog ir mirtingasai Enėjas
Į amžinas įžengęs buveines
Ir viską ten savom akim stebėjęs.

Bet jeigu tas, kurį godojom mes,
Į jį kadais palankų žvilgsnį metė,
Regėdamas didybės jo žymes, –

Kiekvienas gilią išmintį čia matė.
Berods dangaus aukščiausioji valia
Padarė Romos protėviu jį patį

Ir šitame mieste galų gale
Į švento Petro vietą pasodino
Tą, kurs apdovanotas jo galia.

Kas šių didingų žygdarbių nežino?
Bažnyčios rūmą kuriant, visa tai
Ne paskutinį vaidmenį vaidino.

Skelbėjas gėrio, išrinktas aukštai,
Taipogi ėmės panašios kelionės,
Kad žodžiais jo tikėtume šventai.

Bet aš – nenusipelnęs tos malonės.
Nesijaučiu mat panašus į juos
Ir nežinau, ką pasakytų žmonės.

Jei atsidurčiau požemio kraštuos,
Bijau, kad aš galiu netekti proto.
Man tavo išmintis suklyst neduos.“

Ir lyg tasai, kurs žygio užsimoto
Atsisakyti nutarė staiga,
Taip aš stovėjau ties dauba miglota,

Vadindamas jau išmone paika
Tą norą, kurs mane ką tik kamavo
Su tokia nenumaldoma jėga.

„Jei supratau teisingai kalbą tavo, –
Atsakė man šešėlis prakilnus, –
Tau širdį kraupulys, matyt, pagavo.

Tačiau kada užplūsta baimė mus,
Tuoju mes viską metame su gėda
Lyg siaubo apimtas žvėris bailus.

Tad, geisdamas palengvinti tau bėdą,
Neslėpsiu, ko čionai aš atvykau
Ir ko nenorom ašaros man rieda.

Kai laukiančiųjų būstan patekau,
Gražuolė man pamojo skaisčiaveidė,
Kuriai tarnaut džiaugsmingai sutikau.

Jos akys tartum saulė šviesą skleidė,
Ir aš klausiaus nustebeš, kaip saldžiai
Tyloj jos balsas angeliškas aidė:

,O mantujieti, žinomas plačiai,
Kurio vardu garbingu nūdien puošias
Pasaulio tolimiausi pakraščiai!

Bedalis mano draugas taip apkvošęs
Nuo išgąščio kalnuotoj dykumoj,
Jog atgalios pasukt jau pasiruošęs.

Apie tatau padangių aukštumoj
Girdėjau aš ir nuoširdžiai bijausi,
Kad nepražūtų jis nykioj lomoj.

Tikiuosi, kad pas jį tu nukeliausi
Ir, jam padėjęs magišku žodžiu,
Man išblaškysi nerimą giliausią.

Aš – Beatričė. Aš tave siunčiu.
Aš, meilės įkvėpta, čia atskubėjau
Iš ten, kur grįžti pareigą jaučiu.

Tave ne sykį, mano geradėjau,
Pašlovinsiu praamžio akyse.
Tuomet, nutilus jai, aš prakalbėjau:

„O, tu, vienintele, kurios dvasia
Viršum visų būtybių žmogų kelia
Mirtingojo pasaulio erdvėse!

Aš taip skubu įvykdyt tavo valią,
Tarnauti tau taip noru aš degu,
Jog man belieka laimint savo dalią.

Bet negi čion tau leistis nebaugu,
Palikus ten, toli, buveinę tyrą,
Kurion sugrįžt viliesi be vargų?‘

„Nuslėpti negaliu nuo tokio vyro, –
Atsakė ji, – dėl ko nė vienosyk
Mana širdis iš baimės nesustiro.

Bijoti reik tokių dalykų tik,
Kurie savaime nukreipti prieš gėrį,
O kito ko tuščiai nesibaidyk.

Mane pats Dievas tokią jau sutvėrė,
Kad man nebaisios kančios ir liepsna,
Kuri tamsybėj požeminėj žėri.

Yra mat rojui moteris viena;
Jinai šį vargšą gina ir globoja
Ir jam dabar užuojautos pilna.

Ji kreipėsi į Liuciją dėl jojo
Ir tarė: – Tavo tarnas šiuo metu
Kamuojasi; padėk jam. – Ir anoji,

Bodėdamos visų darbų piktų,
Priėjo prie manęs (tą valandėlę
Sėdėjau aš su Rachele kartu);

Ji tarė: – Beatrice, rojaus gėlė,
Pasigailėki to, kurs dėl tavęs
Aukščiau minios pilkosios pasikėlė.

Ar tu girdi jo aimanas gailias?
Ar tu matei, kad jam pavojus gresia
Baisėnis už įaudrintas marias? –

Dar nėjo nieks į pergalę taip drąsiai,
Nebėgo nieks taip greit nuo prapulties,
Kaip aš – po jos liepimo kilniadvasio.

Čia nuo dausų aš nužengiau išties,
Nes tavo pagarbi kalba, poete,
Negali nesujaudinti širdies.’

,Taip ji šnekėjo, ir jos akys švietė
Pro ašaras, riedėjusias liūdnai,
Lyg ragindamos vietoj nestovėti.

Aš atėjau, kaip liepė man jinai,
Ir žvėrį plėšrų nuvijau, kurs tyčia
Pastojęs buvo kelią tau tenai.

Tai ko gi tu delsi? Ko snaudi šičia?
Išsivaduok iš nevilties kraupios!
Ar tau drąsos neteikia Beatricė

Ir kitos dvi palaimintos? Ar jos
Nėr kupinos tau meilės begalinės?
Nejaugi veltui į tave kreipiuos?’“

Ir tarsi gėlės po šalnos naktinės
Atgyja vėl ir džiaugiasi šviesa,
Kuri srovena iš dangaus mėlynės,

Taip man sudilo baimė kaip rasa,
Nusiminimą ryžtas nugalėjo,
Ir sušukau aš, degdamas narsa:

„Kokia gera manoji užtarėja!
Kaip aš giliai esu dėkingas tau,
Kad josios žodžiai vėjais nenuėjo!

Aš puikiai tavo kalbą supratau,
Apmiręs geismas vėl many atbudo,
Ir vėl keliauti norą pajutau.

Mes vieną tikslą turime abudu,
Būk mokytoju mano ir vadau!
Žygiuokim!“ – pasakiau. Jisai sujudo,

Ir aš drauge su juo – skardžiu šlaitu.

III giesmė

ČIA KELIAS Į DEJONIŲ VIEŠPATYSTĘ,
ČIA KELIAS TEN, KUR SKAUSMAS IR TAMSA,
ČIA KELIAS Į ŠEŠĖLIŲ KARALYSTĘ.

KURĖJĄ MANO ĮKVĖPĖ TIESA,
PIRMOJI MEILĖ SUTEIKĖ MAN GALIĄ
IR IŠMINTIES NEMIRŠTANTI ŠVIESA.

MANE PRANOKT VIEN AMŽINYBĖ GALI,
BET KAIP JINAI – AŠ AMŽINAS ESU.
ČIONAI ĮŽENGĖS, VILTĮ MESK Į ŠALĮ.

Man pasidarė akyse tamsu,
Išvydus tokį užrašą virš durų.
Ir aš tariau: „Vadove, man baisu.“

Jisai, pamatęs mano žvilgsnį niūrų,
Pasakė: „Baimei šičia ne vieta.
Ir vargas tam, kieno drąsa sugūra.

Buveinė šioji tiems yra skirta,
Kuriems kadaise apsiniaukė protas
Ir pažinimo laimė atimta.“

Idant geriau kelionėje man klotųs,
Jisai, ištiesęs dešinę linksmi,
Man žengti liepė į sritis miglotas.

Ten dūsavimai, skundai ir klyksmai
Nakty bežvaigždėj skardi taip siaubingai,
Jog aš nenorom pravirkau ūmai.

Atrodė, kad tamsybėj šiurpulingoj
Girdėt kalbų visokių mišinys,
Kad šioj balsų audroj net laikas dingo

Ir skamba visas oras raudomis,
Kurios netildamos tolydžio skraido
Tarytum smėlio drumstas sūkurys.

Ir aš tariau, apkurtintas jų aidų:
„Vadove, ką tai reiškia? Ką girdžiu?
Mane šauksmai tie jaudina ir baido.“

„Tokia yra dalia menkų širdžių, –
Atsakė jis, – kurios nėra regėję
Nei paniekos, nei laurų išdidžių.

Tarp jų – piktieji angelai, mylėję
Vien tik save, nedrįsę eiti net
Nei už, nei prieš aukščiausiąjį kūrėją.

Šviesus dangus išvarė juos kaipmat;
Kad nesidžiaugtų pasmerktosios vėlės,
Nepriima jų pragaras taip pat.“

Tariau: „Vadove mano, koks kartėlis
Taip graužia juos?“ Ir man atsakė jis:
„Tatai bus aišku tau po valandėlės.

Didžiausioji svajonė jų – mirtis,
Jų pragyventos dienos tokios nykios,
Jog nebaisi jiems bet kokia lemtis.

Pasauly atminimas jų išnykęs;
Jie pragarui ar dangui nemieli.
Pažvelk ir eik, ramybėj juos palikęs.“

Čia vėliavą išvydau aš toli,
Kuri aplink taip greitai lėkė oru,
Kaip tik įsivaizduoti sau gali.

O paskui ją – žmonių ilgiausią vorą
Aš pamačiau su nuostaba slapta,
Kad jų tiek daug mirtis užmušt panorą.

Būry kitų atpažinau ir tą,
Kuris, bailumo paveiktas besaikio,
Prasilenkė su priederme šventa.

Ir supratau, jog šitą bausmę klaikia
Atlieka čia niekingieji, kuriuos
Ir Dievas, ir šėtonas bus prakeikę.

Tikrovės nepažindami žiaurios,
Dabar jie bėgo ir nuogi raudoji,
O bimbilai ir širšės gylė juos.

Čiurkšliai kraujuotų ašarų vagojo
Jų veidus, ir šlykščiausi kirminai
Jas rijo tuoj, rangydamies po kojų.

Pažvelgęs priekin, pamačiau tenai
Prie upės didelės nemažą minią
Ir pasakiau: „Vadove, gal žinai,

Ko šitie žmonės grumdosi dumblyne?
Nors įžiūrėt patamsy man sunku,
Kitan krantan jie skuba nusimine.“

„Galėsi, – tarė jis, – greitu laiku
Ledinį Acheroną pats išvysti,
Tuomet paaiškint viską sutinku.“

Ir aš, supratęs savąją paikystę,
Akis nuleidau ir žengiau tylus,
Bijodamas Vergilijui įgristi.

Ir štai luotu per vandenį drumzlius
Atplaukiant regim senį žilaplaukį.
„Žinokit, vargas tam, kas čia paklius.

Dangun jūs nepateksite! – jis šaukia. –
Keliausit ten, kur amžina naktis,
Ten, kur kaitra ir šaltis jūsų laukia.

O ko į šitas požemio sritis
Atklydai tu, gyvasis? Kur veržiesi?“
Ir pastebėjęs, kad gaišuoju vis,

Pridūrė: „Jei anapus tu smelkiesi,
Ieškokis kito uosto pakrašty,
Kur valtį daug lengvesnę rast galėsi.“

Vadovas mano tarė: „Ko širsti,
Charonai? Visavaldis taip norėjo –
Ir tiek. Tai kam tie plepalai tušti?“

Gauruotas veidas rūškano kėlėjo
Aprimo, tik apie akis dyglias
Raudoni ratilai tebepliskėjo.

Žvelgiau į nuogas virpančias vėles,
Kurios kaleno dantimis išbalę
Ir, genamos į pragaro gelmes,

Tūžmingai keikė vardą visagalio,
Gimimo dieną, vietą ir tėvus,
Ir giminę žmonių, ir savo dalią.

Paskiau pakilo kliegesys baisus,
Ir puolė jos prie upės, kur ateiti
Turės visi, kas Dievui nepaklus.

Charonas, tikras kipšas, jų neskaitė;
Žėravo akys jo kaip žarija,
Ir jis nepaslankiuosius irklu šveitė.

Kaip krinta rudeninė lapija
Ir šakos papilkėjusios vaitoja,
Kad medis atsisveikina su ja, –

Taip ir Adomo padermė piktoji
Klusniai į laivą lėkė paskubom
Lyg paukštė, kai medžioklis patūtuoja.

Štai plaukia jau apniukusiom bangom;
Ir, persikelti jiems dar nesuspėjus,
Kiti jų vieton spiečiasi bėgom.

„Sūnau, – pasakė mano įkvėpėjas, –
Jie piktnaudžiavo Dievo dosnumu
Ir lig mirties aršiaus jo priešais dėjos.

Jie skuba eldijon, jiems neramu,
Ten juos aukščiausias teisingumas varo,
Paversdamas net baimę troškimu.

Keliai skirtingi veda žmogų gerą;
Tad iš Charono prakalbos piktos
Nesišaipyk ir jį suprask kaip dera.“

Ūmai gelmė dykynės apniauktos
Sudrebo taip, jog, tai vien prisiminus,
Man prakaitas čiurkšlena nuo kaktos.

Sugriaudė žemė, ašarom patvinus,
Pakilo vėjas iki pat dangaus,
Ir, raižant žaibo liepsnai plotus plynus,

Kritau lyg miego apimtas sunkaus.

IV giesmė

Siaubingas trenksmas persmelkė man kūną,
Apsvaigus atsipeikėjo galva,
Lyg būčiau aš prižadintas perkūno.

Apsidairiau aplink akim blaiva
Ir stengiausi suvokt, į kokią vietą
Mus atvedė gūdžioji raguva.

Stovėjau aš ties kiauryme uolėta,
Ties aidinčia dejonėm bedugne,
Kur ašarų tiek tūkstančių išlieta.

Jinai juodavo tiesiai prieš mane,
Paskendusi visa rūke klaikiausiam
Ir slėpinga tartum nežinia.

„Dabar tamsos pasaulin prasigausim, –
Pasakė perbalęs poetas man. –
Sek įkandin, ir šitaip mes keliausim.“

Bet aš tariau, pažvelgęs jam veidan:
„Kaip eisiu aš pirmyn, jei ima baimė
Tą, su kuriuo žengiu tiesos vardan?“

„Man tiek skaudi ten kenčiančių nelaimė,
Jog išgąsčiu laikai, – atsakė jis, –
Užuojautą, man kylančią savaime.

Eime, ilga kelionė prieš akis.“
Ir mes pasukome į pirmą ratą,
Apriečiantį bedugnę po mumis.

Čia nēr šauksmų, kurie šiurpu nukrato.
Tik plaukia aidas atdūsių ilgų,
Lyg iš gilaus vos girdimo verpeto.

Tai sielvartas be skausmo ir vargų,
Kurio valdžion yra čionai patekę
Daug moterų ir vyrų, ir vaikų.

„Tau įdomu, – vadovas man pasakė, –
Kieno dvasias tu prieš save regi?
Nėra jos nusidėjėliais pasekę,

Bet nepažino to, ką pats tiki, –
Negavo krikšto, prieš kurį dorybės
Ir nuopelnai visi jų – per menki.

Tie, kas gyveno iki krikščionybės,
Nebuvo Viešpaties tikri tarnai;
Aš – vienas iš tokių, o jų – galybės.

Vien už tatau mes kenčiame čionai
Ir stumiame dienas, praradę viltį,
Kažko ilgėdamiesi amžinai.“

Nespėjo mano kelrodis nutilti,
Kai apmiriau iš sielvarto; nejau
Tiek nuostabių žmonių negaus pakilti

Iš pragaro angos? Ir aš tariau:
„Taurus vadove, išblaškyk dvejonę!
Norėčiau sužinoti aš tikriau:

Savom jėgom arba kitų malone
Palaimos ar sulaukė čia bent kas?“
Ir tuoj, supratęs mano abejonę,

Paaiškino jisai: „Į šias vietas
Man atkeliavus, greit tasai atėjo,
Kuris laimėjo pergales visas.

Jis išvadavo mūsų pranokėją
Ir Abelį, ir Nojų tuo metu,
Ir Mozę, kurs įstatymais garsėja,

Ir Izraelį su šeima kartu,
Ir Dovydą karalių, ir Rachele,
Ir Abraomą, ir gan daug kitų,

Kuriuos pelnytai į dausas įkėlė.
Neteko išsigelbėti prieš tai
Berods nė vienai pasmerktajai vėlei.“

Taip mudu, šnekučiuodami rimtai,
Vis žengėme gilyn į girią niaukią –
Į dvasių girią, tariant paprastai.

Kai buvom jau truputį atsitraukę
Nuo ten, kur puoliau žemėn, – pamačiau
Ištryškusią tamsoj liepsnelę jaukią.

Aš supratau, prislinkęs kiek arčiau,
Jog išrinktieji tam ruože gyvena,
Iškilusieji už kitus aukščiau.

„Didysis mokslo švytury ir meno,
Sakyk, kas toji draugija kilni,
Kurios orumas traukia žvilgsnį mano?“

Jis tarė: „Net ir dangui maloni
Skambi šlovė jų, žemėje laimėta,
Dėl to ir surinkti jie čia vieni.“

„Pagerbkit nepranokstamą poetą! –
Aš balsą išgirdau. – Jis vėl pas mus.
Štai jo šešėlis artinas iš lėto.“

Žvelgiau pirmyn, liepimui nuolankus,
Ir keturis didžius išvydau vyrus,
Gal ne per daug linksmus, bet ne liūdnius.

Vadovas tarė: „Priekin išsiskyrus,
Apsiginklavus kardu žmogysta –
Didžiausia puošmena poetų lyros,

Homeras nemirtingasai; kita –
Satyrikas Horacijus; Lukanas
Ateina su Ovidijum greta.

Visus mus jungia dainiaus vardas senas,
Ir užtatai jie pagerbė mane,
Šiam įspūdingam balsui nuskardenus.“

Tylom grožėaus mokykla šaunia,
Kurios giesmė sparnuotoji plasnoja
Tarytum aras vaiskia žydryne.

Jie kažin ką pasakė ir sustoję
Man linktelėjo galva taip džiugiai,
Jog mano vadas net nusišypsojo.

O kai penki šie proto karžygiai
Mane savon šeimon priimt sutiko,
Pasijutau kaip niekada smagiai.

Taip link šviesos mesėjome iš tyko,
Tarpusavyje žodžiais keisdamies;
Bet nér prasmės minėti tų dalykų.

Ir štai mes atsidūrėm prie pilies,
Kurią septynios aukštos supo sienos
Ir dailiai juosė upė tos šalies.

Lyg sauskeliu mes perėjom kaip vienas
Per jos bangas – ir vartais septintais
Patekom pievon, ant vešlios velėnos.

Ten buvo daug žmonių rimtais veidais,
Nepaprastai oraus, didingo stoto,
Ir aš gėrėjaus jų balsais minkštais.

Paskiau į šviesią aukštumą kalvotą
Įkopėm, kad galėtume nuo jos
Matyti kaip ant delno visą plotą.

Tiek garsenybių ant vejų plačios
Išvydau aš, jog, vien jas paminėjęs,
Laimingas neapsakomai jaučiuos.

Jų tarpe buvo Hektoras, Enėjas
Ir Elektra su savo gentimis;
Greta Kamilės ir Pentesilėjos –

Štai Cezaris erelio akimis;
O štai šalia galingojo Latino
Garsi duktė jo sėdi tylomis;

Štai Brutus atkaklus, štai Kolatino
Drovi žmona, štai Julija jautri
Ir nuošaliai šešėlis Saladino.

Aš pastebėjau mokinių būrį
Ir tą, kurį užvis aukščiausiai stato
Išminčiai ir mąstytojai tikri;

Atpažinau Platoną ir Sokratą,
Stovėjusius čia pat su juo kartu,
Ir Demokritą, kurs pasaulį mato

Atsitiktiniam deriny daiktų,
Ir Talį, Diogeną prie jo šono
Ir Empedoklį su Heraklitu,

Anaksagorą, stoiką Zenoną,
Dioskoridą, rinkusį žoles,
Taip pat Orfėją, Liną, Ciceroną

Ir Seneką, kuriam dėkingi mes.
Euklidą pamačiau aš, Ptolomėją
Ir Hipokratą netoli savęs,

Averoesą, didįjį švietėją,
Galėną, Avicėną... Man sunku
Aprėpti visa, ką akis regėjo.

Aš dviese su Vergilijum lieku,
Jo pėdomis turiu aš vėlei sekti,
Ir iš tylos nežinomų takų

Žengiu į aklą siautulingą naktį.

V giesmė

Iš pirmo rato nukreipiau aš pėdas
Į antrą: jis mažesnis kaip anas,
Bet sukaptos jame baisesnės bėdos.

Čia Minas perkrato vėles visas
Ir savo uodegos didžiulėm ringėm
Riaumodamas pasmerkia kančiai jas.

Kai prieš jo teismą tenka stot mirtingiems,
Kaltes kiekvieno skuba jis pasvert
Ir skelbia rūšią bausmę nelaimingiem,

Apsivyniojęs uodega tiekkart,
Kiek kam pakopų nusileisti skirta,
Kaip teikėsi jo išmonė nutart.

Jų ten daugybė. Eisena netvirta
Artyn prislinkę, ištare žodžius,
Išklausė jo – ir pragaran nuvirto.

„Tu, kurs eini į tuos kraštus gūdžius, –
Nutraukęs darbą, subaubė siaubūnas,
Į mano pusę kreipdamas vyzdžius, –

Ko nori tu ir kas tas atėjūnas?
Neapsigauk! Be reikalo vargsti.“
Vadovas tarė: „Šitokius perkūnus

Tu veltui svaidai. Čia jam atverti
Visi keliai. Aukščiausias taip norėjo –
Ir tiek. Tai kam dar plepalai tušti?“

Staiga tamsoj neaiškiai nuaidėjo
Dusli dejonė. Atėjau tenai,
Kur gaudžiai verkia dvasios nusidėję,

Ten, kur šviesa nutilo amžinai,
Kur ūžia kriokia praraja lyg marios,
Kada jas plaka vėjai milžinai.

Kai staugia drumstas viesulas, atvaręs
Spiečius vėlių prie atskardžio uolos,
Ir jau tiesiog prieš jas bedugnė verias,

Jos, neištvėrę skausmo ir gėlos,
Raudom pratrūksta, keikia laimę savo
Ir plūsta Viešpatį be paliovos.

Aš supratau, jog šitaip aimanavo
Ir šitaip vargo tie, kurie protu
Vien kūno geiduliams aklai tarnavo.

Ir kaip varnėnus nuo šalnų piktų
Sparnai jų spėrūs kuopom neša oru,
Taip vėtra, sūkuriuodama ratu,

Čia mėtė, blaško padermę nedorą
Ir maišo su žeme vėlių šimtus,
Kurios tik laukia naujo vėjų šuoro...

Kaip lekia gervės į šiltus kraštus
Ir, virtine ilgiausia nusidriekę,
Dejuoja gailiai, – panašiai prieš mus

Pagautos uragano dvasios lėkė
Vaitodamos. Ir aš tariau: „Kas jos,
Kurias audra juoda taip žiauriai pliekia?“

Vadovas man atsakė: „Iš pradžios
Pažvelk į šitą pirmą, Nino žmoną
Semiramidę, genamą kančios:

Pavaldinių ne vieną milijoną
Ši moteris turėjo kitada;
Dabar jos žemė – valdžioje sultono.

Jinai, baisios gašlybės pavergtą,
Įteisino šią ydą pragaištingą,
Idant už ją nebūtų prakeikta;

O štai našlė Sichėjo nuodėminga,
Kurį sugniuždė aistros ne laiku,
Štai Kleopatra pernelyg jausminga

Ir Elena, sukėlus tiek aukų;
Antai Achilas, tas, kuriam kovoti
Prieš meilės galią – buvo per sunku;

Tristanas, Paris...“ Kaip man atkartoti,
Kaip suskaičiuoti paeiliui visus,
Kuriuos geismai pražudė nežaboti?

Išgirdęs damų ir karių vardus,
Kurie taip dosniai buvo suminėti,
Ilgai stovėjau liūdnas, nekalbus;

Galop neiškenčiau: „Dėl ko, poete,
Štai tuodu, net ir vėjo genami,
Nesiskiria? Man juos prakalbint knieti.“

Jis tarė: „Kai atskris ties tavimi,
Pašauk juos vardan meilės: vienu gaistu
Jie atsiskubins, tavo liepiami.“

Ir sušukau, matydamas, kaip švaisto
Juos vėtra, mūsų pusėn vydama:
„Prieikit, vargšai, jeigu jums tai leista!“

Kaip kad balandžių draugiška šeima,
Sparnus plačiai išskleidus, oru plaukia,
Į gimtą savo gūžtą lėkdama, –

Taip iš Didonės būrio atsitraukia
Ir atleikia dvi vėlės, į kurias
Kreipiausias ką tik pro sutemą nejaukia.

„Dėkojam tau, kad šias vietas nykias
Tu ryžais aplankyt ir pažiūrėti,
Kaip baudžia mus už kruvinas kaltes.

Rūstybė Dievo liepia mums tylėti, –
Kitaip mes jį maldautume karštai
Tave globoti, mielas pašalieti.

Mes viską pasakysim – klausk tiktai;
Mes bloga tau išklosime ir gera,
Jei viesulas nepertrauks mūs piktai.

Aš gimus ten, kur marių bangos šnera,
Kur senas Po su savo sūnumis
Į Adriją nuo amžių vilnį varo.

Meilingai širdžiai meilė – kaip ugnis:
Susižavėjęs kūnu mano jaunu,
Jis nejautė, kad čia jo pražūtis.

Tikroji meilė viską užkariauna;
Ir aš jį taip ugningai pamilau,
Jog man lig šiol širdis neatsigauna.

Ta meilė mus prapuldė pagaliau...
Kentės kaip Kainas mūs žudiko siela.“
Išklausęs liūdną kalbą, dar giliau

Susimąsčiau apie jų baisią gėlą
Ir taip ilgai stovėjau tamsoje,
Kol išgirdau poeto balsą mielą:

„Ką tu galvoji?“ – „Ak, kokia svaja, –
Aš atsakiau, – kokia aistra galinga
Juos į bedugnę atvedė, deja!“

Ir, žvelgdamas į porą nelaimingą,
Tariau: „O, kaip tavęs klausyt graudu!
Šie tavo žodžiai man į širdį sminga.

Bet pasakyk, Frančeska: tuo metu,
Kai gimė meilės godos pirmutinės,
Kas uždegė jums aistrą? Kuo būdu?“

Ji tarė man: „Nėr didesnės kankynės,
Negu džiaugsmų dienas minėt varguos.
Beje, vadovas tavo dabartinis

Patvirtins tai. Bet jei lig pabaigos
Tau rūpi viską sužinot, – klausyki
Šios begalinio sielvarto kalbos.

Mes užsimiršę skaitėm vieną sykį,
Kaip Lančelotą pavergė aistra;
Dažnai, nenorom žvilgsniais susitikę,

Nukaisdavom abudu lyg žara,
Nors mudu nenumanėm, koks pavojus
Tavy, o meile, paslėptas yra!

Ir kai mes ten priėjom, kur herojus
Bučiuoja savo brangiąją veidan, –
Jis, vargšas, nieko blogo negalvojęs,

Į karštas lūpas pabučiavo man.
Daugiau skaityt tą dieną nebeteko...
Taip mus knyga įstūmė pragaran.“

Girdėdamas Frančeskos gailią šneką,
Užuojautą jos draugui pajutau;
Aš sudrebėjau, jėgos man išseko,

Ir žemėn aš lyg užmuštas kritau.

VI giesmė

Vos man tik vėlei pragiedrėjo akys
Ir atgavau aš sąmonę, kurios
Iš sielvarto gilaus buvau netekęs,

Kai jau naujas aukas lemties kraupios
Visur aplinkui mano žvilgsnis mato,
Kur tik dairaus, kur tik mintim kreipiuos.

Aš įžengiau dabar į trečią ratą,
Kur skrodžia tamsą amžinas lietus,
Čaižus ir šaltas ir slogus kaip reta.

Pajuodęs, dvokiantis ir nuobodus,
Jis pliopia į pažliugusią klampynę
Ir drebia žemėn sniegą ir ledus.

Trigerklis Cerberis, juoda šlykštyinė,
Tarytum šuo ten loja visada
Į pasmerktuosius, grimztančius liūgyne.

Jo akys dega, taukina barzda,
Naguotos rankos, pilvas išsipūtęs,
Kraujais aptekus žioklė jo pikta;

Jis puola žmones, drasko juos įsiutęs,
O tie, visaip vartydamies purvuos,
It kalės unkščia, gindamies nuo liūties.

Ausis pastatė slibinas ir, vos
Užuodęs mus, gašliai nasrus atvėrė,
Tirtėdamas nuo kojų lig galvos.

Vadovas mano, pastebėjęs žvėrį,
Dvi žemių gniūžtes griebė greitomis
Ir jas tiesiog į godžią ryklę žėrė.

Kaip šuo, kuris iš bado urzgia vis,
Bet, gavęs kaulą, vambryti nustoja
Ir įsirežęs dirba dantimis,

Taip užsičiaupė ir baidyklė toji,
Kurios lojimas taip įgriso jau,
Jog vargšės vėlės kurčios būt svajoja.

Mes darganoje yrėmės toliau
Per neapčiuopiamų būtybių kūnus,
Tarytum rūkas dingstančių tuojau.

Jų buvo priguldytas visas liūnas;
Staiga viena, man žvelgdama veidan,
Sušuko sėdomis: „Tu, kaip klajūnas,

Nuo žemės atkeliavęs pragaran!
Ar mano bruožai nieko tau nesako?
Juk tu gimei, gyvam dar esant man.“

„Lemtis, – tariau, – tave taip skaudžiai plaka,
Jog išdilai visai iš atminties,
Lyg niekad man tavęs regėt neteko.

Bet kas gi tu, kuris čionai kuities
Ir ant kurio ši maro liūtis kliokia,
Pasmerkdama kankynei be vilties?”

Jis tarė: „Tavo miestas – pilnas tokio
Pavydo, kad net braška jau skrynیا...
Jis laime džiaugtis ir mane išmokė.

Čaku praminę buvote mane.
Pilvapenyستė įpročiu man tapo,
Užtat ir murdaus dumblinam tvane.

Tokių kaip aš į šitą gyvą kapą
Prigrūsta nemažai, nes jie visi
Tuo pat kalti...” Čia jam pritrūko kvapo.

„O Čakai, tavo nuoskauda baisi
Man ašarom karčiom užtvindė veidą, –
Jam sušukau. – Bet jei gudrus esi,

Sakyk, kaip miestas baigs nelemtą vaidą,
Ar atsiras ten padorus žmogus,
Ir kas vienybę jo piliečių skaido?”

Jisai atsakė: „Riaušės ilgos bus;
Pasiuks Laukiniai pergale per kraują,
Ir ištremtas bus priešas išdidus,

Bet, po trijų saulėgrįžių iš naujo
Pradėjęs kovą, greitai ją laimės,
Nes remis jį tas, kuris dabar gudrauja.

Pakels vėl galvą tie, kas nugalės,
Ir, nedraugus ilgiems laikams prislėgę,
Uždės gėdingą leteną bausmės.

Ten du dori, bet jų galia – bejėgė.
Pavydas, išpuikimas, godulys –
Štai trys dygliai, kurie taip širdį diegia.“

Po šios kalbos liūdnos nutilo jis.
Bet aš tariau: „Nors man jau eiti metas,
Labai norėčiau savo ausimis

Išgirsti, kur Tegjajo, Farintatos
Kilminga siela, kur, žinot geidžiu,
Arigas, Moska ir gausus jų ratas,

Kur Rustikučis, didis tarp didžių?
Ar pragaro gelmėn jie nusirite,
Ar ilsis rojų? Pasakyk, meldžiu.“

Jis tarė: „Dar giliau jie nuvaryti,
Žemyn juos traukia nuodėmių našta;
Greit viską pats galėsi pamatyti.

Bet kai tava kelionė bus baigta,
Primink tiems, kurie dar saule gėris,
Kad vaikščiojau jų tarpe kažkada.

Daugiau – nė vieno žodžio.“ Ir nustėręs
Akis į šalį nugrėžė jisai,
Į aklą šmėklų jūrą pasinėręs.

„Tokie, – vadovas tarė, – kaip tasai,
Čia skendės lig arkangelo trimito,
O kai sugriaus grėsmingi jo garsai,

Jie puls tuojau prie kapo atdaryto
Ir, vėl atgavę povyžą žmonių,
Klausys lėmimo, amžiams pasakyto.“

Šnekėdamiesi pėdinom žingsniu
Per dvasių ir per dumblo maišalynę,
Tarp nebūties pasaulio slėpinių.

„Po paskutinio teismo jų kankynė
Ar sumažės? – vadovui aš tariau. –
Ar jie tebežliugsos tame pelkyne?“

„Tavasis mokslas žino tai geriau, –
Atsakė jis. – Aukštesnis sutvėrimas
Ir džiaugiasi, ir kenčia daug stipriau.

Nors juos visus užgriuvo prakeikimas
Ir liks nuo tobulybės jie toli,
Bet prasmingesnis laukia jų likimas.“

Taip apsukui mes ėjom – ir kely
Kalbėjomės, bet tai kartot nėr laiko.
Ūmai sustabdė mus dauba gili,

Ir mes išvydom Plutą, žvėrį klaikų.

VII giesmė

„Pape Satan, pape Satan aleppe!“ –
Suriko Plutas gvergždžiančiu balsu.
Bet man per daug nenusigąsti liepė

Didysis mokytojas mūs visų:
„Aukščiau niekingos baimės tu pakilki,
Ir leiskimės. Lai niršta! Nebaisu.“

O išvėptsnukiui tarė jis: „Nutilki,
Nustoki veltui laidyti nasrus
Ir apmaudu pasprink, prakeiktas vilke!

Teisėtai žengiamo į šiuos kraštus:
Taip nori tas, kurs Mykolui padėjo
Sutriuškinti jo angelus piktus.“

Kaip burė, išpūsta galingo vėjo,
Subliūkšta, stiebui lūžus, taip tada
Nuožmi pabaisa žemėn nubildėjo.

Ir štai prieš mus pakopa ketvirta,
Štai ta beribio sielvarto pakrantė,
Kurioj visa piktybė sutelkta.

Teisingas Dieve! Kaip ten žmonės kentė!
Nejaugi vien darbai jų nedori
Vargšus galėtų šitaip nustekenti?

Kaip verdančiam Charibdės sūkury
Banga prieš bangą stūgaudama ritas,
Taip žmonės trankė čia jėga žiauri;

Jų buvo knibždėlynas nematytas,
Jie stūmė sunkenybes dviem pulkais:
Kaktomušom prieš vieną ėjo kitas,

Ir vyras vyrą puolė su keiksmiais;
Po to jie traukėsi, chorą suklykę:
„Ko šykštauji?“ arba „Ko tu švaistais?“

Bet, vos į priešingas puses iškrikę,
Atgal jie suko vėl niauriu keliu,
Kartodami giesmelę savo nykią.

Ir taip žingsniu jie žengė atkakliu,
Kol jų susidauždavo krūtinės...
Pajutęs, jog tylėt nebegaliu,

Tariau: „Vadove, kas čia per grumtynės?
Nejau tiek dvasininkų ten, kairėj,
Kaip rodo šios tonzūros begalinės?“

Jis man atsakė: „Taip atžagariai
Gyvenime jų žlibas protas veikė,
Jog saikui nusidėjo. Įkyriai

Apie tatau jie loja it paklaikę
Ir, susidūrę vienas su kitu,
Lyg priešas priešą nesiliauja keikę.

Štai tie, kur su viršugalviu skustu, –
Dvasiškiei. Popiežių ir kardinolą
Ne vieną čia, tarp gobšų, rasi tu.“

„Minioj žmonių, kurie viens kitą puola,
Be abejonės, daug ką, – pasakiau, –
Galėčiau atpažinti net iš tolo.“

„Deja, – jis tarė, – nieko nėra sunkiau.
Bjauriausios ydos bruožus jų taip drumsčia,
Kad įžiūrėt juos – nebe lengva jau.

Per amžių amžius jie tebesigrums čia
Ir prisikels, pargrįžę į kapus,
Vieni – pliki, kiti – sugniaužta kumščia.

Kas buvo išlaidus ar per taupus,
Tas laimės nebeteko ir ramybės;
Dabar, tikiuos, tau viskas aišku bus.

Pažvelk, sūnau, į žemiškas gėrybes,
Į dovanas Fortūnos apgaulios,
Kurių žmogus taip laikos įsikibęs!

Joksai pasaulio auksas nevalios
Patenkint nė vienos vėlės gobšūno,
Kuriam nebėr jau kelio atgalios.“

Paklausiau: „Kaip suprasti man Fortūną,
Apie kurią, vadove, tu šneki,
Kurios naguos žmonijos laimė tūno?“

Jis tarė man: „O, padarai paiki,
Kokia tamsybė užgulė jums protą!
Tad paklausyk, jei manimi tiki.

Tasai, kurio galybė – neribota,
Paskyrė dangui dangiškus vadus,
Kad vykdytų jie uoliai valdžią duotą

Ir skleistų darniai šviesą į kitus.
Taip lygiai liepė jis lemčių valdovei
Tvarkyti žemės gėrį bei turtus,

Įsakinėti laimei nepastoviai,
Iš rankų į rankas blaškyti ją
Ir vadovaut iš tolo mūsų šlovei.

Tauta paglemžia tautą kovoje,
Nes reikalauja to valia slaptoji,
Neregima lyg driežas žolėje.

Ir nors prieš ją ne vienas jūsų stoja, –
Ji viešpatauja kaip kiti dievai
Ir drąsiai savo ištarmę kartoja.

Jai nesvarbu, kuo vakar tu buvai, –
Ji kaitalioja viską, skuba nuolat,
Visur šeiminkaudama laisvai.

O, jūs, kurie nuo priedermių nutolot,
Pamiršę, ko malonė jos verta,
Jūs veltui ją kryžiuojate ir puolat:

Ji lieka abejinga ir šalta
Ir savo rutulį ramiausiai suka,
Nežemiškos palaimos apsupta.

Bet žvaigždės linksta jau žemyn pro ūką;
Mūs laukia vaizdas didesnių kančių,
Tad reikia paskubėti trupučiuką.“

Mes ratą perkirtom žingsniu sparčiu
Ir bergint priėjome upelį,
Kurs teka srauniai loviu gan plačiu.

Žingsniavom, nenukrypdami į šalį,
Pagal juosvą raudonas jo vilnis
Ir požemio gelmėn sau skynėm kelią.

Niaukus upokšnis nuolat auga vis,
Kol Stikso pelke virsta, išsiliejęs
Po pilko akmenyno briaunomis.

Ir aš, kiek atidžiau įsižiūrėjęs,
Išvydau žmones: išrengti nuogai,
Jie, klimpdami purve, siaubingai riejos,

Viens kitą draskė tartum vanagai,
Darban paleistos buvo rankos, kojos,
Pečiai ir galvos, dantys ir nagai.

Vadovas tarė: „Čia, sūnau, kapojas
Tie, kas vergavo apmaudui kadais;
Nemaža jų dumblynas dar užklojęs;

O kad neabejotum žodžiais tais,
Mesk akį pats: atodūsiai jų klaikūs
Vandens paviršiun kyla burbulais.

Jie skundžiasi: „Mus graužė pykčio tvaikas
Saulėtoje gyvenimo puotoj...
Dabar mums atgailaut atėjo laikas

Ir skendėt šitoj jauroj prakeiktoj.
Taip užgiedoję, dar kažką mėgina
Sugargaliuoti, bet užspringsta tuoj.“

Apsukom lanką pakraščiu liūgyno,
Nukreipę žvilgsnį pragaro duobėn,
Kuri dumblan tiek sielų nugramzdino,

Ir atkeliavom bokšto papėdėn.

VIII giesmė

Dar bokšto paslaptingo nepasiekę,
Pamatėme, į tolį žvelgdami,
Du žiburius, kurie mirgėjo prieky,

Pačioj viršūnėj kuoro degdami,
O atokiau – dar vieną šviesą blausią,
Atsakančią tolygia ugnimi.

Ir aš, tatai regėdamas, kreipiausi
Į jūrą išminties: „Ką reiškia tos
Liepsnelės? Ko jos ieško? Ką jos klausia?“

„Jei pažiūrėsi tarp miglos tirštos, –
Man tarė jis, – į vandenį dumbluotą,
Suvoksi, ką jos šaukia.“ Niekados

Taip greitai nelėkė strėlė sparnuota,
Kaip lekiant pastebėjau aš krantan,
Į mūsų pusę, nediduką luotą.

Tik vienas irklininkas buvo ten,
Kurs garsiai rėkė: „Siela nelaboji,
Galų gale papuolei mūs kraštan!“

„Šį kartą veltui, Flegijau, burnoji, –
Vadovas tarė. – Mes – svečiai tiktai.
Mums reikalinga eldija tavoji.“

Tarytum tas, kas tūžauja slapčiai,
Supratęs, kad jį tyčiomis apgavo,
Taip Flegijas nuščiuvo kaip matai.

Gerasis mano vadas negaišavo,
Ir mes tuoj valtin sėdome, kuri
Išsyk pajuto visą našą savo.

Štai mudu – seno pergo vidury,
Štai jis sujudo, grimzdamas nuo svorio
Negyvojo pasaulio dubury.

Ir kai jau mylią nuplaukėm padoria,
Iš dumblo balsą išgirdau: „Kas tu,
Prieš laiką atskubėjęs? Ir ko nori?“

Tariau: „Čia būti neilgai žadu.
O pats kas toks, apskretęs ir ištinęs?“
„Veizdėk, – atsiliepė, – aš vienas tų,

Kas verkia.“ „Tad prasmek tarp marmalynės! –
Atšoviau. – Nusidėjėli šlykštus,
Tave aš būsiu ir purvuos pažinęs.“

Jis bandė kibt į eldijos kraštus,
Bet vadas jį nustūmė į klampyną,
Pridūręs: „Eik sau pas šunis kitus!“

Mane gi pabučiavęs apkabino
Ir tarė pagarbiai: „Laiminga ta,
Kuri tave, rūsti širdie, augino!

Jis pasipūtęs buvo visada;
Negreit išdils jo smurtas ir apgaulės,
Užtat jo šmėkla – pykčio apsėsta.

O kiek didžiūnų žino dar pasaulis,
Kurie, palikę gėdą po savęs,
Į šį srutyną nugarmės kaip kiaulės!“

Tariau: „Ar gausim pamatyti mes
Iš mūsų šauniai skriejančio laivelio,
Kaip jis toj velnio sietuvoj nuskęs?“

Jisai atsakė: „Mums nebaigus kelio,
Tu jau akis galėsi paganyt
Ir pažiūrėt į jojo šiurpią dalį.“

Čia jį nuogaliai ėmė taip daužyt,
Ir tai stebėt tokia man buvo šventė,
Jog noriu Dievui ačiū pasakyt.

Dumbluočiai šaukė: „Muškite Ardžentį!“
Ir dantys florentiečio atšiauraus
Jį patį draskė, skausmo neiškentę.

Toksai likimas laukė to žmogaus.
Ūmai rauda pasiekė mano ausį,
Ir aš, pagautas nerimo, žvalgiaus.

„Tuoju, – vadovas tarė, – atkeliausi
Pas Dito miestą (taip vadinas jis),
Kur liūdinčių žmonių pulkai didžiausi.“

„Vadove, – atsakiau, – antai slėnys,
Ten daug raudonų minaretų švyti,
Lyg būtų juos įkaitinus ugnis.“

„Sūnau, tai amžina liepsna matyti,
O bokštai, – tarė jis, – atšviečia ją.
Žengi į pragaro žemesnę sritį.“

Giliais grioviais pasuko eldija
Pagal galingą sieną geležinę,
Tą, už kurios kančių viešpatija.

Galop, gerokai dar pasigaišinę,
Išgirdom šaukiant irklininką: „Štai
Mes ir atvykom. Prašom į krantinę!“

Aš pažvelgiau. Nenuoramų šimtai,
Kuriais dangus įrūstintas palijo,
Ant vartų korės, rėkdami piktai:

„Kas toks į negyvųjų karaliją
Išdrįso gyvas brautis?“ Bet su jais
Vadovas paslaptim pasidalijo,

Manydamas, kad jie gal atsileis,
Ir tokį gavo atsaką: „Nepyki
Ir eiki vienas požemio keliais.

Tegu jisai paklaidžioja bent sykį
Ir be tavęs pasmarkauja tegu.
O tu pas mus nuo šiolei pasiliki.“

Skaitytojau! Kaip buvo man baugu
Tada girdėti tuos žodžius kliautingus
Ir jaust, kad grįžti neturiu jėgų!

Aš sušukau: „Vadove rūpestingas,
Kursai tiek kartų gelbėjai mane,
Kai bet kokia viltis atrodė dingus,

Neleisk man žūti ašarų klane!
Verčiau abu, regėdami jų klastą,
Keliaukime atgal šia dykyne.“

Ir tas, kurs niekada nenusigąsta,
Atsakė man: „Laikykis! Nepastos
Mums niekas kelio. Taip aukščiau nuspręsta.

Lauk čia manęs ir nenustok drąsos,
Joje tu semkis liūdnai dvasiai peno.
Tave išvesiu iš bedugnės tos.“

Gerasis tėvas, man brangus iš seno,
Nuėjo... Stoviu vienas aš visai,
Ir „taip“, ir „ne“ kovoja sieloj mano.

Nenugirdau, ką aiškino jisai,
Žinau tiktai, kad pokalbis nutrūko,
Pradėjo priešai bėgti sumišai,

Kiekvienas kūlvartom į vidų spruko;
Jie užtrenkė vartus prieš jo akis,
Ir pamažu atgal jisai pasuko.

Jis dūšaudamas žengė niūromis,
O lūpos jo šnibždėjo: „Kas man drįso
Užvert į skausmo būstinę duris?“

Man tarė jis: „Ko veidas tau išblyso?
Nenusiminkim! Pergalė – arti,
Nepaisant jųjų siautėjimo viso.

Tie išpuoliai – skatiko neverti:
Tas pat juk buvo prie didžiųjų durų,
Kur jau senokai skląščiai nutrenkti;

Tu atmeni dar užrašą jų niūrų?
Nuo ten – be apsaugos, be palydos
Čia žengia, mus užstodamas lyg mūru,

Tasai, kuriam tvirtovė pasiduos.“

IX giesmė

Nublyškinusi mano skruostus baimė
Po žlugusių vadovo pastangų
Išdilino jam nuogastį savaime.

Ausis įtempęs iš visų jėgų,
Jis klausėsi; jo akys veltui bandė
Ką nors tamsoj išvelgti tarp rūkų.

„Nepasitrauksim, priešo išsigandę...
Mes nugalėsime, – tarė jis, – arba...
Bet kurgi mūs globėja? Kur ji šiandien?“

Kapota, prieštaringa jo kalba,
Bijojimas kaip nors neišsiduoti
Ir jojo žodžių tariama svarba

Pripildė tokio klaiko man vaizduotė,
Jog niekaip aš nepajėgiau, deja,
Iš slapto kraupulio išsivaduoti.

„Ar šios niūnios griovos glūdumoje
Atsiduria kas nors iš pirmo rato,
Kur tik viltis užgęsta širdyje?“

Taip aš paklausiau; jis mane suprato
Ir tarė: „Iki šiol vargu ar kam
Pavyko nusileisti čia. Tai reta.

Bet aš lankiaus tame urve juodam,
Užkeiktas tesalietės piktaakės,
Mokėjusios šešėliui negyvam

Gražinti sielą. Kūno jau netekęs,
Jos liepimu dėl šmėklos kažkokios
Į Judo būstinę buvau nukakęs.

Ne, niekur nėra čionai tokios klaikios
Ir nuo dangaus nutolusios vietovės...
Bet mudu nepaklysimė, tikiuos.

Žinok, į vidų liūdesio tvirtovės,
Kuri nuodingų pelkių apsupta,
Esu žūtbut patekti pasišovęs.“

Jisai, atrodo, sakė dar šį tą;
Bet mano akys kryo prie liepsnotos
Viršūnės bokšto, dunksančio greta:

Iškilo ten trys furijos kraujuotos,
Jos visos buvo moterų veidais,
Žaliom didžiulėm hidrom apvyniotos,

O vietoje kasų gličiais mazgais
Aplink jų galvas raitėsi gyvatės,
Žalčiai kirbėjo kamuoliais gyvais.

Ir mano vadas, aštrų žvilgsnį metęs
Į šias tarnaites požemių deivės,
Pasakė man: „Nesistebėk pamatęs

Erinijas nuožmiąsias; iš kairės
Regi Megerą; ten štai Tisifonė;
Štai rauda Alekto – iš dešinės.“

Man vėrė širdį jų baisi dejonė;
Ir taip jos draskė sau nagais krūtis,
Jog į poeto šliejausi pašonę...

„Greičiau, Medūza! Kad pavirstų jis
Į akmenį! Ar pamiršai Tesėją?“ –
Jos klykė, žvelgdamos panaromis.

„Tuo užsimerk ir nusigręžk! Įspėju:
Jei tu Gorgonei dirstelsi veidan, –
Čionai paliksi.“ Taip jis prakalbėjo;

Paskiau delnais akis uždarė man
Ir nugara į ją mane pasuko,
Kad amžiams neįpulčiau pragaran.

O, jūs, kuriems išmanymo netrūko,
Praskleiskit šydą tų eilių keistų
Ir žvilgtelkit giliau jūs trupučiuok!

Bet jau vandens paviršiumi drumstu
Artėjo dundesys griausmingo aido,
Kuris abudu drebino krantu,

Lyg koks galiūnas viesulą paleido –
Ir lekia jis per ošiančius miškus,
Medžius kaip skiedras mėto, žvėris baido,

Aptekęs dulkėm, švilpia per laukus,
Kvatoja, trimituoja lyg pašėlęs,
Ir traukiasi nuo jo piemuo baugus...

Vadovas tarė, vokus man pakėlęs:
„Žiūrėk, tenai, virš pelkės amžinos,
Atplaukia palšas tirštas debesėlis.“

Ir kaip kad varlės nuo angies vienos
Į šonus neria, jausdamos pavojų,
Ir dumbliuose sau ieško ramumos,

Taip žemę dvasios bėgančios nuklojo,
Pabūgę vieno to, kurs per bangas
Ramiai keliavo, nesušlapęs kojų.

Kaire ranka sklaidydamas miglas,
Kurios jam slinko į akis nuo plynės,
Link mūsų žengė didelis kažkas.

Ir pasiuntinį dangišką pažinęs,
Aš, valiai savo vado paklusnus,
Nusilenkiau jam tyliai pirmutinis.

Koks buvo jis rūstus, koks įsakmus!
Nespėjo net pakelt jisai lazdelės,
Kai vartai atsivėrė priešais mus.

„Kas čia iš jūsų į puikybę kelias? –
Suriko jis ties atgrasiu slenksčiu. –
O, atmatos dangaus! O, piktavalės

Būtybės! Ar dar maža jums kančių,
Kad šiaušiatės nelyginant padūkę
Prieš neaprėžtą viešpatį lemčių?

Prisimaištavot, padarai nusmukę!
Užtenka! Pažiūrėkite verčiau
Į Cerberio apipešiotą snukį.“

Ir nieko mums netaręs, kuo greičiau
Nuėjo atgalios keliu dumblingu,
Ir aš veide jo antspaudą mačiau

Ne šio pasaulio rūpesčių gausingų.
Tuomet, šventų jo žodžių įkvėpti,
Pasukome link miesto liūdesingō.

Vidun laisvai mes buvom įleisti,
Ir aš, be galo trokšdamas regėti,
Ką šitie mūrai laiko paslaptį,

Ėmiau aplinkui smalsiai žvalginėti,
Ir lygumą išvydau aš tenai,
Kur skausmas tiek šiurpių vaizdų išmėtė.

Kaip Arlyje, kur vilnija lėnai
Tėkmė didingos Ronos, ar prie Polos,
Kur šniokštauja Karnaro vandenai,

Kapais kilsuoja žemė, – taip lyg olos
Viena duobė čia glaudės prie kitos;
Tik buvo daug baisiau, tarp jų papuolus.

Jos visos degė nuo liepsnos karštos,
Kokioj turbūt net ir kiečiausias plienas
Nėra dar grūdinęsis niekados.

Atkeltas buvo antvožas kiekvienas,
Ir liudijo verksmai, iš ten sklindą,
Kad baigėsi liūdnai tų bėdžių dienos.

„Gerasis vade, – pasakiau tada, –
Ką slepia tos ugnies ir siaubo skrynios?
Ką reiškia ta netylanti rauda?“

„Eresiarchai vargsta čia ir minios
Jų pasekėjų, – tarė jis. – Gelmėn
Jų sugarmėjo aibės begalinės.

Toksai su tokiu atgulė išvien;
Bet nevienodai šie grabai įkaite.“
Po to jisai pasuko dešinėn,

Ir mums ilgai pamūriais teko eiti.

X giesmė

Glūdus takelis vis tolyn mus veda,
Ir aš tarp sienų ir gyvų kančių
Pirmyn stumiuosi paskui savo vadą.

„Šviesiausias prote, kurs keliu gūdžiu
Man žengti leidi, teikis pasakyti, –
Tariau aš jam, – ką taip žinot geidžiu.

Ar negalėčiau tų aš pamatyti,
Kurie čia vargsta? Nieko nēr arti,
Visi jų karstų dangčiai nudangstyti.“

„Bet bus, – jisai atsakė, – užvožti,
Kai jie parvyks iš Juozapato klonio,
Apvalkalais pirmųkščiais apvilkti.

Epikūriečiai guli šitam šone;
Jie skelbė: siela mirti pasmerkta,
Vos kūnui baigus žemišką kelionę.

Tuojau patsai išgirsi gal šį tą
Ir atsaką, tikiuos, netrukus gausi
Į tai net, kuo duomiesi tu slapta.“

Tariau: „Brangus vadove, aš laikausi
Man duoto priesako, aš nedrįstu
Tau įkyrėt – ir daug šnekėt varžausi.“

„O, toskanieti, kurs ugnies miestu
Žingsniuoji gyvas, brangindamas žodį,
Truputį stabtelėk ties šiuo karstu!

Tarmė tavoji aiškiai man parodė,
Jog tu – iš mano tėviškės mielos,
Kuri manim berods tebesibodi.“

Toks balsas veržės iš duobės vienos;
Ir, ne juokais nugąsdintas iš naujo,
Ieškojau savo vado paramos.

Jis tarė: „Vėl tau baimė stingdo kraują?
Tu Farinatą šiam kape matai:
Antai jis prieš tave – ligi pusiaujo.“

Aš jam žvelgiau į veidą įtemptai,
O jis, lyg patį pragarą paniekęs,
Žiūrėjo, galvą keldamas aukštai.

Vadovas tarė: „Nebijok, tai niekis.“
Ir, rodydamas kelią tarp grabų,
Pridūrė: „Atsargiau su juo šnekėkis.“

Vos tik artyn priėjome abu,
Mane tuoj šmėkla išdidžiai paklausė:
„Kieno tu ainis, ir su kuo kalbu?“

Aš jam daviau ataskaitą smulkiausią,
Išklodamas, ko troško jo širdis.
„Tai buvo mano priešai atkakliausi, –

Pakėlęs antakius atšovė jis. –
Jie nekentė manęs, vienminčių mano,
Ir du sykiu jiems grėsė pražūtis.“

„Tremty jie nelabai ilgai gyveno, –
Aš atsakiau, – jie grįžo į namus;
O jūs, deja, neperėmėt jų meno.“

Čia dar kažkoks vaiduoklis nebylus
Pakilo lig barzdos iš to pat grabo,
Tarytum klūpodamas priešais mus.

Mane išvydęs, jis kaip ir nustebo,
Paklaidžiojo aplink akim bailia,
Paskiau pravirko, visas lyg suglebo

Ir tarė: „Jeigu dvasios vien galia
Tau leido žengt į šią landynę klaikią,
Kodėl gi mano Gvido nėra šalia?“

„Vienam bastytis man nepasitaikė, –
Tariau aš jam, – bet *kitas* budi čia,
Kurį nieku sūnelis jūsų laikė.“

Jo žodžiai, ypatinga jo kančia
Žmogaus to vardą atskleidė iš sykio,
Tad atsakiau jam pašaipą kandžia.

O jis pašoko jau ir garsiai klykė:
„Kaip? *Laikė? Laikė!* Jeigu taip sakai,
Ištūmė jį mirtis į naktį nykią!“

Kadangi aš tylėjau gan ilgai,
Jis neištvėręs aukštininkas krito,
Ir tuo visi pasibaigė vargai.

Bet kietas veidas išdiduolio kito,
Kurs buvo čia užkalbinęs mane,
Nekrustelėjo, bruožai nepakito.

„Išties, grįžimo meistriško mene
Mūsiškiai atsiliko, – jis atšovė. –
Tai man skaudžiau, kaip ši kančių skrynja.

Užtat nespės blyški gelmių valdovė
Nė penkiasdešimt kartų sušvytėt,
Kai ir tave palies nuožmi tikrovė.

Bet jei dar teks pasaulį tau regėt,
Sakyk, dėl ko įstatymai jūsiškiai
Vienminčių mano liepia negailėt?“

Aš atsakiau: „Jų antpuolis taip ryškiai
Krauju nudažė Arbijos vilnis,
Jog maldose jų nemini mūsiškiai.“

Pakratęs galvą, atsiduso jis
Ir tarė: „Drąsiai stojau į rikiuotę
Ne vienas aš, kai buvo priežastis.

Tačiau man teko viskuo rizikuoti,
Kada norėta be kalbų jokių
Nuo žemės ir Florenciją nušluoti.“

„Ramybės tavo genčiai aš linkiu! –
Paguodžiau jį. – Bet teikis mazgą vieną
Atnarplioti, nes aš nepajėgiu.

Kad esate akyli – ne naujiena;
Nors ateitin išvelgiat neprastai,
Nepastebit, kas darosi šiandieną.“

„Kaip toliaregiai matome vien tai, –
Jisai atsakė, – kas nuo mūsų nutolę;
Tiek mums teatseikėta ten, aukštai.

Bet veltui stengiamės, artyn pripuolę,
Ką norint įžiūrėt. Tik iš šalies
Sužinome, ką veikiat jūs, miruoliai.

Vos užsivėrus vartams ateities,
Akiračiai visi mums užsidaro.
Tie žodžiai, aš manau, tave apšvies.“

Supratęs savo poelgį negerą,
Tariau: „Meldžiu tave, pranešk anam,
Kad nieks jo Gvido į kapus nevaro,

Ir jei aš vengiau atsakyti jam,
Tai tik dėl to, kad man per daug rūpėjo
Atskeisti tiesą protui alkanam.“

Bet aš jau šaukiant išgirdau globėją:
Tad paprašiau išvardinti trumpai
Visus, kurie drauge su juo kentėjo.

„Jų daug, – atsakė jis, – jų daug labai.
Čia kardinolas, čia ir Federikas
Antrasis. Jų pilni yra grabai.“

Nutilo. Ir kape jam vėl išnykus,
Su savo kelrodžiu tolyn žengiau,
Spėliodamas, ką reiškia tas dalykas,

Išpranašautas man. Kiek atokiau
Jisai paklausė: „Ko tu nusiminęs?“
Ir nuoširdžiai jam viską pasakiau.

„Tylėk, šią rūsčią paslaptį pažinęs, –
Reikšmingai tarė man aiškiaregys,
Pakėlęs pirštą. – Bet šviesoj žydrynės,

Prieš tyras savo Viešpaties akis,
Greit paaiškės, ką tau likimas žada,
Kur jo keliai nežinomi nuklys.“

Po to į kairę paskui savo vadą
Aš pasukau ir nuėjau šlaitu,
Kur mums nuo smarvės taip užkirto žadą,

Jog pasidarė net alsuot koku.

XI giesmė

Mes veikiai atsidūrėm ant uoloto
Bedugnės kranto, aukšto ir stataus,
Virš dauburio, žmonių vargais nukloto.

Bet, nepakėlę tvaikulio šlykštaus,
Kuris iš prarajos į viršų sklido,
Pasislėpėm už antkapio sunkaus

Nelyginant už milžiniško skydo.
„Čia – Anastazas, popiežius garsus,
Kursai Fotino šuntakiais nuklydo“, –

Ten buvo užrašyta. „Būk kantrus, –
Vadovas tarė man, – ir eik iš tyko.
Paskui mažiau bejusi tuos garus.“

„Jei taip, – atsiliepiu, – mums laiko liko
Pasidalyti mintimis.“ – „Žinau, –
Atsakė jis ir žodį tart sutiko. –

Tenai, tarp tų uolų, yra, sūnau,
Trys ratai mažesnieji, trys pakopos,
Kaip tos, kurias prisimeni, manau.

Ten spiečias naujos pasmerktųjų kuopos;
Paaiškinsiu, už ką jie nuteisti,
Kad nebereiktų klaust, žemyn nukopus.

Apvaizdai nemieli darbai pikti,
Nes amžinas jų tikslas – neteisybė,
Ir jie tegali būti atlikti

Vien smurtu ar apgaule: šī blogybē
Žmonēms tēra būdinga – ir už jā
Ļ dugnā siuncīa juos dangaus rūstybē.

O smurtininkai kenčia pirmoje
Pakopojē, kurios yra trys dalys:
Tiek smurto rūšiū žino žmonija.

Paliečiamas mat būna Visagalis,
Ar mūsū artimas ir jo daiktai,
Ar net patsai veikējas piktavalis.

Suprasi viskā, paklausyk tiktai.
Nuo mirtinū žaizdū, gaisrū, plēšimo
Nukenčia tavo artimas. Už tai

Pelnytai susilaukē prakeikimo
Grobikai, užpuolikai, žmogžudžiai,
Kurie į juostą pirmąją nugrimo.

Žemiau kiek atsidūrē veltkleidžiai,
Kurie iššvaistē paveldētā lobį,
Gyveno taip plačiai ir išlaidžiai,

Jog patys nejučiom sau kasē duobē,
O paskum verkē... Rasi čia ir tuos,
Kurie save iš nevilties nudobē.

Neigimas Dievo, valios jo šventos –
Taip pat juk smurtas, lygiai kaip nenoras
Paklust aukštiems įstatymams gamtos;

Tad ir Sodomos miestas, ir Kaoras
Yra giliausipn juoston nustumti,
Kurioj liepsnoja sielos jų nedoros.

Žabangai gali būti paspęsti
Lengvatikiams, kurie tau gero linki,
Arba tokiems, kur gudrūs ir sukti;

Šį antrą atvejį mes vertint linę
Kaip niekinimą žmogiškų ryšių;
Dėl to antrojon juoston susirinę

Pulkai dviveidžių, sukčių, padlaižių;
Ten sąvadautojai, išverstakailiai
Ir daug kitokių erkių panašių.

O pirmas atvejis – tai smūgis meilei
Ir tam pasitikėjimui, kuris
Vėliau yra apverčiamas taip gailiai.

Todėl dugnan, kur žemės vidurys
Ir kur nuo amžių viešpatauja Ditas,
Kiekvienas išdavikas nusiris.“

„Vadove, vaizdas, tavo nutapytas,
Yra, – tariau, – pakankamai ryškus;
Dabar žinosiu, kas čia uždarytas.

Tačiau kodėl gi tų, kuriuos lietūs
Ten čaižo, smaugia dumblas, vėjas gena,
Ir tų, kur plūsta taip vieni kitus,

Nėra tarp šio liepsnos raudono klano,
Jei Dievas juos prakeikė iš tiesų?
O jeigu ne, – ko skundžias jie ir stena?“

Jis tarė: „Aš nustebintas esu,
Kad šitokio dalyko tu paklausei.
Bene skrajoji vis tarp debesų?

Ar pamiršai, kad „Etikoj“ aiškiausiai
Tokia mintis, be kitko, pareikšta:
Nors dangų piktina užvis labiausiai

Bet koks nesusitvardymas, klasta
Ir žvėriškumas, – nuodėmė pirmoji
Prieš dvi kitas atrodo nekalta?

Kada prie šito klausimo sustoji
Ir apie tuos, kur kenčia ten, aukščiau,
Bešališkai, iš tolo pagalvoji,

Tai pasidaro aišku daug greičiau,
Dėl ko nuo jų atskirtos tos bjaurybės
Ir Dievo rykštė plaka juos minkščiau.“

Tariau: „O, saule, sklaidanti tamsybes,
Tau lenkias mano išmonė menka,
Kuri tavy sau semiasi stiprybės.

Dar vieną daiktą pasakyk: už ką
Palūkininko amatą nuo seno
Taip sunkiai baudžia Viešpaties ranka?“

„Kas filosofiją šiek tiek išmano, –
Atsakė jis, – tas žino: prigimtis
Taureja tik nuo dieviškojo meno,

Kurio versmė – aukščiausia išmintis.
Kas „Fizikos“ bent pačią pradžią skaitė,
Be abejonės, tam ne paslaptis,

Jog žmogiškai menas turi eiti
Gamtos taku ir jo didi tiesa,
Vaizdingai tariant, – Dievo giminaitė.

Taigi žmogaus būties prasmė visa,
Kaip „Genesy“ yra mums pasakyta, –
Tik šių pradų tolydinė tąsa.

Tačiau palūkininkas ieško kito
Sau kelio, tyčiojasi iš gamtos
Ir jos paveikslą rodo iškraipytą.

Bet paskubėkime. Antai rytuos
Jau spindi Žuvys; Ratai po truputį
Pas Kaurą slenka. Nuo atkriaušės tos
Į apačią tad leiskimės pakriūte.“

XII giesmė

Baugu mums buvo žengti nuo atkrantės;
Išvydęs vaizdą tokį prieš akis,
Vargu ar kitas būtų jį pakentęs.

Ir kaip kad riogso ties Trentu griūtis,
Kuri, sudrebus žemei ar nuslinkus,
Ant Adidžės užgriuvo kaip žvėris,

Ir nuokalnė, nuo dūžių jos įlinkus,
Tokia duobėta tapo ir stati,
Jog sunkiai gali leistis keliauninkas,

Taip buvo ir šioj požemio srity.
Čia, karvės tariamos kadais pradėtas,
Iškilusio uolyno pakrašty

Dryksojo Minotauras, baubas Kretos.
Mus pastebėjęs, puolė jis draskyt
Patsai save, nerasdamas sau vietas.

Išminčius jam suriko: „Tau, matyt,
Atrodo, jog regi tu atėnietį,
Kuriam tave pavyko nužudyti?

Suklydai! Ne sesuo tavoji kvietė
Šį mano bendražygį. Bėk šalin!
Į tavo bausmę dirstelėt jam knieti.“

Ir kaip kad bulius bando bėgti pirmyn,
Bet vietoje šokuoja susaistytas,
Nes kirvis jau įsmigo jo gūbrin, –

Taip tuokart blaškėsi baisūnas šitas.
„Kol siaučia jis, tu drąsiai eit gali!“ –
Sušuko vadas. Pamačiau, kaip ritas

Man iš po kojų akmenis dideli,
Lyg jausdami sunkumą gyvo kūno.
Bet mes nebesustojome kely.

Žengiau paskendęs mintyse. „Lai būna
Tau žinoma, – globėjas tarė man, –
Jog ta pakriaušė, saugoma siaubūno,

Kurį ką tik aš suėmiau nagan,
Nebuvo taip nežmoniškai suižus,
Kai pirmą sykį leidaus pragaran.

Girdėti teko man, iš čia sugrįžus,
Jog, laukiant išvaduotojo, kuris
Į pirmą ratą nusileisti ryžos,

Tasai gūdus, kriaušingas dauburys
Taip susiūbavęs, jog visi pajutę,
Kad žemę krečia meilės drebulys

(O jis, anot kai ko, galėjęs būti
Chaosu priežastis); tada ir čion
Pradėjo šimtametės uolos griūti.

Bet pažiūrėk į lomą, apačion:
Tie, kas kadaise artimajį skriaudė,
Pateko srauto kruvino valdžion.“

O, aklas pykti! Aistra savanaude!
Kiek mulkių trumpaamžių vien per jus
Susėmė šie krantai krauju paraudę!

Vingiavo prieš mane griovys gilus,
Kurs, lauką juosdamas, aplinkui ėjo,
Kaip sakė mano kelrodis buklus.

Jo pakraščiu kentaurai bėginėjo,
Lankais apsiginklavę – panašiai
Kaip kad seniau, medžioklėn sugužėję.

Išvydę mus, sustojo strėlnešiai,
O keletas, temples mikliai įtempę,
Nuo kranto mudu sekė atidžiai.

„Sakykit, kas čia mūsų šalį trempia, –
Suriko vienas jų, – nes šausiu tuoj.
Ko naršot jūs tą atšlaitę atkampią?“

„Paaiškinsim, bet vietoje kitoj.
Mes – pas Chironą, – tarė jam globėjas. –
Žiūrėk, tik vėl neatsidurk bėdoj.“

„Tai Nesas, – man pridūrė patylėjęs,
Dėl Dejaniros žuvęs kitados
Ir Herkuliui atkeršyt sugebėjęs.

Štai stovi, nepakeldamas kaktos,
Chironas, kurs išauklėjo Achilą,
Štai Folas, pilnas tūžmasties keistos.

Būriais jie laksto pagrioviu ir pila
Strėles į galvas dvasių prakeiktų,
Kurios iš upės per aukštai iškyla.“

Priėjome prie pusžirgių ristų;
Chironas, išsitraukęs gerą strėlę,
Kuria ūsus gauruotus link žandų

Nuo savo didelės burnos atkėlė,
Saviškiams tarė: „Sako man širdis,
Kad regim gyvą padarą, ne vėlę,

Nes kojom žemę aiškiai liečia jis.“
Maniškis, vos tesiekęs jam krūtinę,
Kur baigęs jo arklinę prigimtis,

Atsakė: „Taip, mirtis jo nenuskynė,
Ir aš dabar aukščiausiu lėmimu
Jam rodau kelią pragaro gelmyne.

Jis čia – vienos esybės liepimu,
Kuri dėl jo net pertraukė ‚hosaną‘.
Aš – ne dvasia be vietos ir namų,

Jis – ne plėšikas. Rūstų žygį mano
Globoja nemirtingoji valia.
Tad lai kas nors anapus nugabena

Ši žemės sūnų, stovintį šalia,
Tegu ant kryžiaus jį pasisodina
Ir perbrenda per upę brastele.“

Chironas šauniai galvą atkragino
Ir tarė: „Nesai, būk jam vadovu,
Gink jį nuo kliaučių bet kurio kaimyno.“

Jisai pakluso ir žingsniu lengvu
Tuoį nuliukavo prie bangų raudonų,
Iš kur aidėjo tiek balsų gyvų.

Kentauras tarė: „Nemažai tironų
Čia kunkuliuoja lig ausų kraujuos,
Daug žinomų glemžikų, nevidonų.

Net Aleksandras nutremtas pas juos.
Beširdis Dionyzas čia kankinas:
Dėl jo ilgai Sicilija dejuos.

Tasai juodplaukis – grafas Adzolinai,
O šviesbruvai – tai kitąsyk garsus
Opicas d'Estè, nuodėmių daigynas,

Kurį tikrai pasmaugė jo sūnus.“
Pažvelgęs į mane, poetas tarė:
„Teaiškina, pabūsiu nuošalus.“

Dar paupiu žemyn kiek pasivarę,
Išvydom žmones, ligi pat gerklės
Nugrimzdusius į sietuvą nešvarią.

Stovėjo vienas jų vidur tėkmės.
„Jisai bažnyčioj persmeigt širdį drįso,
Kuri prie Temzės amžinai garsės“, –

Pasakė Nesas. Jų eilė nutįso.
Kitų liemuo kyšėjo ar barzda,
Ir man skaičiuot pažįstamus įgriso.

Seklėjo vis labiau srovė karšta,
Galų gale jinau blauzdas tesiekė;
Tuomet per griovį perėjom brasta.

Kentauras tarė: „Stumiantis į priekį,
Ši kraujo upė slūgsta pamažėl;
Tai pastebėjai tu. Bet patikėki,

Jog dar toliau jinau gilėja vėl
Ir iš palengvo virsta į verpetą,
Kur dūsauja despotai; šit kodėl

Ten Dievas kraugerius visokius meta:
Ten – Atila, teriotojas nuožmus,
Ten Sekstas, Pyras verkia daugel metų,

Tenai praliejo ašarų klanus
Abu Rinjerai – Pacas ir Kornetas,
Kurie pribaidė jaunos ir senus.“

Ir apsisukęs dingo iš tos vietos.

XIII giesmė

Kentauras dar anapus neatkako,
Kai girioj atsidūrėm tamsioje,
Kurioj nebuvo prošvaistės nei tako.

Pilkšva, niūki ten medžių lapija,
Ir kiekviena šaka – dygi, gruoblėta,
Pilna nuodų, pritvinkusių joje.

Ne, tokio tankumyno neregėto
Tikriausiai neaptiktų net žvėris
Nuo Čėčinos krantų ligi Korneto!

Ten harpijos lizdenas; jų būrys
Trojėnus nuo Strofadų išdangino
Ir pranešė, kad jie bėdon įkris.

Pilvais plunksnotais ir veidais merginų,
Sparnais plačiais ir dideliais nagais,
Jos kraupiai ūkia tarp aklų raizgynų.

„Antroji juosta eina tais miškais, –
Globėjas tarė man, – ir jų pavėsy
Tu būsi tol, kol vaizdas pasikeis

Ir degantį smiltyną pastebėsi.
Paliksiu tau aš dalykus kitus,
Nes mano žodžiais vargiai patikėsi.“

Aplinkui išgirdau liūdnus klyksmus,
Bet niekas nepatraukė žvilgsnio mano,
Ir aš sustojau vietoj neramus.

Atrodė, kad vadovas lyg ir mano,
Jog aš vaitojant įtariu vėles,
Kurios tuose brūzgynuose gyveno.

Ir tarė jis, priėjęs prie manęs:
„Nulaužki tyčia bet kurią šakelę,
Kad išblaškytum sau abejones.“

Ir, pildydamas mokytojo valią,
Pajudinau aš krūmą kažkurį,
Ir kelmas sudejavo: „Oi, man gelia!“

Ištryško kraujas lūžio vidury,
Ir pasigirdo vėl: „O, nedraskyki!
Nejau tava širdis tokia žiauri?

Juk žmogumi buvau aš kitą sykį,
Bet paverstas esu grubia šaka.
Taip skaudinti berods nebūtų tikę

Net šliužo sielos.“ Kaip žalia pliauska
Iš vieno galo gruzda, o iš kito
Jai laša šnypšdama gaili sunka,

Taip su tamsiu krauju iš kero šito
Almėjo aimanos. Aš sumišau,
Ir stagaras iš rankų man iškrito.

„Ak, vargše siela, tu nepyk, prašau, –
Pasakė išmintingas mantujietis. –
Jei būtų jis žinojęs, kad rašiau

Teisybę, – gal tavęs nebūtų lietęs.
Įtikint jį norėjau tuo būdu,
Bet savo žingsnio pats imu gailėtis.

Pranešk jam, kas buvai pasauly tu,
Kad žemėje, kurion jis grįžti žada,
Tave galėtų paminėt vardu.“

„Mane tos kalbos į pagundą veda, –
Atsakė medis. – Man smagu išties,
Jog pašnekėti proga atsirado.

Nuo Federiko Antrojo širdies
Abu raktu laikiau aš atsidėjęs,
Ir, rodosi, nebuvo paslapties,

Kurios nebūtų man jis patikėjęs.
Su meile ir su pagarba tikra
Jam tarnavau, buvau jo patarėjas.

Tačiau pavydas, ta klaiki aistra,
Valdovų rykštė ir žmonijos maras,
Ta pasalūnė, kekšė atžara,

Kuri tik šniukštinėja, kas kur daros,
Sukiršino Augustą paslapčiom,
Ir prieš mane sukilo visas dvaras.

Norėdamas nusikratyt kančiom,
Nusprendžiau mirt ir tuo nubausti melą,
Bet nubaudžiau save aš nejučiom.

Lai mano šaknys kruvinos pabąla,
Jei priesaiką sulaužiau aš kada
Sinjorui savo, mylimam be galo!

Kai jums ateis laiminga valanda
Pasaulin grįžt, – apginkit mano šlove,
Kuri tenai pavydo suminta.“

„Negaiškim laiko. Jis kalbėt paliovė, –
Vadovas tarė man, – tad klausk patsai,
Stebėkis šia nepaprasta naujove.“

Aš atsakiau jam, priblokštas visai:
„Nesugebu. Aš skausmo nugalėtas.
Lai dar ką nors atskleidžia tau jisai.“

Tada į jį vėl kreipėsi poetas:
„Tas vyras padarys, ko tu geidi.
Bet pasakyk, belaisvi užkerėtas,

Kaip šių dygliašakių mazgai kieti
Apraizgo sielą? Ar galės bent vienas
Iš pančių tų ištrūkti ateity?“

Galingai sušvokštė gaudus kamienas,
Ir išgirdau pro šlamesį žodžius:
„Kalba trumpa. Kai baigias mūsų dienos

Ir kai dvasia nutraukė jau ryšius
Su žemės jungu, – į septintą ratą
Jai Minas liepia risti kur paklius.

Bedugnėn lėkdama kur akys mato,
Miškan ji krinta smulkiu grūdeliu,
Ir pats likimas vietą jai nustato.

Išsikerojusi medžiu kupliu,
Ji savo lapais harpijas maitina,
Kančias išliet ieškodama kelių.

Ateisime ir mes į šį keryną
Susigražint pavidalo žmogaus,
Kurį mūs rankos pačios sunaikino.

Bet nieks pirmųkščio kūno neatgaus,
Ir mes čionai pakibsimė sustirę
Ant savo sielos gyvmedžio dygaus.“

Kol stiebo žodžių klausėmės apmirę,
Kažkur pakilo bruzdesys baisus
Ir mūsų pusėn veržėsi per girią.

Gal panašiai medžiotojas klusus,
Atbėgant šernui, girdi dar atokiai
Traškėjamą brūzgų, šunų balsus.

Štai du nuogaliai, iš kairės iššokę,
Link mūsų plėšias pro šakas painias,
Ir prakaitas čiurkšlėm nuo jųjų kliokia.

Greitesnis rėkė: „Negailėk manęs,
Mirtie!“ Antrasis, pilnas nekantrumo,
Jam šaukė: „Ko per Topo kautynes

Tu, Lanai, neparodei tiek vikrumo?“
Čia, kvapo nebetekęs, griuvo jis
Ir tuoj prasmego be žymės tarp krūmo.

O iš visų kampų jo pėdomis
Lalėjo peralkusios juodos kalės.
Lyg paleisti skalikai rujomis

Jos puolė ant sukniubusio šaukaliaus
Ir išnešiojo su kauksmu piktu
Niekingas nuoplaisas tuščios jo galios.

Tuomet vadovas su manim kartu
Prie kero pakraujavusio priėjo,
Ir buvo mums tikrai klausyt graudu

Jo skundo: „Džakomai da Sant Andrėja!
Kam veltui manimi dabar dangstais,
Jei gyvenai ne taip, kaip tau derėjo?“

Išminčius tarė jam: „Lašais karštais
Tau žodžiai sunkiasi krauju patvine...
Bet pasakyk, kas tu buvai kadais?“

Ir balsą mes išgirdome dyglyne:
„O, kam šiuos gyvus drumsčiate kapus?
Jei norite palengvint man kankynę,

Čionai sužerkit nudrėkstus lapus!
Esu iš miesto, kurs į šventą Joną
Išmainė Marsą ir kuriam nebus

Ramybės nuo ankstesnio mūs patrono.
Gera, kad likučiai jo statulos
Ant Arno tilto stovi dar iš šono:

Kitaip, dievaž, Florencijos manos
Nebūtų vėl prikėlę tėvynainiai
Po hunų, ją nusiaubusių, audros.

Aš pasikoriau savoje buveinėj.“

XIV giesmė

Gimtinės ilgesys many prašneko,
Ir glėbį lapų, čežančių liūdnei,
Sugrąžinau aš tam, kas jų neteko.

Netrukus mes atėjome tenai,
Kur antras ratas perskirtas nuo trečio,
Kurio baisybių tu dar nežinai.

Pamatėm prieš save dykynę plačią,
Išdegusią taip žiauriai, jog mane,
Vien ją tik prisiminus, šurpas krečia.

Ją miškas juosė aklina pyne,
Kaip juosė patį jį griovys raudonas.
Sustojome ties plyne ugnine;

Ir, žvelgdamas į smiltis jos geltonas,
Galvojau apie tyrlaukius kitus,
Kuriais žygiavo Afrikoj Katonas.

Žinokite, koks atpildas rūstus
Nedorėlį užgrius! Lai jis pažiūri,
Skaitydamas mane, į tuos vaizdus!

Išvydau netolies didžiausią būrį
Vaitojančių vėlių, visai nuogų,
Kurios ten įvairiai kentėti turi.

Apsčiai gulėjo šmėklų paslikų;
Tupėjo kai kurios jų susirietę
Arba skubėjo iš visų jėgų.

Daugiausia teko tų eiklių regėti;
Mažiausia buvo gulinčių, bet jos
Mokėjo už kitas garsiau stenėti.

O iš dangaus lopai ugnies kaitrios,
Lyg snaigės, krintančios kalnuos be vėjo,
Iš lėto dribo ant plikos minios.

Kaip kad liežuviai degantys užskriejo
Ant Aleksandro vedamų pulkų,
Kurie saulėton Indijon atėjo,

Ir vadas liepė jiems išmokyti laiku
Kiekvieną liepsną kojomis suminti
Ir užgesinti ją, kol dar nesunku, –

Taip, lyg pavirtęs į didžiulę pintį,
Spragėdamas tvatėjo net smėlys,
Rauduoja žmonės, karščio iškankinti,

Ir pliaukščiojančių rankų mišinys
Beviltiškai nusikratyti taikės
Ant jų tolydžio skrendančias ugnis.

Tariau: „O, tu, tiek bandymų atlaikęs,
Kuriam tepasipriešino kol kas
Maištingų kipsų siautulys besaikis,

Ar žinomas tau milžinas anas,
Kuris ant plėnių tyso užsispyręs
Ir niekina jį laižančias liepsnas?“

Ir dykumos gaisringos didžiavysis
Neklausiamas atšovė: „Nors degu,
Bet toks, koks gyvas, liksiu aš ir miręs!

Jupiterio nebuvo man baugu
Net ir tada, kai prieš mane jis šėlo
Ir švaistėsi žaibu it botagu.

Tad lai juodojoj kalvėj Mondžibelo
Jis nualsina kiklopus visus
Ir šaukiasi Vulkano savo mielo

Lyg tais laikais, kai griaudėjo garsus
Gigantų mūšis, lai mane jis plaka, –
Man vis tiek pat jo kerštas nebaisus!“

Tuomet manasis kelrodis prašneko,
Pakėlęs balsą taip, kaip niekada:
„O Kapanėjau, negi neišseko

Lig šiol puikybė tavo prakeikta?
Nuo šito begalinio įtūžimo
Padvigubėja tau kančių našta.“

Po žodžių tu poetas kiek aprimo
Ir tarė man: „Tai vienas septynių
Dalyvių didžio Tėbų apgulimo;

Tasai akiplėša (yra žinių)
Iš Dievo tyčiojosi, – štai dėl ko jis
Kaip šventvagis garsėja tarp žmonių.

Keliauk paskui mane. Bet saugok kojas,
Įkaitintų smilčių neliesk jomis,
Eik ten, kur plynė su mišku ribojas.“

Taip mudu atžingsniavom tylomis
Prie upeliuko, trykštančio iš žemės,
Kurio rausvumo būgštauju dar vis...

Lyg nuotakus latakas Bulikamės,
Paleistuves viliojantis kasdien,
Smiltynais bėgo jo bangelės ramios.

Šaltinio to lovys – akmuo išvien,
Net pakraščiai, ir tie suakmenėję.
Ir, dėmesį nukreipęs jo tėkmėn,

Ėjau aš paskui savąjį globėją.
„Nors mes, pro atvirus visiems vartus
Įžengę čion, daug esame regėję,

Bet ši upelė stebuklus kitus
Toli pralenkia: ten, kur ji srovena,
Nesvilina liepsnojantis lietus.“

Tie žodžiai, ištarti poeto seno,
Sužadino tik alkį manyje,
Ir nekantria širdim aš laukiau peno.

Jis tęsė: „Jūroje tolimoje
Gali tu rast apleistą Kretos salą:
Jai valdant, džiaugės laime žmonija.

Ten dunkso Idos kalnas, kurs nualo
Naujais laikais, o buvo kitados
Versmėm ir medžiais išdidus be galo.

Ieškojo Rėja sūnui čia globos
Ir, vos tiktai išgirdus verkiant vaiką,
Šūksmais garsiais jį gynė nuo bėdos.

Tą kalną stabas milžiniškas laiko;
Jo nugara į rytus atsukta,
O akys Romon žvelgia visą laiką.

Galva – iš gryno aukso nulieta,
Krūtinė, kaip ir rankos, – sidabrinė,
Iš skaistvario – liemens dalis kita;

Bet jei kairė jo koja – geležinė,
Tai dešinė – iš molio ištisai.
(Ji būtent atspara jo pagrindinė.)

Lig pat galvos suaižėjęs jisai,
Ir kūnu ašarų srovelės plonos
Siurena, graužia uolą jų lašai,

Kurių dėka čia Stiksas, Acheronas
Bei Flegetonas gema po žeme;
Sutvinsta jų ne vienas milijonas,

Kol pačiame bedugnės gilume
Jos virsta šalta pelke: tai Kocitas,
Kurį tau greit parodysiu. Eime.“

Tuomet paklausiau: „Jei upelis šitas
Atplaukia pragaran iš taip toli,
Dėl ko lig šiolei slėpė jį granitas?“

„Ši dubuma, – jis tarė, – apvali;
Nors vis į kairę stūmėmės iš reto
Ir gan ilgai išbuvome kely,

Bet mes dar neapsukom pilno rato.
Užtat nesistebėk, jei tiek daiktų
Keisčiausių tavo akys nuolat mato.“

Tariau aš: „Letos neminėjai tu.
Kur ji? Kur Flegetonas, susitvenkęs,
Anot tavęs, iš ašarų slaptų?“

„Mana širdis tavam smalsumui lenkias;
Tad ugniaspalvio srauto vilnyse, –
Atsakė jis. – kai ką įžvelgti stenkis.

O Letą mes prieisime tose
Buveinėse, kur dėmę ilgalaikę
Jau nusiplauna kenčianti dvasia.

Dabar šią girią mums palikti reikia.
Žygiuok, – jis tęsė, – mano pėdomis;
Eik atkraščiais, jie saugų kelią teikia,

Kur žiežirba mažiausia neužkris.“

XV giesmė

Akmens briauna mes žengiam palei krantą,
O tirštas garas aušina bangas.
Kaip nuo gražiosios Briugės lig Visanto

Flamandai stato pamary tvankas,
Tikėdamies, kad jų rankų meno
Nepažabota jūra išsigas;

Kaip Paduvoje, kur Brenta srovena,
Išdygsta dambos, saugančios namus,
Pakol dar sniegas dengia Kjarentaną,

Taip ir čionai kūrėjas sumanus
Paaukštino kraštus to upeliuko,
Nors pakilumas jų ne tiek žymus.

Mes jau toli palikom šilą niūkų,
Bet varėmės pirmyn ramiu žingsniu,
Kol dingo vaizdas jo už dulsvo ūko.

O priešais traukė vis daugiau žmonių,
Kurie pro šalį gūrino paniurę
Ir mus lydėjo tiriamu žvilgsniu:

Taip, delčiai spingsint, pakeleivis žiūri
Ar posenis siuvėjas tuo metu,
Kai adatą ir siūlą rankoj turi.

Mums beinant, vienas iš klajūnų tų
Mane ūmai pažino ir, paėmęs
Už skverno, šūktelėjo: „Ar tai tu?“

Jis tiesė ranką. Aš, vyzdžius įrėmęs,
Į veidą jo apsvilusį žvelgiau,
Ir nors jo bruožus temdė juodos dėmės,

Manajam protui darės vis aiškiau,
Kas čia toksai. „Nejau regiu sinjorą
Brunetą?“ – jam nustebeęs pasakiau.

„Sūnau, – jis tarė, – jei turėtum noro
Drauge su Latinu paeit šiek tiek,
Apleisiu aš trumpam šią gailią vorą.“

„Tuo džiaugsiuosi širdingai, patikėk,
Ir jeigu, – atsakiau, – nebus užginta,
Su tavimi prisėsiu aš bent kiek.“

„Vėlė, kuri iš virtinės iškrinta,
Privalo šimtą metų, – tarė jis, –
Gulėt, lietaus ugninio iškankinta.

Skubėkim tad į priekį gretomis.
Paskiau man teks eilėn sugrįžti vėlei
Pas tuos, kurių rauda be galo sklis.“

Aš nedrįsau nukrypt nė valandėlei
Nuo tako iškilaus ir pagarbiai
Aukščiau laikiausi atsargumo dėlei.

„Kuriuo būdu šioj pragaro duobėj
Tu gyvas atsidūrei, – jis paklausė, –
Kas vadovauja tau taip nuostabiai?“

„Tenai, viršuj, kur žemė mūs mieliausia, –
Tariau aš jam, – paklydau lomoje,
Sulaukęs savo amžiaus vaisingiausio.

Tik vakar rytą palikau aš ją
Ir netikėtai suradau globėją,
Kuris man tikslą rodo kelyje.“

„Laimingai uostan plauk, – jis prakalbėjo, –
Žvaigždė tavoji šlovę tau atneš,
Jei ateitį teisingai aš nuspėju.

Ir jei gyvųjų tarpe būčiau aš,
Tai, atvangios linkėdamas kelionės,
Tau būtinai pagelbėčiau, dievaž.

Tačiau tūžmingi akmenširdžiai žmonės,
Nuo Fjezolės atklydę kitada,
Už tavo labdarybes ir malones

Atsimokės pagieža ir klasta:
Aitrių šermukšnių raizgiame tankyne
Juk figmedžiui lepijam ne vieta.

Juos neregiais kiti yra praminę;
Tų gobšų, tų puikuolių pavydžių
Iš tolo lenkis kaip žvėries laukinio.

Išalkę tavo žygdarbių didžių,
Ir šie, ir tie norės tave suryti,
Bet liks ožys be pusryčių gardžių...

Jei Fjezolės galvijai netašyti
Viens kitą su šiaudais podraug suės,
Kaip rast jų mėšle bent mažytį

Tos prakilnios romėnų padermės,
Kuri prieš daugel amžių įsitaisė
Šioj nuodėmingoj gūžtojų nešlovės?“

„Dangus, – tariau, – manų maldų nepaisė,
Kitaip tikriausiai ligi šios dienos
Regėtumei tu saulę kaip kadaise.

Paveikslas tavo tėviškas liepsnos
Iki mirties liūdnoj širdy manojų,
Kuri tau bus dėkinga, nes žinos,

Jog žmogų tu pamokyt užsimojai,
Kaip siekti amžinybės. Apie tai
Paskelbsiu mūsų žemėj mylimojų.

Tu manąjį likimą supratai.
Norėčiau, kad manim neabejotų
Ir ta, kurią išvyst geidžiu karštai.

Užtikrinu tave, jog akmenuotu
Lemties keliu aš kopti sutinku;
Kad sąžinė manęs tik nekamuotų!

Esu pripratęs prie tokių šnekų.
Fortūnai dera sukti savo ratą,
Kaip žemdirbiui – baksnoti kauptuku.“

Čia gerbiamas poetas žvilgsnį meta
Per dešiniją petį į mane
Ir sako: „Kas įsistebi, tas mato.“

O aš, Bruneto iškalba šaunia
Naudojuos vėl ir klausiu, ar nežino
Daugiau vardų šios pragarės dugne.

Jis tarė man: „Iš to baisaus knibždyno
Labiausiai pažymėtini keli.“
Visų jų suskaičiuot jis nemėgino

Ir tęsė: „Šie mokslinčiai dideli,
Šie dvasininkai daug tau pasakytų,
Vienodų nuodėmių vergai akli.

Ten Priscianą vargstantį regi tu,
Akorso sūnų gabųjį... Anas
Piktybių balon irgi nusirito;

Jį tarnas, pono pareigas einas,
Nuo Arno ištrėmė pas Bakiljonę,
Kur baigė tas nešvankėlis dienas.

Gana. Turiu nutraukti mūs kelionę,
Ir vardinti kitus nēr laiko jau:
Vėl slenka smėlio debesys geltoni;

Būrius naujus sutikti aš bijau,
„Lobyną“ mano peržvelk atsidėjęs:
Jame esu dar gyvas. Aš baigiau.“

Ir apsisukęs nušvilpė kaip vėjas,
Lyg būtų nuo Veronos netolies
Dėl gelumbės žalios lenktynių ėjės.

Atrodė, kad visus jis nugalės!

XVI giesmė

Aš jau girdėjau, kaip vanduo, nukritęs
Į kitą ratą, šniokštuoja dusliai,
Tarytum avily dūzgėtų bitės.

Čia trys pamėklės, kuopoj didelėj
Žingsniavusios per sivilinčią liūtį,
Link mūsų bėgti leidosi mikliai,

Man šaukdamos: „O, stabtelėk truputį!
Tu, sprendžiant iš tavosios aprangos,
Turi iš mūs gėdingo miesto būti.“

Ant kūnų jų neliko nė sveikos
Vietelės, degė žaizdos vien didžiulės,
Kurioms nupiešti trūksta man jėgos.

Išgirdęs graudų balsą tos trijulės,
Vadovas tarė man: „Būk pagarbus,
Juk šios patamsių šmėklos – neižūlios.

Ir nors tasai ugnies lietus kraupus
Negailestingai kerta tartum strėlės,
Tau paskubėt pirmam naudinga bus.“

Vos tik sustojom, nelaimingos vėlės
Pragydo vėl. Štai jos visai arti,
Bet nesiliauja šokis jų pašėlęs.

Kaip žvilgančiu aliejum ištepti
Nuogi atletai taikstos įsirežę
Viens kitą stverti rūstūs ir rimti,

Taip vargšai tie į mudu veidus gręžę
Ir sukosi beviltiškai ratu,
Nes juos į kitą pusę kojos nešė.

„Jei tau, – prabilo vienas, – bus koktu
Čionai regėt mus tokius subjaurotus,
Tai bent neatsišauk žodžiu piktu,

Mus prisimink garbe apvainikuotus
Ir pasakyk, kas tu, kurs atvykai
Gyvom pėdom į šiuos negyvus plotus?

Štai tas, kurį vejuosi jau ilgai,
Nuogų baidyklų kupetoje rados.
Bet man kiti prisimena laikai:

Jisai – anūkas žinomos Gvaldrados,
Jo vardas – Gvidogvera; kažkuomet
Jis buvo sumanus karys ir vadas.

Anas, kur plūkias už manęs tuoj pat, –
Tegjajas Aldobrandis, daug nuveikęs
Ir nepelnytai pamirštas užtat.

Dabar į Rustikučį žvelgti teikis:
Nešu aš kryžių vien tik dėl žmonos,
Man pakenkė jos išdidis besaikis.“

Jei aš nebūčiau būgštavęs liepsnos,
Iš karto jiems į glėbį būčiau puolęs,
Nelaukdamas, kol vadas man pamos.

Mane nuo jų teskyrė vienas šuolis,
Tačiau, išgąsdintas ugnies drugių,
Sutramdžiau savo norą lyg baikštuolis.

„Jau iš globėjo žodžių atsargių, –
Atsiliepiu į jų karčią bylą, –
Aš supratau, ką prieš akis regiu,

Ir ne pasibjaurėjimas man kyla,
O skausmas ir užuojauta tikra,
Kuri širdy ne taip lengvai išdyla.

Visus mus jungia tėviškė bendra,
Ir aš jums karšta meile atsiteisiu
Už tai, kas jūsų nuveikta yra.

Atmetęs tulžį, trokštu gėrio vaisių,
Kuriuos man žada kelrodis dosnus,
Kai žemės vidurin aš nusileisiu.“

„Lai daug dar metų siela neužsnūs, –
Jisai man palinkėjo, – tavo kūne,
Lai vardas tavo amžiams liks kilnus!

Bet pasakyk, ar į šlovės viršūnę
Vis kopia mūsų miestas kaip kadais,
Ar jo dorybės žemėje jau trūni?

Antai Borsjerė su draugais kitais:
Jisai, tik spėjęs iš tenai atklysti,
Mus pribloškė naujų laikų vaizdais.“

„Florencija, raudok! Tau begėdystė
Išpuikusių ateivių primesta,
Ir tu vien turtų geismą tepažįsti!“

Taip sušukau aš degančia kakta,
O jie susižvelgė tylom, sumoję,
Kokia žiauri prasmė čia paslėpta.

„Jei geras žodis tiek tau tekainuoja, –
Sutartinai atsakė visi trys, –
Lai sėkmę tau likimas dovanoja.

Kai tavo kojos iš gelmių išbris,
Kai ‚ten buvau‘ galėsi pasakyti
Ir blikstels tau jaukių žvaigždžių būrys,

Paskelbk žmonėms, jog teko mus matyti.“
Ir jie pasklidę nulėkė taku,
Lyg kad sparnai jiems būtų pritaisyti.

Taip greit ištarti „amen“ net sunku,
Kaip staigiai iš akiračio jie dingę;
Ir štai aš vėl palengvėle slenku

Paskui vadovą savo išmintingą.
Netrukus mes išgirdom netoli
Vandens ūžimą kurtų ir siaubingą.

Kaip toji upė, pradžioje tyli,
Kaip įnoringa juosta Akvaketos
Nuo Monte Vezo, ten, kalnų šaly,

Žemyn vis teka link skirtos jai vietos,
Kol ją priglobia marių platuma
(Bet nuo Forli jos vardas pažymėtas

Kitoniškai), ir krinta kriokdama
Prie pat San Benedeto vienuolyno,
Kur per menka dangaus tarnų šeima, –

Taip į bedugnę nuo stataus uolyno
Garmėjo vandens drumzlina srove
Ir mūsų galvas gaudesiu svaigino.

Buvau apsivyniojęs aš virve;
Su ja nesykėjau medžiot žvėriuko,
Viliojančio mus povyza žavia.

Ji man lengvai nuo klubų atsisuko,
Ir aš ją vado paslaugoms laikiau
Suvytą į stamantrų ritinuką.

Tuomet, kad rankai būtų patogiau,
Jis atsistojo šonu ir ją metė
Į prarają, nuo krašto atokiau.

„Turbūt jįsai ką įdomaus pamatė, –
Tariau aš sau, – jei žiūri taip duobėn...
Kuo dar gelmė apstulbins gyvą svetį?“

Kokie apdairūs turim būt kasdien
Su tais, kurių šneka – ne tuščias žodis,
Kurie įžvelgia mūs darbų esmėn!

„Tuojau prieš mudu ščia pasirodys
Tai, ko aš laukiu, ką vaizduojies tu.
Stebėk“, – pasakė jis, mane paguodęs.

Mums pridera laikyti už dantų
Teisybę gryną, primenančią melą,
Kad raust netektų su kaltais kartu.

Tačiau dabar tiesa kalbėt privalo!
Komedijos manosios eilėmis,
Kurių versmė te niekad neužšla,

Prisiekiu jums, jog savo akimis
Tirštoj tamsoj išvydau aš pabaisą,
Išnyrančią ir skrodžiančią vilnis;

Taip grįžta naras, kurs vargų nepaiso
Ir kojomis bei liemeniu leinu
Vairuoja greit, kai inkarą pataiso,

Ištrigusį dugne tarp akmenų.

XVII giesmė

„Tasai žvėris aštriauodegis knisa
Uolas, nebijo mūrų nei kardų
Ir nuolat nuodija pasaulį visą.“

Taip tarė man vadovas ir, vardu
Nešaukdamas gigantiško plaukėjo,
Jam liepė sliuogti marmumo krantu.

Ir štai, iškėlęs galvą, atpuškėjo
Įkūnijimas melo ir klastos,
Kurio tik uodega gelmėj slypėjo.

Jis buvo išvaizdos labai rimtos,
Oraus ir gero veido; bet jo stotas –
Nelyginant kokios angies piktos.

Nuo panagių lig pažastų – plaukuotas;
O ant kupros ir šonų jo plačių –
Neaiškus raštas, margas ir taškuotas.

Nei turkui, nei totoriui nēr vilčių
Pasiiekti audėjystėj tokį meną;
Arachnei neatskleist jo paslapčių!

Kaip luotas, kurs, pamiršęs uraganą,
Pusiau pagrimzdęs ilsis vandenį;
Kaip ten, kur édrūs vokiečiai gyvena,

Medžioti tupia bebrai alkani,
Taip įsiriti slibinas suzmekęs
Briaunon, kur baigias tyrai vargani,

Bet galas jojo uodegos dvišakės,
Už skorpiono gylį klaikesnės,
Tuštumoje rangydamasis plakės.

„Dabar, – globėjas tarė, – mums reikės
Šalin pasukt iš kelio įpusėto
Link baubo, riogsančio prie kiaurymės.“

Mes dešinèn patraukėme iš lėto
Ir nužingsniavom atkraščiu saugiu,
Kad liepsnos mus pasiekti negalėtų.

Ir štai, artyn prislinkęs, aš regiu
Ties pragarme, įkaitintam smiltyne,
Nemažą pulką padarų baugių.

Poetas tarė: „Tiek takų išmynę,
Mes kryptam prie šio baro pabaigos;
Nueik, dar pažiūrėk į jų kankynę,

Tik nepradėk šnekos per daug ilgos,
O aš kol kas pakalbinsiu tą žvėrį:
Jis, mus paėmęs, erdvę greit vagos.“

Ir, žvilgtelėjęs ten, kur ugnys žėri,
Septinto rato apvadu einu
Pas tuos, kurie sėdėjo lyg nustėrę.

Gėla jiems tryško iš akių liūdnu,
Jie rankom dangstės, o iš tyrų pusės
Vis lėkė dulkės, pluoštai pelenų...

Viduvasari, nuo kaitros uždusęs,
Šuva prie gurbo muistos panašiai,
Kai blusos puola jį, gyiliai ir musės.

Juos atpažint aš mėginau bergždžiai,
Nes veidus jiems liepsnų kruša kapojo;
Bet veikiai pastebėjau, jog kapšiai

Visiems ant raiščio pakaklėj kabojo
Ir jųjų ženklas bei pati spalva
Tarsi ramino kankinį abuoją.

Man rodės, vieno buvo ji gelsva,
O jos dugne ryškėjo žydro liūto
Liemuo galingas, kojos ir galva.

Aš pamačiau ant kito kaklo drūto
Maišelį purpurinį ir jame
Lyg pienas baltą žąsiną išsiūtą.

Ant balto krepšio mėlyna dėmė
Paršinga kiaulė traukė žvilgsnį mano.
„Eik lauk! Nelandžiok gyvas po žeme! –

Man kapšio savininkas pagrumeno, –
Žinai, kas greit sėdės čionai, kairėj?
Kaimyno savo laukiu – Vitaljano.

Tie florentiečiai rėkia įkyriai:
„O kur tasai, kuo galim pasikliauti,
Su trim ožiais herbe?“ Kokie stuobriai!

Juk aš gi paduvietis! Ko čia bliauti?“
Ir lūpos jo išsiviepi keistai,
Lyg besilaižantį matytum jautį.

O aš, uoliausiai vykdydamas tai,
Kas liepta man, grįžau vėl pas globėją,
Palikęs tuos, kurių šimtų šimtai.

Jis ant žvėries tuo tarpu jau sėdėjo
Ir nuo siaubūno keteros aukštos
Man tarė: „Leistis metas mums atėjo.

Laikykis! Laiptus mudviem jis atstos.
Tu prieky sėsk, o aš – arčiau prie galo,
Kad nieks tau nekliudytų iš paskos.“

Ir kaip žmogus, artėjant drugiui, bėla
Ir, žvelgdamas į mėlstančius nagus,
Vien nuo pavėsio vaizdo visas šąla, –

Taip aš stovėjau liūdnas ir niaukus,
Bet susigėdau tartum prieš ryžtingą
Ir gerą poną – tarnas nerangus.

Užsiropščiau ant milžino diržingo;
Norėjau šūktelt: „Apkabink mane!“ –
Bet gomury manajam balsas dingo.

Tačiau tasai, kieno globa dosnia
Naudojasi pavojuje ne sykį,
Tuo prie manęs prigludo krūtine.

„Na, Gerionai, skrisk, nesiraivyki!
Keliauji tu ne dykas, – tarė jis. –
Tūpk atsargiau ir šuolių nedaryki.“

Kaip luotas, iš pradžių atbulomis,
Pastumtas atsitraukia nuo pakrantės,
Taip nučiuožė galiūnas erdvėmis,

Atsuko galvą priekin neiškentęs,
Lyg ungurys išsitiesė lengvai,
Ir kojos graibstė orą tarsi mentės.

Tu, Fajetonai, šitaip nebuvai
Išgąsdintas, kai vadžios tau iškrito
Ir aukštuma užsiplieskė rausvai;

Ne taip, Ikarai, vaško ištirpdyto
Pabūgai tu, kai pametei sparnus
Ir tėvas tau sušuko: „Kur skrendi tu?“ –

Kaip kad buvau aš tuokart neramus,
Kada ore pasijutau pakibęs
Ir tik kūpsojo slibinas prieš mus.

O jis sau leidos tykiai per tamsybes;
Į veidą pučiant vėją vien jaučiu
Ir vėsq dvelkiant iš juodos gilybės.

Štai dešinėj su dundesiu kurčiu
Krioklys kažkur jau krenta... Ir sustiręs
Žemyn šnairuoju nuo žvėries pečių.

Bet kai, labiau dar apačion pasviręs,
Aš išgirdau raudas ir pamačiau
Liepsnų gausybę, – sustingau apmireš.

Mes sukome ratu kaskart lėčiau;
Atrodė, Gerionas tūpti rengias,
Ir slinko siaubo vaizdas vis arčiau.

Kaip sakalas, daug skraidęs po padanges
Ir tiek medžiojęs be jokios naudos,
Jog šeimininkas sako: „Veltui stengias!“,

Tik daro vieną kilpą po kitos
Ir leidžias, iš piktumo pasimetęs,
Toliau nuo savo vietos įprastos, –

Taip nutūpė baisūnas plačiapetis
Ten, kur uola stūksojo nukirsta,
Ir tuoj išnyko, naštą nusikratęs,

Lyg ta strėlė, iš lanko paleista.

XVIII giesmė

Yra uolinga požemy vietovė,
Spalva jos – tartum titnago, niūri,
Kaip ir kalnų, kurie aplinkui stovi.

Jos vardas Maleboldžė. Vidury
Ten šulinys didumo nematyto,
Apie kurį išgirsti dar turi.

Erdvė kaip juosta, einanti nuo šito
Gilaus armens iki stačių gūbrių,
Į dešimtį barų lyg suraižyta.

Kaip aukštą pilį, apsuptą stiprių,
Patikimai ją sergėjančių sienų,
Eilė griovių dar saugo įvairių,

Taip ir čionai; ir kaip kad nuo kiekvieno
Tvirtovės įėjimo visados
Į krantą tiltai tiesiami šiandieną,

Taip nuo uolų, mus gaubiančių, ribos
Skliautuoti pleištai akmeniniai veda
Per įlomius lig šulinio angos.

Štai kur, nespėjus man atgauti žadą,
Mus atnešė žvėris. Ir įdėmus
Kairėn žengiu aš paskui savo vadą.

O dešinėj naujus regiu skausmus,
Daug nusidėjėlių ir daug engėjų,
Kurie griovy pirmajam laukė mūs.

Jo gilumoj nuoga minia knibždėjo:
Vieni mums priešaisėjo, o kiti
Ten pat, kur mudu, tekini skubėjo.

Taip jubiliejaus metų maišaty
Per Romos tiltą traukia maldininkai,
Kur du takai jiems ryškiai nubrėžti,

Idant rimties nedrumstų nieks aplinkui:
Bazilikon žygiuoja jų dalis,
Kiti tuo tarpu juda kalno linkui.

Botagą nusitvėrę, uolomis
Liuopsėjo šen bei ten velniai raguoti
Ir talžė vargšams kuprą ir šlaunis.

O, net sunku tiesiog įsivaizduoti,
Kaip, gavę smūgį, skuodė jie bėgte,
Kol kipšas dar nespėjo antro duoti.

Staiga gyvajam dvasių verpete
Pažįstamą aš pastebėjau veidą.
„Ką aš regiu po šia kančių skraiste?

Tegu jis abejonę man išsklaido“, –
Sustabdęs žingsnį balsiai pasakiau,
Ir man prie jo prieit globėjas leido.

Jam pasislėpti darės vis sunkiau
Ir tik liūdnai nudelbt akis beliko.
„Paniurėli, – čia aš jį sulaikiau, –

Ar ne Venediką Kačanemiką
Matau taip sūriai periamą? Už ką
Tave tokia karti dalia ištiko?”

„Nors tai minėti laimė man menka, –
Atsakė jis, – bet žemę mūsų mielą
Man tavo aiški priminė šneka.

Taip, aš tasai, kuris Gizolabelą
Atidavė markizui; o pikty
Žmonių gandai man sukelia tik gėlą.

Kiek boloniečių dar atrasi tu,
Prasmegusių į skausmo viešpatiją!
Tarp Reno ir tarp Savenos krantų

Mažiau kas taria *sipa* vietoj *sia*,
Nei jų yra... Tokie gobšuočiai mes,
Jog mus likimas pragaran atvijo.”

Čia velnias, jam sušniojęs per mentes,
Suriko: „Sąvadautojau, krutėki!
Bepigu tau gainiot paleistuves.”

Aš pasišalinau, ir mes, į priekį
Paėję, atsidūrėm prie uolos,
Kuri mus savo iškyšuliu siekė.

Be vargo užsilipome ant jos
Ir nuo vanojamų žmogystų srauto
Žingsniavom dešinėn be paliovos.

Ir štai jau mes ant vieno iš tų skliautų,
Kurių čionai pamūryta gan daug
Tam, kad minia aplink laisvai keliautų.

„Dabar, – vadovas tarė man, – palauk
Ir pažiūrėk į veidus pasmerktųjų,
Lig šiol su mudviemėjusių podraug.“

Link seno tilto iš paskutiniųjų
Vėl bėgo šmėklos, plikos ištisai,
Kurias rimbai į mūsų pusę ujo.

Ir mokytojas tarė man patsai:
„Nesistebėk, galiūną tą išvydęs,
Kad nuo skausmų neverkia jis visai.

Matai, kaip jis nežmoniškai išdides!
Tatai Jasonas, karžygys narsus,
Pagrobęs aukso vilną iš Kolchidės.

Jisai pas Lemno atplaukė krantus,
Kur moteris ant vyrų taip kerštavo,
Jog net išžudė tėvus ir vaikus.

Ten Hipsipilę jis gudriai apgavo,
Kuri prieš tai mokėjo nejučia
Apsukti jaunas bendrininkes savo.

Jo apleista, ji blaškėsi nėsčia
Vienatvėje. Už tai ir už Medėją
Jam paskirta tokia žiauri kančia.

Visi kaip jis gėdingai nusidėję,
Į šitą pirmą griovį nugarmės.
Bet juos palikti laikas jau artėja.“

Kai atsidūrēm netoli ertmēs,
Kuri, prie antro pylimo prigludus,
Kitam skliaute pranyksta be žymės,

Išgirdom kauksmą tų, kurie ten grūdos
Ir šnopštė, plakdami save delnais;
Jų, rodos, buvo begalė suplūdus.

Į viršų kilo tvaikas ir, garais
Akis bei šnerves erzindamas bjauriai,
Ant kriausių sėdo dvokiančiais gliumais.

Slopi migla čia viską dengia niauriai,
Ir reikia tiltu palypėt aukščiau,
Kol išryškės, kas daros toj pajaurėj.

Tad veikiai žvilgsnį vėl žemyn mečiau:
Ties mudviem kapstės kankiniai išbyškę
Mėšlyne, kokio gyvas nemačiau!

Išidėmėjau vieną ten vyriškį,
Taip išterliotą, jog nesupratau,
Ką aš regiu – šiaip žmogų ar dvasiškį.

„Kodėl aš tau į akį taip kritau
Iš tų visų smirdalių?“ – jis sukliko.
„Tuojau, – suramdžiau jį, – bus aišku tau.

Alesijus Interminejis liko
Man atminty, kai dar buzon skyston
Įmurkdęs nebuvai plaukų vainiko.“

Ir jis sušuko, trenkęs sau kakton:
„Liežuvis tol meilaudamasis plekši,
Kol atveda šion košen prakeikton!“

Poetas tarė: „Žvelk! Suskretus kekšė
Nagais mėšluotais kasosi tenai
Ir po srutyną tūpčiodama tekši.

Ši kūtvėla – Taidė. Kaip žinai,
Draugužio paklausta: „Tu man dėkinga?“,
Ta šunjoda atsakė: „Amžinai!“

Daugiau vaizdų, tikiuosi, mums nestinga.“

XIX giesmė

Simonai mage, niekšai, juo pasekė,
Kurie net Dievo dovanas šventas
Išmainėte, nuo godulio apakė,

Į aukso ir sidabro monetas!
Lai apie jus trimitas mano aidi,
Šio trečio griovio peržengiant valdas!

Aukštumas tilto mūsų neįbaidė,
Ir jo viduryje štai vienu du
Mes rymome, žemyn akis nuleidę.

Aukščiausia Išmintie, kokia gi tu
Teisinga, kiek išradingumo rodai
Danguj ir žemėj, ir gelmėj kartu!

Ten, kur juodavo akmeniniai klodai,
Pačiam dugne ir viršum jo plačiai,
Dūbsojo skylės, išgręžtos vienodai.

Kaip kažin ką, atrodo panašiai
Krikštyklos Jono šventojo bažnyčioj,
Kurią man dera paminėt gražiai.

Jų vieną pernai sudaužiau netyčia,
Kai, nepabūgęs mulkių apkalbos,
Pripuoliau aš prie skėstančio mažyčio.

Bet čia iš kiekvienos tokios angos
Išlindę lig blauzdų galūnės kojų,
Ir nei liemens nematom, nei galvos.

Liepsnelės liaunos jų pėdom bėgiojo;
Jie spardės taip, jog bet kokie mazgai
Nuo vieno smūgio būtų išlekioję.

Kaip kad paviršium palieti tukai
Nepliūpčiodami dega sau iš lėto,
Taip degė pentys, padai ir nagai.

„Vadove, kas per vienas būt galėtų
Tasai, – paklausiau aš, – kurį ugnis
Bene kaitriausiai kepina ir mėto?“

„Gal pageidauji, – man atsakė jis, –
Kad aš tave nuneščiau į pašlaitę?
Tada tu viską savo ausimis

Iš jo išgirsi.“ „Niekas neįskaitytė
Taip puikiai mano norų niekuomet.
Aš tau klusnus, – tariau jam, – teikis eiti.“

Ir, prie ketvirto pylimo bemat
Priėję, mes kairėn pasukom smarkiai,
Kur dauboje tiek daug olų pagret.

Du žingsniai dar – ir mes, akis primerkę,
Abudu stovim pagaliau prieš tą,
Kuris, duobėn įsmigęs, kojom verkia.

„Kas tu bebūtum, siela pasmerkta,
Žemyn pakaušiu įbesta lyg mietas,
Prabilk, – tariau aš, – mano pašaukta!“

Taip kunigas nekrusteli iš vietos
Ir klauso žmogžudžio išpažinties,
Kurs tikisi, kad mirksnis bus laimėtas.

„Tai Bonifacas? Ar tai tu išties?
Per daug anksti! – suriko jis. – Atrodo,
Kad aš apsirikau dėl ateities.

Nejaugi tau taip greitai nusibodo
Šlovė ir prabanga, vardan kurios
Tu išbarstei tikėjimo aruodą?“

Ir lyg tasai, kurs, nuo kalbos gudrios
Apstulbęs, niekaip dar nesusivokia,
Stovėjau aš prie jo landos niūrios.

Vergilijus man tarė: „Svečio tokio
Nelaukė jis. Pranešk jam, kas esi.“
Ir padariau aš, kaip mane pamokė.

Čia trūktelėjo padai jo basi;
Jis gailiai suvaitojo: „Ko tu klausai?
Jei tau parūpo ši loma tamsi

Ir nesutrukdė nė vargai didžiausi
Atsidanginti dėl manęs pas mus,
Žinok, jog popiežiumi vadinausi.

Taip, aš – Orsinis, aš – meškos sūnus
Ir patekau į narvą akmeninį,
Nes vien tik sau pačiam buvau dosnus.

Ten, po manim, dar aibė begalinė
Kitų vaizbūnų šventvagių bjaurių
Plyšiuos uolų dejuoja nusiminę.

Pas juos aš irgi nudardėt turiu,
Kai atkeliaus anas, netekęs gėdos,
Kurį šaukiau žodžiu neapdairiu.

Bet nelabai ilgai užtruks jo bėdos,
Ir jam – palyginti su manimi –
Liepsna kur kas trumpiau čia svilins pėdas,

Nes paskui jį kaip neganda ūmi
Atgrius iš vakarų didžiūnas kitas,
Kurs mudu pasiglemš po savimi.

Kaip kad Jasono titulas įgytas
Tiktai karaliaus biblinio dėka,
Taip remiamas Prancūzo bus ir šitas.“

Gal buvo per aštri mana šneka,
Bet šit kaip suraičiau doros dergėją:
„Sakyk tu man: kai Viešpaties ranka

Raktus šventajam Petrui patikėjo,
Ar pelno geismas temdė jo mintis?
Vien *sek paskui mane* jisai kalbėjo.

Nei Petras, nei kita skaisti širdis
Neprašė jokio atpildo iš Mato
Tada, kai Judo vieton sėdo šis.

Strygsok čionai ir svilk sau į sveikatą,
Niekingais lobiais pertekęs! Su jais
Prieš Karolį tu smarkavai kaip reta.

Ir jei, tepasikliaudamas jausmais,
Negerbčiau nuoširdžiai švenčiausių raktų,
Tau įteiktų anais gerais laikais,

Tai man jus sudorot jėgų pakaktų,
Kad dėl tokių ganytojų godžių
Doram drebėtų prieš išgamą netektų.

Evangelistas plakė jus žodžiu,
Regėdamas karalių paleistuvę,
Sėdėjusią ant vandenų didžių;

Septynios galvos ant pečių jos buvę,
Jinai turėjus dešimtį ragų,
Kol pamatai jos galios nesugriuvę.

Kas jūsų dievas? Maišas pinigų.
Tik *vieną* stabą garbina pagonys,
O jums net šimtą garbint nebaugu...

Ak, Konstantinai, sugadino žmones
Ne tavo krikštas, ne, o dovanai
Šventajam sostui suteiktos malonės!"

Kol šitaip jam giedojau aš tenai,
Jį sąžinė ar apmaudas kamavo,
Nes kilsčiojo stipriau vis jo kulnai.

Turbūt aš įtikau vadovui savo, –
Taip atidžiai jis klausėsi kalbos,
Kuri aistringai tiesumu alsavo,

Aš laukiau jojo tėviškos globos,
Ir jis mane taku, jau pramintuoju,
Išsinešė glėby iš tos daubos.

Ir štai aš vėl ant žemės atsistoju,
Skliautuotą mūrą kojom vėl juntų,
Kurs jungiasi su pylimu penktuoju.

Čia buvo taip kriaušinga ir statų,
Jog net ožka laukinė vos pakiltų;
Padėtas švelniai ties uolos kraštu,

Aš naują slėnį pamačiau nuo tilto.

XX giesmė

Dvidešimtoį giesmėj pirmos kanconos,
Kurį skiriu prasmegusiems gelmėn,
Skausmu nauju skambės tercinų tonas.

Aš jau griovon veizdėjau didelėn,
Staiga man atsivėrusion, kur plaukė
Šimtais upelių ašaros išvien.

Lomos dugnu pulkai šešėlių traukė
Kaip kad pas mus procesijos metu,
Nebylūs, rūškani ir apsiniaukę.

Iš tyko slinko kankiniai ratu.
Bet mano žvilgsnis veikia pastebėjo,
Kad persisukę jie nuo pažastų;

Į kitą pusę akys jų žiūrėjo,
Ir žengė jie visi atatupsti,
Nes priekin žvelgt nebūtų sugebėję.

Gal tie, kur paralyžiaus ištikti,
Juos primena šiek tiek, bet man atrodo
Tokie vaizdai per daug nepaprasti.

Skaitytojau! Tegu tau Dievas duoda
Iš to naudingų pasisemt žinių.
Tu supranti, kokia menka paguoda

Regėti šitiek perkreiptų žmonių,
Kuriems latakai ašarų čiurleno
Ne veidu, o pasturgaliu glotniu.

Aš pravirkau, ir mokytojas mano,
Pamatęs, jog aš kniūbau ant uolos,
Paklausė: „Kas tave taip sugraudeno?

Išsizadėt užuojautos aklos
Čionai yra dorybė. Kam gailėtis
To, kurs nevertas Dievo pagailos?

Pakelk akis! Antai tasai argietis,
Kurį prarijo žemė kažkada;
Tėbiečiai šaukė jam: „Kur tavo ietis,

Amfiarajau? Tau kova baigta!’,
O jis gilyn vis į bedugnę leidos,
Tenai, kur Mino būstinė slapta.

Įsidėmėk, kur jo pečiai ir veidas.
Norėjo jis matyt per daug toli,
Užtat kėbloja atbulas ir baidos

Pažvelgt pirmyn. Tu pastebėt gali
Tiresiją: savos lyties nustojęs,
Jis pasidarė mergina daili

Ir vyru vėl atvirto tik po to jis,
Kai palietė lazda dvi gyvates,
Pirmykštį savo mostą pakartojęs.

Į jojo pilvą įrėmė mentes
Aruntas, puikiai žinomas raganius,
Laisvai stebėjęs jūrą bei žvaigždes

Iš pakilios buveinės baltakmenės
Ir Lunio kalnuose senais laikais
Viršum Kararos viensėdžių gyvenęs.

Ta moteriškė, žengianti su jais
Ir dangstanti nematomą krūtinę
Bei visa kita palaidais plaukais,

Yra Manto. Į manąją gimtinę,
Kurią priminti noriu tau čionai,
Atbėgo ji, apleidusi tėvynę.

Kai tėvas ją paliko amžinai
Ir Bakcho miestas į vergovę puolė,
Ilgai pasauly klaidžiojo jinai.

Ten, kur mana Italija gražuolė,
Palei Tirolį, Vokios pakrašty,
Benako vilnys tviska Alpių guoly.

Į jas upeliai vėsūs ir greiti
Tarp Valkamonikos ir Gardos krenta
Šimtais ir iš toli, ir iš arti.

Yra čionai sala, kurioj ir Trento,
Ir Brešios, ir Veronos vyskupai
Galėtų teikt palaiminimą šventą.

Kur leidžiasi pakrantė įkypai,
Pilis Peskjeros dunkso ir brešietį,
Ir bergamietį gąsdina labai.

Šioj vietoj ežero kraštai smėlėti
Nesutalpina vandenių šaltų,
Jie skuba žalią lygumą užlieti

Ir virsta Minčo dideliu srautu,
Kuris lig pat Governo taip vadinas,
O ščia susijungia su Padu,

Tačiau prieš tai nusenka kaip liūgynas,
Ir jo valdžioj visa ten žemuma,
Kur vasarą vien ligos tik vaisinas.

Klajūnė, tais balynais brisdama,
Ūmai išvydo žemę – tuščią, pliką,
Kuri dūlavo pelkių supama.

Ir laukinukė burtininkė liko
Joje gyventi su tarnais keliais;
O kai dvasia iš kūno jos išnyko,

Tuoju pradėjo keltis čion būriais
Aplinkiniai, turbūt seniai supratę,
Jog šiuo raistu joks priešas nepraeis.

Ten, kur žynė atklydo jaunametė,
Naujakuriai, godoję vardą jos,
Netrukus miestą *Mantujos* pastatė;

Jisai klestėjo ligi tos dienos,
Kai Pinamontė grafą Kisalodį
Išvarė, pasigaudamas klastos.

Tu įsimink tatai, nes duodu žodį,
Jog tie, kurie kitaip šnekėti drįs,
Begėdiškai meluoti nesibodi.“

„Vadove, – aš tariau, – mana širdis
Tarnauja tau, o visos kalbos kitos –
Lyg šaltos plėnys sielon neįkris.

Bet rūpi man tos šmėklos iškraipytos.
Žinot, kuri jų dėmesio verta,
Man būtų džiaugsmas neišpasakytas.“

Jis tarė: „Štai tasai, kuriam barzda
Ant nugaros rudos nuo smakro svyra,
Graikijoje buvo pranašas tada,

Kai tik lopšy ten rast galėjai vyrą.
Jis ir Kalchantas liepė tuo metu
Aulidėj lyną perkirst. Mano lyrą

Dainuojant apie jį girdėjai tu:
Tai Euripilas. Kaip žmogus galvotas
Jį atmeni tikriausiai tarp kitų.

Anas džiūsna – garsus Mikelė Skotas,
Akių dūmėjas, magiška uosle
Labiau negu kad reik apdovanotas.

Antai Bonatis ir čia pat, šalia,
Azdentė: savo ylos ir kurpalio
Pagailo jam dabar galų gale...

O tos nuo staklių, adatų, ratelio
Į burtus metės, ėmė virt žoles
Ir vašką minkyti. Bet tęskim kelią:

Tarp dviejų pusrutulių į gelmes
Ties pat Sevilija pakrypo Kainas,
Laikydamas erškėtsakes dyglias;

Pasislėpė beveik mėnulis žvainas,
Dar vakar švietęs tau miškų tankmėj,
Ir jau padangių tamsūs rūbai mainos.“

Taip pakeliui šnekėjomės ramiai.

XXI giesmė

Nuo vieno tilto perėjom ant kito,
Kalbėdamiesi apie dalykus,
Kurie iš šios Komedijos iškrito.

Ir mes naujus pamatėme vargus,
Kitoniškas kančias, kurioms nēr vardo;
O, koks gi buvo klonis tas baugus!

Ir kaip kad, žiemai įpusėjus, verda
Venecijos statykloje derva
Taisyti laivams, kuriuos audra apardo,

Ir vienas šonus kamšo palengva
Ar pluša prie irklų, ar tepa smalą,
Kitam vėl burėm užimta galva,

Ir šen ir ten plaktukai kaukši kala,
O naujas laivas, pabaigtas tik ką,
Jau ruošias pajudėt iš arsenalo, –

Taip Dievo noru, ne ugnies dėka,
Čia virė kunkuliavo juodas pikis,
Šlaitus nuklojęs limpančia danga.

Ir atidžiai stebėjau aš sutrikęs,
Kaip išsipūtus ji nuslūgsta kiek
Ir burbuliuoja vis labiau kas sykis.

Bandžiau ką nors įžvelgti, bet perniek.
Staiga, mane savęsp ranka patraukęs,
Poetas riktėlėjo: „Pažiūrėk!“

Ir aš, kitokių paskatų nelaukęs,
Atsigrėžiau lyg tas, kurs bėdoje,
Vos bėgdamas, akim pagalbos šaukias,

Bet atgalios vis dairosi, deja.
Link mūsų velnias per uolyną skuodė,
Iš kažin kur išniręs dauboje.

Koksai nuožmus, koks jis klaikus atrodė!
Koks juodas! Koku lėkė jis greičiu
Ir kaip, sparnus išskleidęs, orą skrodė!

Ant kaulėtų nusmailintų pečių
Už kojų savo auką užsikoręs,
Jis laikė ją už sausgyslių pačių.

„Ei jūs, grobišiai! Kas dar savanoris! –
Sušuko jis nuo tilto kauburės. –
Ten, Lukoj, jo nemažas buvo svoris.

Tad grūskit jį dervon! O man reikės
Vėl aplankyti šią kyšininkų šalį,
Kur vienas dar Bonturas – be dėmės.”

Ir, jį nustūmęs, dūmė kiek tik gali.
Taip šeimininkas vagiui įpėdin
Paleidžia nuo grandinės budrią kalę.

Tas kliunktelėjęs nėrė vėl aukštyn,
Bet kipšai ėmė spiegti: „Švenčiausio Veido
Nebijome! Keliauk sau prapultin!

Kam mūsų žodis narso neišsklaido,
Tasai žeberklo skonio paragaus.
Tau, rodos, nieks čia maudytis neleido!

Gudrybės tavo mūsų neapgaus.
Važiuk sukčiauti į šitą teslą juodą!“
Ir šimtas šakių nugaron žmogaus

Susmigo. Kai mėsa nepasiduoda,
Visai taip pat virėjo mokiniai
Ilgais badikliais kiša ją į puodą.

Vadovas tarė man: „Idant velniai
Tavęs nepastebėtų čia šiandieną,
Tu tarp uolų slapstykis sumaniai.

O dėl manęs nebūgštau, nes vis viena
Jiems nieko tos grumtynės neatnės:
Tokie dalykai – man nebe pirmiena.”

Kitan krantan pasuko jis, o aš,
Pamatęs jį artėjant prie viršūnės,
Tuoju pajutau, kad nieko jie nepeš,

It būtų lyg dvasia jisai bekūnis.
Kaip elgetą, sustojusį staiga,
Siaubingai lodami užpuola šunys,

Taip su pasibaisėtina jėga
Išsoko jie karingai iš patiltės.
„Palaukite! Kalba bus neilga. –

Suriko rūsčiai jis. – Kam griežiat iltis?
Ką nors atsiųskit pas mane verčiau.
Kažin ar pasiteisins jūsų viltys.“

„Eik, Uodegonai, eik prie jo greičiau!“ –
Sustaugė jie, ir vienas pajudėjo,
Bet murmtelėjo: „Ko aš nemačiau?“

„Na, traukis, Uodegonai! Ar derėjo
Jums taip nešvankiai kreitėt prieš mane? –
Suskambo balsas manojo globėjo. –

Aš vadovaujuos teise aukštesne,
Likimo liepiamas aš rodau kelią
Vienam klajūnui požemio dugne.“

Tie žodžiai įveikė šėtono galią,
Ir, trenkęs žemėn kobiniu piktai,
Jis tarė: „Nesišiauškim prieš jo valią.“

„O tu, kuris sau prieglobstį radai
Tarp šių uolų, – vadovas man sušuko, –
Be baimės ženklis iš ten, kur prigludai!“

Ir tekinas aš puoliau nuo kalniuko,
Prisibijodamas gelmėj širdies
Klastingų šakių kokio pasalūko.

Taip mano akyse po sutarties
Kariai apleido apsup tą Kaproną
Ir vos ne vos išvengė pražūties.

Aš bailiai šliejaus į poeto šoną,
Nerimastingai dėbčiodamas vis
Į pragaro gynėjų legioną,

Kurs dilbčiojo į mus paniūromis.
„Gal nori, kad jam kailį pašukuočiau?“ –
Paklausė vienas tų, kur ties mumis,

Iešmus nuleidę, laukė. „Nesvyruočiau“, –
Atsakė kitas. Uodegonas jam
Atšovė tuoj: „Nesikarščiuok, Naguočiau!“ –

O mums paaiškino: „Griovy tamsiam
Šeštasis tiltas guli sugurėjęs.
Toliau neprasibrausit. Po visam.

Bet aš galiu jums būti patarėjas:
Keliaukite tuo pylimu antai
Ir atsidursit ten, kur jums norėjos.

Dievaž, jau tūkstantis ir du šimtai
Ir šešiasdešimt šešeri meteliai –
Penkiom gal valandom daugiau tiktai –

Sukako vakar suardytam keliui.
Aš duosiu jums prityrusius žvalgus,
Lai dirsteli, kaip laikosi nuogaliai.

Ei tu, Skalike, Kėbla nerangus! –
Pradėjo jis. – Šaipoke, Šleivasparni!
Barzdočius jūsų viršininku bus.

Draskūne, Pramuškakti, juodas Šerne,
Pasiutrudi, Slibingalvi, čionai!
Štai, regis, turim govėdą gan darnią.

Apeikit šį smalyną būtinai
Ir iki tilto, einančio virš klonio,
Juos palydėkit kaip geri tarnai.“

Aš pasakiau globėjui: „Mano pone,
Vieni žygiuokim. Nepaklysi tu.
Baisu man pasikliauti jų malone.

Tikiu aš tavo įžvalgiu protu.
Kodėl gi nematai žiaurių veidų jų
Ir negirdi kalenančių dantų?“

Jis tarė: „Nėr ko gąsčiot, iš tikrųjų,
Tuoju ramus tu pasijusi vėl:
Jie griežia dantimis ant pasmerktųjų.“

Velniai kairėn pasuko pamažėl,
Tačiau kiekvienas viršininkui savo
Liežuvį dar parodė kažkodėl;

O tas pasturgaliu sutrimitavo.

XXII giesmė

Mačiau, kaip traukia raiteliai į žygį,
Kaip joja lenkčiomis ir parade
Ar šuoliais bėga, jei kova nelygi,

Mačiau ir jūsų gimtame krašte,
O aretinai, kuopas išblaškytas
Ir per turnyrą lekiančias lėkte,

Kai bokšte būgnas, varpas ar trimitas
Nuaidi taip, kaip rėta kur pas mus, –
Bet niekad nedūdavo niekas kitas

Kaip tas šėtono ragas įdomus
Nei žemėje, nei jūroje, kai burę
Žvaigždė ar uostas kviečia į namus.

Patekome į šaunų kipšų būrį!
Bet ką gi, smuklė jums ne koplyčia,
O juk pagal girtuoklį ir kepurė.

Tad, stengdamasis akimi godžia
Smalingon sietuvon įsižiūrėti,
Galvojau, kas per žmonės klimpso čia.

Kaip kad delfinai, keteras išriete,
Jūreiviams duoda ženklą visados,
Jog uraganas turi tuoj atskrieti,

Taip nuteistieji iš dervos juodos
Išnerdavo, skausmų nebeiškentę,
Ir žaibo greitumu gelmėn daubos

Vėl slėpdavos. Kaip varlės į pakrantę
Iš kūdros iškiša tik snukelius,
O kitkas lieka vandeny paskendę,

Taip kišo jie viršugalvius lipnius,
Bet, atslenkant Barzdočių pastebėję,
Tuoj pliumpčiojo iš baimės kur paklius.

Kažkas (tai minint, man širdis ledėja!)
Užsižiopsojo... Taip varlė laiku
Į tvenkinį nušokti nesuspėja.

Skalikas, ėjęs gretimą taku,
Tarytum ūdrą jį krantan ištraukė,
Pačiupęs už sukibusią plauką.

Kiekvieno velnio vis kitokia kaukė,
Ir aš įsidėmėjau jų vardus,
Kuriuos dar Uodegonas garsiai šaukė.

„Pasiutrudi, pasigaląsk nagus,
Pagramžyk jį, kad nusiluptų kailis!“ –
Klegėjo visas tuntas jų glaudus.

„Vadove, – aš tariau, – dėl Dievo meilės,
Kas toks anas, kurį, kaip kažin ką,
Tie nelabieji negyvai uždvailys?“

Čia pat tarp jų užsimezgė šneka,
Ir nepažįstamasis mums pasakė:
„Aš – navarietis. Motinos dėka

Tarnaut man pas didiką yra tekę,
Nes tėvas, nuolat smukdamas labiau,
Savižudžių pėdoms gėdingai sekė.

Tebaldą, mūs karalių, aš gerbiau,
Ir jis – mane, bet patekau į smalą
Dėl to, kad mėgau grybštelėt riebiau...”

Beklausant Šernui net širdis apsalo,
Ir jis, prišokęs, iltimi smailia
Pilvan jam dėjo, nesulaukęs galo.

Suskato žaisti katės su pele!
Tačiau Barzdočius, griebęs jį, sušuko:
„Pribaigsiu pats, jo liesti nevalia!“

Paskiau į mano vadą atsisuko:
„Kamantinėk jį, ko tik nori tu,
Greit nebeliks iš jo nė gabaliuko.“

„Daugiau italų, grimzti pasmerktų –
Paklausė jis, – tu nepažįsti šičia?“
„Su vienu, – tarė jam anas, – iš tų

Kaip syk šnekėjau neseniai lyg tyčia.
Tursočiau aš su juo karštam klane –
Ir nei nagų, nei šakių nematyčiau!“

Bet Pramuštškaktis riktelėjo: „Ne,
Nenoriu laukt!“ Ir taip žeberklu smogė,
Jog visą petį nunešė mažne.

Slibingalvis, akimirką patogią
Pagavęs, taikės kirsti į blauzdas,
Tačiau nesnaudė prievaizdas taipogi

Ir tuoj žvilgsniu atšaldė jų aistras.
Tada poetas vargšą sudraskytą
Nedelsdamas paklausė: „Kas gi tas,

Kurs ten, dervoj, sau tūno, kaip sakyta?“
„Galuros tūzą omeny turiu, –
Atsakė sužeistasis, – fra Gomitą,

Nešvankų maišą vylių įvairių;
Nutvėręs priešus savojo sinjoro,
Jis vėl iš savo rankų nešvarių

Paleido juos už atpildą padorų,
Kad lenktų jam. Ką reiškia pinigai!
Koks kitas niekšas tikėtų jam į porą?

Jis ir Mikelė Cankė čion draugai;
Anas – iš Logodoro; jie vis mena
Sardiniją ir giria ją ilgai.

Aiman! Juodasis dantimis kalena,
Jūs girdite? Dar pasakyčiau daug,
Bet aš jo kutulio bijau iš seno.“

Velnių galvonas tarė čia: „Palauk!“
Pajutęs, kad Šaipokui kraujas verda,
Pridūrė jis: „Pikčiurna, pasitrauk!“

„Jei kokį toskanietį ar lombardą
Matyt jūs geidžiat, – tęsė kankinys, –
Užtenka judviem paminėt jo vardą,

Ir jei grobišiai neužsimanys
Pult ir kitus, kaip kad mane jie puola,
Tai, vos tik į paviršių kas išlįs,

Aš paprasčiausiai švilptelsiu iš tolo –
Ir jų bent septyni, žinau tvirtai,
Bežiūrint atpuškės pas šitą uolą.“

Čia, kinktelėjęs makaule keistai,
Skalikas net pašoko: „Koks gudreiva!
Atgal dugnan panūdo! Tu matai?“

Tačiau anas turėjo galvą blaivą
Ir atžėrė: „Dievaž, esu gudrus,
Jei smegenis suku aš tau, pamaiva!“

Bet Šleivasparnis buvo nekantrus
Ir perkirto: „Ne, tau pasprukt neleisiu,
O jei bandysi mėgdžioti narus,

Iškart sparnus viršum dervos išskleisiu.
Tad lėkim ton atkalnėn skubomis
Pasižiūrėt jo pastangų bevaisių!“

Skaitytojau, vėl pastatyk ausis:
Kiekvienas kaklą tenlink tuoj pasuko,
Pirmiausia tas, kurs nertėjo užvis.

O navariečiui to tiktai betrūko:
Nelaukdamas, kol priešai jį pasieks,
Jis nėrė sietuvon nuo kauburiuko.

Tokios klastos nesitikėjo nieks,
O ypač kaltininkas šito vaido;
Ir šaukdamas: „Tas sukčius nepabėgs!“

Jisai šmaikštuolį vytiš pasileido.
Bet baimės buvo greitesni sparnai,
Ir velniui teko grįžti rūgščiu veidu:

Taip gaigalą mes regime dažnai,
Kuris nuo sakalo į gelmę neria,
O tas aplinkui skraidžioja liūdnei.

Šis pokštas Kėblai apmaudą įvarė,
Ir jis labai nudžiugo, kad galės
Išgiežt jausmus ant sėbro niekadario.

Vos apgavikas dingo nuo kaubrės,
Ant paiko savo draugo jis užgriuvo,
Ir kipšai susikibo virš duobės.

Tačiau anas taip pat nepėsčias buvo,
Ir jauron krito plėšrūs vanagai,
Sulipę į dvigalvę juodą krūvą.

Kaitroj jie glėbesčiavos neilgai,
Bet oran išsiplėšt nerado būdo,
Ir veltui draskė smalą jų nagai.

Barzdočius su kitais dėl to nuliūdo,
Ir buvo nutarta, jog keturi
Jų gelbėt skris, ir tie tuoju sujudo;

Netrukus jie, sutūpę pakūdry,
Galingus savo kobinius jau tiesė
Išvilusiems verpeto vidury.

Ir, juos palikę, tęsėm kelią dviese.

XXIII giesmė

Taip mes nebylūs vienas paskui kitą
Keliavome toliau be palydos,
Lyg minoritas paskui minoritą.

Ir aš po tos kovos nepaprastos
Prisiminiau Ezopo pasakėčią,
Kaip varlės traukė žiurkę iš bėdos.

Su delnu delnas taip nesusiliečia,
Kaip kad sutampa atvejai abu
Ir pamąstyt apie jų esmę kviečia.

Mintis pagimdo mintį: be kalbų,
Patylomis aš samprotavau tolei,
Kol virto mano išgąstis siaubu.

Aš pagalvojau: „Jie gi ne šventuoliai
Ir, gavę šį akibrokštą per mus,
Dabar atkeršyt mudviem stengsis uoliai.

Tai tik pakurs jų kėslus negerus,
Ir jie ant mūsų šoks apsiputoję,
Nelyginant ant zuikio šuo plėšrus.“

Tuomet plaukai piestu man atsistojo
Iš kraupulio, aš pats tatai jaučiau.
„Vadove, – prabilau, – gauja piktoji

Mus gali atsivyt, ji vis arčiau...
Girdi, grobišiai iš paskos jau lekia?
Nuo jų mes turim pasislėpt greičiau.“

„Net veidrodžiui nebūtų pasisekė
Atmušti tavo bruožus taip tiksliai,
Kaip supratau tave, – jį pasakė. –

Aš tavo sielon įžvelgiau giliai,
Ir mūsų mintys pačios susiliejo,
Kaip susieina kartais du keliai.

Jei nuokalnė į dešinę žemėja,
Prie kito griovio nusileisim ja, –
Iš išlapnos jie, nieko nelaimėję.“

Nė žodžio baigt nespėjo jis, deja,
Kai žvilgsniais žaižaruojančiais mus vėrė
Grobioniška sparnuota jų ruja.

Mane globējas tuoj ī glēbī stvērē:
Taip motina, kuri, vidur nakties
Pabudus, regi degant savo gērī,

Pirmiausia vaikā glaudžia prie širdies
Ir, visa kā pamiršus, vienmarškinē
Pro dūmus bēga, kupina vilties.

Nuo pat viršaus per skardī akmeninī
Jis nusliuogē prie sekančios daubos,
Kuriā tas pylimas didžiulis gynē.

Net ant malūno ratų niekados
Vanduo taip sparčiai lataku nekrito,
Kaip tas, kurio aš troškau apsaugos,

Pakalnēn puolē nuo stataus granito,
Lyg tikrā sūnų globdamas mane
Akivaizdoj pavojaus nematyto.

Jau buvome abu lomos dugne,
Kada ant keteros jie atsidūrē,
Tačiau mes nepabūgom: kaip žinia,

Kadais apvaizda atsiuntē jų būrī
Šio penkto griovio sergēt – ir iš čia
Kitur nuklysti teisēs jie neturi.

Žmonēm knibždėjo slėnio apačia:
Aplink jie suko lyg ir nutinkuoti,
Ir verkē, nebetverdami kančia.

Ilgais, plačiais drabužiais, gobtūruoti,
Jie buvo it vienuoliai iš Kliuni.
Jų apdarai – iš oro paausuoti,

Bet švino tikro viduje pilni, –
Prieš juos rūstusis rūbas Federiko
Atrodo lyg šapelis vandeny.

Šią našą amžiną jums kęst beliko!
Ir mes kairėn pasukome su tais,
Kurie nuliūdę gūžino iš tyko;

Bet slinko žingsniais jie tokiais lėtais,
Jog mes, pirmyn iš lengvo stumdamiesi,
Keliavom kas minutę su kitais.

„Vadove, – paprašiau, – gal pažiūrėsi,
Ar nėr tokių tarp einančių greta,
Kuriuos tu bent išvardinti galėsi?“

Pažįstama toskaniška šnektą
Praskrodė tamsą, ir kažkas sušuko:
„Mielai sutikčiau pasakyt šį tą,

Tik ženkit pamažiau jūs trupučiuką!“
Globėjas tarė man, išgirdęs tai:
„Stok ir paeik su juo bent gabaliuką.“

Du, kaip bylojo aiškiai jų veidai,
Pavyt mus troško, bet siaurumas tako
Ir maukšlio svoris trukdė jiems rimtai.

Kai juodviem atrėpliot jėgų pakako,
Be žodžių mus nužvelgę žvairomis,
Tarpusavyje šitaip jie sušneko:

„Tasai tebealsuoja, gyvas jis;
O jeigu mirę jiedu, tai dėl ko vis
Neapvilkti dviveidžių stulomis?“

Ir tarė man: „Tautieti, įsibrovēs
Į veidmainių buveinę, kas gi tu,
Jeigu nesi toksai kaip mes bešlovīs?“

„Gimiau prie Arno gražiojo krantų,
Didžiajame mieste, ir gyvą žmogų, –
Tariau aš jam, – regi tu šiuo metu.

Bet ką gi esate padarę blogo,
Kad jūs taip spindulingai nubausti
Ir dėvit šitą apvalkalą slogų?“

„Blizgių švininių rūbų prispausti, –
Atsakė vienas iš pakeleivingų, –
Mes linkstame lyg ratai pakrauti.

Aš – Katalanas, jis – iš Loderingų,
Bolonijos ‚Linksmieji broliai‘ mes;
Taviškiai mus abu valdžion išrinko,

Kad saugotume jų šeimas ramias;
Lig šios dienos Gardingas nupešiotas
Išlaikė mūsų valdymo žymes.“

„Jei būtų jos, – pridūriau, – suskaičiuotos...“ –
Bet stabtelėjau: ant trijų baslių
Gulėjo žemėj vyras nukryžiuotas.

Jis rangėsi prieš einančius keliu,
Lyg švokšdamas kažką į barzdą klaikią.
Ir palydovas mums balsu tyliau

Paaiškino: „Štai kokį vaizdą teikia
Tasai, kurs tikino fariziejus,
Jog *vieną dėl visų* aukoti reikia.

Jį nuoga ir sumintą regit jūs,
Koksai sunkus apsiaustų mūsų švinas,
Jis, parbloktas ant tako, nuolat jus.

Čia pat jo uošvis panašiai kankinas,
Kaip ir kiti tarybos jo nariai,
Kurių žiaurumo vaisių žydai skinas.“

Vergilijus nustebo: kaip gudriai
Likimas baudžia tą, kuris nuo seno
Prikaltas guli kryžium pragorėj!

Paskiau jisai paklausė Katalano:
„Gal žinote, ar šia dauba tamsia
Pavyks išeiti man ir draugui mano,

Jei mes žygiuosim dešine puse,
Tų angelų juodųjų atsikratę,
Kurie mus lydi jūsų kraštuose.“

Anas atsakė: „Kas iš mūs nematė
Uolos, kuri praeina, kirsdama
Kiekvieną pylimą ir griovį patį?

Bet ji įgriuvusi ties šia loma,
Ir teks jums kopti šlaitais akmenyno,
Nors būtų nemenka jo aukštuma.“

Poetas tyliai galvą panarino
Ir tarė po akimirkos trumpos:
„Žeberklininkas tyčia mus ramino.“

„Bolonijoje girdėjau kitados, –
Linksmasis brolis tučtuojau pridūrė, –
Kad velnias – tėvas bet kokios klastos.“

Skrustai vadovo mano užsikūrė,
Paspartino iš karto žingsnį jis,
Ir aš nuo tų, kur velka našta niūrią,
Žengiau brangių man kojų pėdomis.

XXIV giesmė

Kai metai atjaunėja ir, sulaukus
Atogrįžio, ilgėja vis diena,
Ir saulė vilgo Naščių urnoj plaukus,

Kada ranka nelygia ir gležna,
Lyg prisimindama dar žiemą žilą,
Išbraižo žemę paryčiu šerkšna, –

Sodietis, pilnas nerimo, pakyla
Ir plekšteli sau delnu per klubus,
Matydamas, kad atsargos jo dyla,

O šalnų vėl nubaltino laukus,
Ir vaikšto vargšas po namus ir stena,
Tačiau bežiūrint jau jisai smagus,

Nes pakeitė pasaulis rūbą seną,
Ir jis, pasiramsčiuodamas lazda,
Ramiai ganyklon bandą savo gena.

Taip mano vadas jaudinos tada
Ir sopulį man teikė begalinį;
Tačiau užgijo bregint žaizda.

Lengvai pas griūtį kelią jis praskynė
Ir šyptelėjo švelniai kaip tuomet,
Kai sutikau jį girios tankumyne.

Sumojo puikiai viską jis bemat,
Pasižiūrėjo ir, rankas išskėtęs,
Mane į glėbį suėmė tuoj pat.

Kaip tas, kurs negeba savim žavėtis,
Bet nuolat žvelgia blaiviai priešakin,
Taip ir mane gerasis mantujietis

Tolydžio kėlė uolomis aukštyn,
Tarydamas: „Kaip laikos tas gurvolis?
Jeigu stipriai, tai stok ir ženklą pirmyn.“

Ką būtų veikęs čia Linksmasis brolis?
Mes ropštėmės į viršų vos ne vos,
Ir gąsdino mane kiekvienas šuolis.

Jei skardis, einantis prie šios daubos,
Nebūtų kiek slėnesnis, tai, man rodos,
Išnešęs nebebūčiau aš galvos.

Mat šulinio didžiulio sienos juodos
Angon gelminėn leidžias nuožulniai,
Ir aukštis pylimų nėra vienodas –

Kairėj jįsai kitoks nei dešinėj.
Bet pasiekta jau ketera kriūtinga
Ir peržengti kebliausi kliuviniai!

Deja, jutau, kad man taip oro stinga,
Jog sukritau ant žemės be jėgų...
Poetas tarė: „Taip sugniužt netinka!

Šlovė pati, be mūsų pastangų,
Dar niekam iš dangaus nenusileido.
Kam duknose gulėti vien smagu,

To vardas šiam pasauly išsisklaido
Lyg dūmas ar lyg purslas bangose.
Tad nusibrauki nuovargį nuo veido

Ir atsikėlęs, širdimi drąsia
Beviltiškumą blyškų nugalėki,
Kaip silpną kūną nugali dvasia!

Mes turim įsirežę kopt į priekį,
Ne šitokie dar laiptai laukia mūs.
Jei tu mane girdi, atsikvošėki.“

Aš pakilau, liepimui jo klusnus,
Ir, lyg tikrai atgavęs būčiau žadą,
Tariau: „Eik, aš įveiksiu sunkumus.“

Kitos man išeities neatsirado,
Kaip lipt gūbriu uolos, kuri, labiau
Vis eidama skardyn, į viršų veda.

Ilgom šnekom aš dusulį slėpiaui;
Staiga tarpokšny balsas nuaidėjo,
Bet, nors jo pusėn ausį aš kreipiau,

Prasmė to klyksmo man nepaaiškėjo,
Ir veltui aš klausiau nuo aukštumos
Nepastebimo, tolstančio šaukėjo.

Aš pažvelgiau į gilumą lomos:
Tiršti šešėliai buvo ją užkloję.
„Vadove, – pasakiau, – gal ant anos

Pakrantės pakopėt? Kaip tu galvoji?
Žiūriu tamson, bet nieko nematau,
Neatskiria garsų ausis manoji.“

„Ne žodžiais – darbu atsakysiu tau, –
Poetas tarė. – Doro patarimo
Aš niekada berods nesikratau.“

Kai nusileidome nuo pakilimo
Tenai, kur tiltas baigiasi visai
Ir ant aštunto pylimo jau rymo,

Atsiskleidė griovys, kur ištisai
Liulėjo toks baisingas gyvatynas,
Jog man lig šiol vaidenasi jisai.

Prieš jį garsusis Libijos smiltynas
Su hidromis, lekiojančiais žalčiais
Ir su driežais dvigalviais – juokas grynas;

Nė Raudonosios jūros pakraščiais
Tiek įstabių siaubūnų neropojo;
Ir etiopas net stebėtus jais!

Tuo pragaro knibždynu nelabuoju
Žmogystos nuogos blaškėsi bėgom,
Ir nieks kerų pagalbos neglabojo.

Iš užpakalio dviem grandim gyvom
Rankas joms angys laikė, kirto strėnas,
O prieky galvos jų su uodegom

Vėl jungės. Netoliese šliužas vienas
Ilgėlė pakaklėn kažkam ir jį
Suspaudė kilpine stangria it plienas.

Greičiau, negu parašom o ar i,
Užsidegė ir pelenais jis tapo,
Pavidalą praradęs bet kurį;

Tačiau, nespėjus man atgauti kvapo,
Jis kūnu stojos vėl nejučiomis,
Lyg prisikėlęs nuostabiai iš kapo.

Kaip kad aukštoji skelbia išmintis,
Taip nebegyvas Feniksas atgyja,
Kai penktą šimtą metų baigia jis.

Nei vaisių, nei žolių jisai neryja,
O ilgisi vien gintaro sunkos
Ir mirtų guolio amžino nebijo.

Kaip tas, kuris nuo antplūdžio ligos
Iš karto krinta, smūgio neatlaikęs,
Tarytum būtų demono naguos,

Ir atsikėlęs dairos lyg paklaikęs,
Ir dūsauja, ir vis dar nežinia,
Kada galutinai jis atsipeikės, –

Taip žvelgė šitas vyras į mane.
Rūstybė tavo, Viešpatie mieliausias,
Pavirsta žmogui tokia kankyne!

Poetas neištvėrė nepaklausęs,
Kas jis. „Aš nuvirtau čia neseniai, –
Atsakė, – iš Toskanos mylimiausios:

Mat gyvenau kaip gyvulys tenai:
Aš – Vani Fučis, mulas iš Pistojos,
Kur man lygių – daugiau, negu manai.“

Tariau globėjui savo: „Lai sustojęs
Palaukia. Jam tarp kraugerių vieta,
Ir šion daubon pateko ne dėl to jis.“

Mane išgirdo šmėkla pasmerkta
Ir, iš gėlos ir gėdos net paraudus,
Paaiškino su išraiška rimta:

„Mirties nasrai ne tiek man buvo skaudūs,
Kaip tas susitikimas man skaudus.
Štai tau visa tiesa, trumpai suglaudus:

Žinok, likimas mano toks graudus
Ir nubaustas aš taip negailestingai,
Nes zakristijos pavogiau turtus,

O kitas nukentėjo neteisingai.
Tačiau kad nepuikautumei per daug,
Jei atsidursi žemėj mūs laimingoj, –

Tave įspėti noriu: nesidžiauk.
Kada Pistojoj nebeliks Juodųjų;
Florencija išvys jų priešus lauk.

Iš Magros klonio Marsas trinktels kūju
Ir viesulą iš debesų pasiųs;
Užvirs kova, ir žlugs galia Baltųjų,

Juos keršto kardas išnaikins visus,
Bet tik po mūsų atkaklaus ir ilgo
Teišsinaukstys vėl dangus tamsus.

Tegu tie žodžiai širdį tau padilgo!“

XXV giesmė

Ir čia, iškėlęs kumščius, tas galvijas
Suriko, rodydamas dvi špygas:
„Še, Dieve, še tau, pasiimk abi jas!“

Tuomet viena angis (jos man kol kas
Užtat ir mielos!) gerklę jam susmaugė,
Lyg įsakydama: „Nutrauk šnekas!“;

Surišusi vagies rankas, jos draugė
Iš priekio taip susimezgė tvirtai,
Jog visą jį supančiojo. Nejaugi,

Nejau, Pistoja, dar nesupratai,
Kad subyrėt į pelenus turi tu,
Nes baigia pūti tavo pamatai?

Vargu ar tas, kuris prie Tėbų krito,
Tiek rodė Dzeusui paniekos klaikios!
Nerastum pragare lygaus jam kito!

Jis bėgti leidos po kalbos tokios,
Tačiau Kentauras, tuoj akis pastatęs,
Grūmodamas nudūmė iš paskos.

Jam užpakaly raitėsi gyvatės
Lig pat jo kūno žmogiškos dalies:
Maremoje nesu jų šitiek matęs!

O virš galvos, tolydžio skleisdamies,
Grėsmingai gaubė jį sparnai drakono,
Kurs nuolat liepsną laidė iš gerklės.

„Mes regim Kaka, gudrų nevidoną:
Jis Aventiną, – tarė vadas man, –
Nudažė daugelkart krauju raudonu

Ir taip giliai prasmego pragaran
Dėl to, kad sykį kaimenę pagrobė
Ir atbulą nusiginė urvan;

Bet Herkulis, netekęs tokio lobio,
Pritvatino nenaudėlį vėzdu
Ir po dešimto dūžio jį nudobė.“

Kol šitaip šnekučiavom vienu du,
Suėjo trys šešėliai į patiltę,
Bet jų nematėm mudu su vadu,

Ir tik tada, kai ryžos jie prabilti
Ir šūktelėti: „Ką jūs veikiat čia?“,
Abu mes pasiskubinom nutilti.

Nepažinojau jų, bet nejučia
Suvokiau greit iš vardo paminėto,
Kas murkso ten, po paskliaute plačia.

„Kur, – tarė vienas, – Čanfa būt galėtų?“
Ir aš, pridėjęs pirštą prie burnos,
Įsiklausyti paprašiau poeto.

Ne, jūs tokios naujienos dyvinos
Nelaukiat! Patikėt ir man sunkoka
Tuo, ką sakau jums iš širdies grynos.

Aš pamačiau pro sutemą tirštoką,
Kaip šešiakojis didelis roplys
Vienam tiesiog ant nugaros užšoko.

Dviem vidurinėm kojom čiupo jis
Už pilvo, o už rankų – priešakinėm,
Į skruostus įsikibo dantimis,

Suspaudė rietus jis užpakalinėm,
Tarp jų pralindo uodega kieta,
Ir liko tas lyg suveržtas grandinėm.

Net ir vingrus vijoklis niekada
Turbūt nėra apvijęs taip kamieno,
Kaip jį angis apnarpliojo pikta.

Tarp šliužo ir žmogaus pradingo siena,
Lyg vaškas susilydė jie keistai,
Ir susiliejo spalvos jų į vieną.

Taip užsiplieskia popierius – ir štai,
Įjuosti dar nespėjęs, jis parudo,
Ir jo baltumo jau nebematai.

Prieš tokį vaizdą jo draugai sujudo
Ir ėmė šaukti: „Anjelai, kas yra?
Ar vienas tu, ar dviese esat judu?“

Aniems tuo tarpu net galva bendra
Išdygo, bruožai jųdviejų sukriko,
Ir atsirado povyza mišra.

Iš ketverto galiūnų pasiliko
Dvi rankos; mentės, pilvas – su blauzdom,
Su kojom susimaišė ir išnyko.

Taip vienos lytys keitėsi kitom,
Kol susiklostė naujas gyvas kūnas,
Kuris nedrąsiai slinko pasverdom.

Kaip žalias driežas greitai it perkūnas
Nuo saulės iečių šauna į brūzgus,
Kur gaiviamo pavėsy vėl jis tūnos,

Taip mažas gyvačiukas pašankus,
Turbūt ne ką juodesnis už pipirą,
Lyg žaibas puolė likusius draugus.

Pašokęs jis vienam ant pilvo niro,
Įkirto ten, kur pats jo vidurys,
Ir vėl prie kojų išdrikas nusviro.

Aš laukiau, ką anas dabar darys,
Bet jis tik nusižiovaut teįstengė,
Lyg suėmė jį miegas ar drugys.

Angis į jį žiūrėjo, jis – į angį,
Vienam plėšri burna, kitam žaizda
Dūmavo, ir abu juos dūmai dengė.

Užmirškite, ką buvo kažkada
Sabelas ar Nazidijus patyręs,
Nes išmonė Lukano – pralenkta!

Skambiom eilėm Ovidijus mums gyrės,
Kad Aretūzė virto šaltiniu,
Kad žalčiu tapo Kadmas didžiavysis.

Tačiau dviejų skirtingų tvėrinių
Krūvon sujungt nėra jis sugalvojęs
Taip darniai, kaip kad aš čionai miniu.

Kol gyvačiuko uodega šakojos
Nelyginant suskilusi perpus,
Kaskart labiau žmogus vis glaudė kojas;

Jo blauzdos lyg įaugo į klubus,
Susimetė į gniužulą, pajuodo,
Slapta jėga užlygino kampus;

O dvišakumas plėtėsi, atrodo;
Kur jų nebuvo, blikčiojo žvynai,
Ir priešingai – kitur glotnėjo oda.

Dilte sudilo rankos ir delnai,
Ištįso trumpos letenos žalčiuko,
O ilgos susitraukė, ir tenai

Savaime pasidarė ir išsmuko
Patsai slapčiausias kūno mūsų narys,
Kurs vargšui įgeltam į du sutrūko.

Kol juodu supo dūmų kamuolys,
Kai kur plaukai gličiam paviršiui kalės,
Lyg jusdami, kad jie kitur iškris.

Štai tas sudribo, o anas jau kelias,
Ir stebi kraupūs keturi vyzdžiai,
Kaip mainosi kiekvienas jų bruoželis.

Išstybusiam jau gūbrinas pečiai,
Jau apvalėja snukis, ir abipus
Didokos ausys lėpsta negražiai.

Jo žemai prigimčiai viršun pakrypus,
Iššoksta nosis, plečiasi vokai,
Ir išryškėja lūpa kiek atvipus.

Galva žmogaus ištimpsta pailgai,
Į vidų pačios ausys įsitraukia
Lyg sraigei išsigandusiai – ragai.

Lankstus liežuvis, kurs taip narsiai šaukia,
Pusiau suskilo; šakė geluonies
Susiglaudė. Ir dūmai liovės plaukę.

Ilgavusi pavidalą angies,
Dvasia per slėnį šnypšdama keliauja,
O kitas garsiai spjauna iš šalies

Ir, jai atgrežęs kuprą savo naują,
Trečiajam šūkteli: „Su manimi
Lai Buožas ropomis palenktyniauja!“

Tokia metamorfozė įdomi
Atsiskleidė čionai. Meldžiu atleisti,
Jei mano plunksna buvo per ūmi.

Nors ilgo nuovargio miglota skraistė
Akis ir protą temdė man, tačiau
Aš vis dėlto įstengiau ją praskleisti

Ir šlubakoji Pučą pamačiau.
Gyvatė jo tik vieno neįgylė
Iš tų, kurie atsėlino anksčiau.

Dėl kito tu lig šiol verki, Gavile!

XXVI giesmė

Florencija, didžiuokis! Tu ant jūrų,
Ne tik ant žemių išskeidei sparnus
Ir netgi pragarą pasiekei niūrų!

Radau aš čia penkis vagis senus
Iš savo tėvynainių... Kaip mums tinka
Toksai garbės vainikas prašmatnus!

Jei paryčio sapnai neapsirinka,
Netrukus įsitikinsi pati,
Kaip myli Pratas savo šeimnininką.

Skubėkit, metai, mėnesiai greitai,
Suduokit smūgį lemiamą iš sykio!
Sunkiau man bus pakelt jį ateity.

Ir, tęsdamas kelionę savo nykią,
Paskui vadovą vėlei aš einu
Takais, kuriuos mes buvome palikę.

Bet kojų nepakako man silpnų,
Ir kietos rankos joms padėti bandė
Tarp kyšančių uolų ir akmenų.

Nors tie vaizdai dienų tėkmėj paskendę,
Tačiau aš visados baisiuosi jais
Ir mokau savo sielą net ir šiandie

Gyventi vien siekimais prakilniais,
Kad to, ką Dievas davė jai ar laimė,
Nepraganyčiau pragaišties keliais.

Kaip po dienos kaitrios, kada savaime
Jau merkiassi padangių švyturys
Ir vietojusių tilstančiame kaime

Uodų bemiegių zyzia kūkuryš,
Į klonį žiūri žemdirbys ir regi –
Žibukais vynuogynas bežeris, –

Taip ir prieš mus ugnių ugnelėm degė
Aštunto griovio giluma juoda,
Kur tūkstančiai naujų vėlių prasmeę.

Kaip Elizejus, sekęs kitada
Eliją – tą, kurį žirgai galingi
Į dangų nešė su jėga reta, –

Tematė jo liepsnoto skrydžio vingi
Ir debesėlį balzganą ore,
Taip lygiai švitulėliai slėpiningi

Gūdžiu tarpokšniu juda pragare,
Ir jų kiekvienas vėlę uždarytą
Apsiautęs laiko ugnimi skaidria.

Žiūrėjau, persisvėręs per granitą;
Kad nenukrisčiau, aš buvau tvirtai
Į briauną įsikibęs netašytą.

„Viduj tų žiburių, kuriuos matai, –
Vėl pasigirdo balsas mantujiečio, –
Belaisvės dvasios dega.“ „Aš tatai

Lyg numaniau, – tariau jam. – Bet man kniečia,
Besistebint šia išmone gražia,
Paklausti vieno daikto: kas ten šviečia

Dvaila ugnim, į šakę panašia?
Jinai – bemaž kaip toji, kur pliskėjo
Edipo žuvusių sūnų lauže.“

„Ji degina, – atsakė, – Odisėją
Ir Diomedą, kenčiantį kartu,
Nes jie kartu tiek negandų pasėjo

Ir gailiai verkia dėl visų klastų,
Dėl arklio, įbrazdėjusio į Troją,
Tą lopšį Romos būsimų kartu,

Kuris Paladės vien per juos nustojo,
Ir dėl Deidamijos: net po mirties
Jinai Achilo gedi ir vaitoja.“

„Jei tik kalbėti gali jis išties, –
Tariau globėjui savo užsidegęs, –
Tave maldauju iš visos širdies,

Palaukime, kol šviesulys dviragis
Čia prisiartins ir prie mūsų bus;
Jisai šion pusėn atslenka, man regis.“

„Toks tavo noras man nenuostabus,
Jis tau, – poetas tarė, – garbę daro;
Bet tu pabūk tuo tarpu nekalbus.

Prabilti man pačiam labiau gal dera,
Nes graikai buvo jie anais laikais,
Ir tu dar neįtiksi jiems, ko gero.“

Mes lūkčiojom, kada ugnis ateis
Prie tilto; ir Vergilijus iš karto
Į juodu žodžiais kreipėsi tokiais:

„O, jūs, kuriuos liepsna dvišakė kerta!
Jei trumpo savo amžiaus dienomis
Jus pagerbiau, kaip jus pagerbti verta,

Ir apgiedojau savo eilėmis, –
Tai stabtelkit: lai vienas man pasako,
Kur po ilgų klajonių mirė jis.“

Žila liepsna sodresnė savo šaką
Pakrutino, švagždėdama kažką,
Tarytum kvapo balsui neužteko,

Suvirpo, lyg nematoma ranka
Ją palietė ar pūstelėjo vėjas, –
Ir sušnarėjo šitokia šneka:

„Kai pasprukau nuo Kirkės, išsėdėjęs
Virš metų nuo Gaetos netolies
(Taip šią vietovę praminė Enėjas),

Aš pajutau, kad nieks nenugalės –
Nei meilė tėvui, sūnui, žmonai mielai,
Nei didis ilgesys gimtos šalies –

To amžino troškimo mano sieloj
Pažint pasaulį, žmones, jų aistras,
Duot peno savo džiugesiui ir gėlai;

Ir leidausi laivu aš į marias
Su saujele draugų, nebe naujokų,
Kurie pasiūlė paslaugas geras.

Mačiau abu krantus ligi Maroko,
Ispanijos, Sardinijos žemes,
Pro šalį nemažai salų prašoko;

Seni, paliegę buvome jau mes,
Kai įplaukėm į tarpulę skardingą,
Kur Herkulis paliko dvi žymes,

Išpėdamas jūreivį supratingą;
Išnyko Seuta iš akių kairėj,
O dešinėj Sevilija pradingo.

Tariau aš: „Broliai! Audros, sūkuriai
Į vakarus pastot jums bandė kelią,
Bet veltui! Tebesaugokim budriai

Gyvybės, mums dar likusios, krislelį
Ir paskubėkim saulei iš paskos
Į neliestą žmogaus pasaulio dalį.

Juk mes – ne gyvuliai. Be atvangos
Privalom plėst akiračius, taurėti
Ir tobulinti dovanas gamtos.’

Šio trumpo žodžio tarsi apkerėti,
Suskato plaukt bičiuliai mylimi;
Kas būtų juos galėjęs suturėti?

Ir, nugarą į rytus grėždami,
Drąsiais irklų sparnais mes lyg pašėlę
Į kairę lekiame viena kryptimi.

Jau kito poliaus žvaigždės pasikėlė,
Ir jau žiemų ašigalis nuo mūsų
Vis traukėsi atgal po truputėlį;

Penkissyk mėnuo, šaltas ir ramus,
Padangėj atjaunėjo ir pražilo,
Mums beskrendant per vėjus ir griausmus, –

Kai priešais lyg koks milžinas iškilo
Didžiulis kalnas; iki šių dienų
Man jo niūkus paveikslas neišdilo.

Džiaugsmas pavirto ašarų klanu:
Nuo naujo kranto viesulas atgriuvo,
Mūs laivą apvertė aukštyn dugnu,

Triskart pasuko, suplakė į krūvą
Su šniokščiančiais aplink vandenimis,
Gilyn panėrė – taip, kaip lemta buvo, –

Ir amžiams pagramzdino į vilnis.“

XXVII giesmė

Kada ugnis nutilo ir iš lėto,
Nepliūpčiodama, vaiski ir tiesi,
Nutolo nuo garbingojo poeto,

Patraukė mus kita liepsna šviesi,
Kurios viršus lingavo, nes iš jojo
Garsai tolydžio sklido pratisi.

Kaip Agrigento jautis, kurs maurojo
Pirmų pirmiausia žvėrišku balsu
To meistro, kurs jį tokį sugalvojo,

Ir tik po to – balsais kitų visų,
Patekusių į pilvą jo varinį,
Kur buvo tartum krosnyje alsu, –

Taip, verždamies per apdarą ugninį,
Bet niekaip išėities nerasdami,
Burzdėjo žodžiai, sielvarto pritvinę.

Kai jie, liežuvio gyvo stumiami,
Pro smaigalį liepsnos oran išsprūdo,
Pasiekė mus tokia byla ūmi:

„Užkalbinti tave širdis panūdo,
Nes tu lombardiškai tarei ką tik:
,Dabar keliauk sau, turim skirtis mudu.’

Kad aš bent kiek pavėlavau, nepyk.
Pažvelk, net žemė po manim įkaito,
O aš kalbu. Tad luktelėt sutik.

Jei šion aklon bedugnėn patekai tu
Iš tėviškės padangių tolimų,
Kur mano eibių nieks nebesuskaito,

Tai pasakyk: Romanijoje ramu
Ar karas? Gyvenau aš tarp Urbino
Ir Tiberio gimtųjų aukštumų.“

Kalba tokia mane kiek sugraudino,
Ir vadas, palytėjęs man pečius,
Pasakė: „Nepaniekink šio lotyno.“

Buvau paruošęs tinkamus žodžius,
Tad negaišuodamas tariau: „O, vėle,
Klajojanti po tarpeklius gūdžius,

Romanijoje karo kibirkštėlė
Širdy tironų gruzda kaip kadais,
Bet šiuo metu jos niekas neišskėlė.

Ravenoje, kaip ir laikais kitais,
Polentos aras tebeviešpatauja
Ir laiko Červiją sparnais tvirtais.

Mieste, kuris marias prancūzų kraujo
Yra praliejęs apsiausties metu,
Dabar žaliasis liūtas karaliauja.

Verokjas ir jo šunvaikis kartu,
Kursai Montanją žiauriai nugalavo,
Paleist nenori kąsnio iš dantų.

Imolą ir Faencą pasigavo
Žydrasis liūtpalaikis, nuolatos
Keičias lyg vėjarodis kryptį savo.

O mūs tautiečiai, Savijo krantuos
Tarp lygumos ir kalno įsikūrę,
Gyvena vis tarp laisvės ir lazdos.

Bet kas gi tu, jei šičia atsidūrė
Tavoji siela? Atsakyk, meldžiu:
Pasaulį vardas tavo žūt neturi.“

Paūžusi neaiškiai iš pradžių,
Ugnis raudoną geluonį paplaikstė
Ir prašvokstė su atdūsiu gargždžiu:

„Jei tektų savo paslaptį atskleisti
Tokiam, kurs vėlei šviesą pamatys, –
Aprimtų mano krūpsinti pašvaistė.

Bet dar nežinomas toks pavyzdys,
Kad būtų kas iš čia atgal papuoless,
Užtat kalbėt man baimė netrukdyt.

Buvau karys, pasidariau vienuolis,
Ryžtingai pasukau doros keliu
Ir nebebūčiau aš nuo jo nutoless,

Jei popiežius (atleist jam negaliu!)
Manęs nebūtų vėl į jį atvedęs.
Klausyk. Aš nieko tau nenutyliau.

Kol kūniškos esybės pirmapradės,
Kurią gavau iš motinos savos,
Aš nebuvau dar amžinai praradęs,

Elgiaus kaip toji lapė, iš galvos
Kasdien gudrybės pylės man be saiko,
Kurios ilgai pasaulyje gyvuos.

Kai pajutau, jog aš pasiekiau laiką,
Kada suglausti reikia mums bures
Ir apie sielą pagalvoti sveika, –

Prakeikęs savo nuodėmes bjaurias
Ir visa, kas mane su jom dar siejo,
Rengiaus – aiman! – jau į dausas giedrias.

Bet viešpats dabartinių fariziejų,
Laterane kovojantis karštai
Ne prieš pulkus arabų ar judėjų,

O prieš krikščionis, vien prieš juos tiktai
(Juk Akrio jie nepuolė, jų netraukė
Pelningi musulmoniški kraštai!),

Nusimetė romaus šventumo kaukę,
Net mano virvę pavertė juokais,
Nors ji aistras marinti kūną šaukė.

Kaip Konstantinas, sirgdamas raupsais,
Atsikvietė Silvestrą iš Soratės,
Taip, apkrėstas garbėtroškos nuodais,

Pasišaukė mane tas besarmatis;
Nuo savo žodžių svaigo jis beveik,
O aš tylėjau, kėslus jo supratęs.

„Man Palestriną sunaikinti reik, –
Kalbėjo jis. – Tau kaltę dovanoju
Iš anksto, tik pagalbą man suteik!

Ir atrakint, ir užrakinti rojų
Galiu laisvai, nes aš turiu raktus,
Kuriuos manasis pirmtakas tausojo.’

Išgirdęs tokius jo argumentus,
Tariau, nebepajėgdamas tylėti:
„Jei negresia man atpildas rūstus

Ir tu man leidi, tėve, nusidėti,
Tai sosto šio galia tik sutvirtės
Nuo pažadų, kurie nebus tesėti.’

Mane Pranciškus bandė po mirties
Išgelbėti, bet juodas cherubinas
Pasakė: „Ne, jisai – ne be kaltės,

Todėl jo laukia pragaro gelmynas.
Kai kreivą patarimą davė jis,
Už kuodo jį čiupau. Tegu kankinas.

Be atgailos dangun jis nenuskris,
O kėsłauti piktai ir atgailauti
Negalima, nors geistų to širdis.’

Aš apmiriau, kai, radęs tokią kliautį,
Mane jis griebė, šaukdamas: „Žmogau,
Ar aš nemoku logiškai protauti?’

Aš tučtuojau pas Miną patekau,
Kurs, uodegą aštuoniskart apsukęs,
Įkando ją. „Nuo šiolei jį laikau

Ugnies nelaisvėj! – tarė jis įdūkęs.
Ir degančiu rūbu mana dvasia.
Be poilsio čia slankiodama, plūkias.“

Graudi gaida suskambo jo balse,
Ir tvyksinti liepsna tamsoj išnyko,
Palinkčiojusi skiautere šviesia.

O mudu su Vergilijum iš tyko
Uolų pakopom žengėme vieni
Prie griovio, kur nenorom susitiko

Nesantaikų kėlėjai amžini.

XXVIII giesmė

Ar kas nupieštų, net rimus atmetęs,
Laisva kalba tuos kruvinus vaizdus,
Kurie tenai nuo aukšto tilto matės?

Bet koks liežuvis tam per silpnas bus,
Nes neįstengtų jėgos mūsų proto
Žodžiu išreikšti šitokius siaubus.

Jei, vėl atgiję, tie visi sustotų,
Kurių tiek daug Italijos laukuos
Per karą su trojėnais iškapota

Ir bėgyje kitos kovos ilgos,
Kai, pasak Livijaus, žiedai brangieji
Susikaupė laimėtojų naguos;

Jei susirinktų sunkiai sužeistieji,
Dar ne visai Giskaro pribaugti,
Ir tie, kurių likučiai papilkėję

Prie Čeperano guli atkasti,
Minėdami Apulijos nešlovę,
Ir tie, prie Taljakoco nuveikti,

Kuriuos Alaras gudrumu nukovė, –
Tai jie netektų žado ir kalbos
Prieš kraują ir žaizdas devinto griovio.

Joks kubilas neskilo niekados
Taip klaikiai, kaip ten vienas buvo plyšęs
Nuo smakro lig pasturgalio angos.

Tarp kojų gniutulas žarnų beryšis
Jam kădarojo, matėsi širdis
Ir skilvio maišas, bjauriai prasikišęs.

Mane išvydęs, krūptelėjo jis,
Krūtinę praskėtė ir atsidusęs
Pasakė: „Štai kokia mana lemtis!

Taip kenčia Mahometas išdidusis!
Ten, prieky, žengia verkdamas Ali,
Antai jo kiaušo perskelto dvi pusės.

Visi, kur šalimais čia ir toli,
Pasaulyje kadaise skaldė žmones
Ir užtatai jie vaikšto įskili.

Kiekvienąsyk po varganos kelionės
Mūs laukia velnias su kalaviju
Ir, niekam nedarydamas malonės,

Taip kerta, jog apsipilam krauju,
Ir žaizdos, surumbėjusios savaime,
Atsiveria nuo smūgių jo naujų.

Bet kas gi tu, kuris į mūs nelaime
Žvelgi nuo šios briaunos? Tave tenai
Sulaiko gal bausmės pelnytos baimė?“

„Jis – gyvas ir ne toks, kaip tu manai, –
Atsakė mano kelrodis galvotas. –
Pažinti viską reikia jam pilnai,

Ir aš, kaip miręs, čion įpareigotas
Nuvesti jį ligi gelmių pačių.
Tad nesileisk į spėliones miglotas.“

Jų geras šimtas iš visų kerčių
Sužiuro ir į mudu galvas tiesė,
Tarytum nebejausdami kančių.

„Jei vėl regėti saulę dar tikiesi,
Tai fra Dolčinui gal priminsi tu
(Ir jį apgint nuo pragaro gal spėsi!),

Kad žiemai apsirūpintų maistu,
Nes, jei užklups jį sniegas netikėtas,
Tatai bus novariečiams pravartu.“

Pakėlęs koją žygin, Mahometas
Taip kreipės į mane – ir kuo greičiau
Ryžtingai pasitraukė iš tos vietos.

Tuomet patamsyje aš pamačiau
Į mus bespoksant šmėklą vienausę,
Kuri prabilo už kitas anksčiau,

Atvėrus burną iš visų baisiausia,
Nes nosis irgi buvo nukirsta
Lig pat tarpuakio. Jinai paklausė:

„Nejaugi tau, o siela nekalta,
Širdis, mane išvydus, nenustėro?
Jei Pado klony būsi vėl kada,

Tai, prisiminęs tėvynainį Pjerą
Da Mediciną, perspėk būtinai
Da Karinjaną, Gvidą del Kaserą,

Kuriuos faniečiai gerbia nuo seniai,
Jog prie Katolikos, kaip mums atrodo,
Klastingojo tirono samdiniai

Paruoš abiem po akmenį ir juodu
Nustums tiesiog nuo laivo į bangas.
Ne, šitokio nusikaltimo juodo

Neptūnas neregėjo dar kol kas
Tarp Kipro ir Majorkos, nors net graiko
Ir net pirato jis neišsigas.

Tas išgama vienakis tebelaiiko
Žemes, kurių kai kas iš tos minios
Lig šiol negali prisimint be klaiko.

Jisai juos pas save įsivilios,
Bet nebereiks jiems melstis prieš Fokarą,
Nes niekad nebegrįš jie atgalios.“

Tariau: „Jei nori, kad tave kaip dera
Pasauly paminėčiau, tai sakyk,
Kas jis, to krašto bijantis lyg maro?“

Anas ilgai nelaukė ir išsyk,
Pražiodęs burną savojo kaimyno,
Sušuko: „Štai! Jis tyli, nes kaip tik

Jisai, išvytas, Cezarį vadino
Per Rubikoną pervesti pulkus
Ir skelbė: gaištas reikalą gadina.“

Paveikslas neužmirštamai kraupus!
Išpjautu liežuvio, nykus, sumenkęs –
Toks buvo Kurionas iškalbus...

Čia kitas kažin koks luošys berankis,
Dvi nuolaužas iškėlęs ir, jomis
Vos sau į veidą kruviną netrenkęs,

Suriko man: „Aš – Moska, tas, kuris,
Sakydamas: „Greičiau – ir baigtas kriukis!“
Nemanė, kad jį keiks gimta šalis.“

„Ir žus jo artimi!“ – tūžmu pratrūkęs,
Pridūriau aš. Išskaudintas giliai,
Jis nukulniavo, uodegą pabrukęs.

Aš pastebėjau šioj kančių eilėj
Šiurpesnį reginį, ir man reikėjo
Galbūt tylom apeiti jį kukliai,

Bet sąžinė, geroji patarėja,
Kuri mielai tiesos šarvais kietais
Apkausto mus, sutikti nenorėjo.

Teberegiu dabar, kaip ir kadais,
Begalvį kūną, skausmo surakiną,
Žingsniuojantį vargingai su kitais;

Nupjautą savo galvą lyg žibintą
Jis laiko už plaukų, ir aš girdžiu,
Kaip aimanos į aklą naktį krinta.

Jie buvo du – ir vienas tuo pačiu,
Ir viens į antrą žvelgė ir sau švietė,
Kaip lėmė tas, kuriam nēr paslapčių.

Kada jau tarptiltę jo kojos lietė,
Jisai iškėlė galvą, kad į mus
Jos balsas iš arčiau galėtų skrieti:

„O tu, kuris per požemius liūdnuos
Keliauji gyvas, žvelk į bausmę mano:
Ar buvo kam likimas tiek nuožmus?

Pranešk tenai, jog tu matei Bertraną
De Borną, kurs pakišo nelemtai
Jaunajam princui suktą savo planą...

Prieš tėvą siundė sūnų jis piktai:
Net pats Ahitofelis Absalono
Prieš Dovydą nekurstė taip! Už tai,

Kad supjudžiau juos, gundomas šėtono,
Tie smegenys liks amžiams atkirsti
Nuo mano nuolat judančio lavono,

Kurį ištiko ši dalia karti.“

XXIX giesmė

Jau aš buvau nelyginant apakęs
Nuo tų visų baisybių ir minių,
Ir verkt norėjo blausios mano akys.

„Kur klaidžioji pavargusiu žvilgsniu, –
Pasakė man Vergilijus, – ir ko tu
Ten ieškai tarp suluošintų žmonių?

Jei kas aplinkui daubą apmatuotų,
Tai dvidešimt dvi mylios būtų... Ne,
Tavęs dar nemačiau taip nukamuoto.

Į apačią pažvelk: jau bedugne
Mėnulis plaukia. Liko galas kelio,
Bet neilgai tau plūkt paskui mane.“

„Jei tu žinotum, ko man širdį gelia
Ir ką regėt geidžiu, – tariau aš jam, –
Tai man nepasakytum nė žodelio.“

Taip iš paskos poetui mylimam
Ėjau aš, nenustodamas kalbėtis.
„Ten, kur žiūrėjau, griovyje anam, –

Pridūriau, – vienas mano giminietis
Turėtų būt kur nors ir panašiai
Senujų savo nuodėmių gailėtis.“

„Nesuk, – jis tarė, – sau galvos tuščiai:
Čionai ir be gentainio tavo mielo
Yra daug įdomaus. Kai atidžiai

Žvelgiau žemyn nuo tilto, jis ten šėlo,
Ir kol tas pūzras grasė tau pirštu,
Girdėjau šaukiant Džerį, sūnų Belo.

Atrodei užsiėmęs tuo metu
Otforo sinjoru ir, kaip jis dingo,
Net visiškai nepastebėjai tu.“

Tariau: „Vadove, mirtimi smurtinga
Jis numirė, tačiau lig šių dienų
Tie, kas patyrė nuoskaudą gėdingą,

Neatsikeršijo; tad numanu,
Dėl ko jis su manim nė nekalbėjo;
Aš jį už tai su pagarba menu.“

Taip mudu šnekučiavom su globėju,
Kol atsidūrėm virš kitos daubos,
Kurios gelmė tamsybėje slypėjo.

Ant paskutinio pylimo ribos
Mes buvome dabar ir, vėl sustoję,
Stebėjom griovį, kur be paliovos,

Jo kaliniai taip klykė ir vaitojo,
Jog teko rankom gint ausis gležnas,
Kurias jų skausmo strėlės man kapojo.

Jei per karštymetį sugrūstų kas
Vienon duobėn Maremos, Valdikjanos,
Sardinijos ligonines visas,

Tai toks nekiltų verksmo uraganas,
Kaip čia, kur nuo pūliuojančių žaizdų
Aplinkui plito tikras dvoksmo tvanas.

Kairėn mes paėjėjom su vadu,
Ir mano vargšė siela vėl suglumo
Nuo atsivėrusių tenai vaizdų

To įstabaus aukščiausio teisingumo,
Kuris visus klastotojus bjaurius
Pelnytai baudžia pagal jų kaltumą.

Kažin ar maras buvo tiek žiaurus,
Senovėje nuniokojęs Eginą,
Kada, anot poetų, net vikšrus

Jo antkryptis nuodingas sunaikino
Ir žmonės, ligi vieno išskinti,
Vėl atgimė naujai iš skruzdėlyno, –

Kaip kentė pasmerktieji, nublokšti
Į šitą griovį tamsųjį: dugnu jo
Vieni ant pilvo šliaužė, o kiti

Ant kniūbsančių gulėjo lyg apduję
Ar, keverzodami keturiomis,
Man priminė žvėrių dvikojų rują.

Lėtu žingsniu mes ėjom uolomis
Pro tuos, kurie ten buvo susiplakę,
Ir klausėmės abudu tylomis.

Du padarai patraukė mano akį:
Jie tartum dvi keptuvės ant ugnies
Nuo kojų lig galvos šašais aptekę,

Sėdėjo, viens prie kito šliedamies.
Taip niekad tarnas žirgo nešukavo
Prieš poną, laukiantį prie jo šalies,

Kaip jie nagais akėjo kūną savo;
Nuo niežulio siautingo leipdami,
Kurs juodu be atodvėsio kamavo.

Skutai jų odos, godžiai plėšiami,
Į šonus lėkė lyg žvynai nuo karšio,
Aštraus ir gero peilio skutami.

„O jūs, kurie nuo peršulio apkvaršę,
Pliecinėm replėm pavertėt pirštus,
Sakykit, atminty kiek pasinaršę, –

Prašneko vadas, – ar į tuos kraštus
Italų nepateko? Teilgėja
Tau šie nagai iš metų į metus!“

„Italai esam! – vienas sustenėjo, –
Ir pats matai, kaip turim vargti mes.
Bet pasiklausti noriu aš klausėjo:

Kas tu?“ „Aš rodau požemio gelmes, –
Poetas tarė įpročiu senuoju, –
Gyvam dar žmogui. Jis – greta manęs.“

Tuomet jie viens nuo kito atsiknojo
Ir perbalę sužiuro į mane,
Kaip ir visi, kurie aplink pukšnojo.

Vergilijus su nuolaida švelnia
Pasakė man: „Teiraukis. Kas tau knieti?“
Ir aš naudojaus proga malonia.

„Jei trokštate, kad būtų paminėti
Žmonių pasauly judviejų vardai
Ir daug dar saulių tektų jiems regėti,

Sakykite, kas jūs, – kreipiaus karštai. –
Nebaisūs man tie pragaro pamėnai!“
Ir vienas taip atsakė į tatai:

„Gimiau aš Arece; Alberas – Sienoj;
Tenai mane liepsnon įkišo jis,
Bet ne už tai, už ką ir po šiai dienai

Čia kankinuosi. Kartą juokomis
Jam pasigyriau, jog skraidau net oru,
Ir tas per daug smalsaujantis kvailys

Pasidaryti Dedalu panoro;
Kai niekais baigės jo paika svaja,
Jisai sukurstė vyskupą nedorą

Mane sudegint. Aš buvau, deja,
Alchemikas, ir Minas man paskyrė
Buveinę dešimtajam griovyje.“

„Sieniečiai – tuščiagarbiai užsispyrę! –
Tariau poetui. – Net už prancūzus
Jie savo pokštais mums labiau įkyri.“

Bet sėbras jo, kurs buvo gan klusus,
Atsiliepė: „Išskyrus, aišku, Striką,
Pralenkusį nuosaikumui visus;

Išskyrus Nikolo, kuris gvazdiką
Sode išsiaugino pirm kitų
Ir tuo paskui smaližiams taip įtiko;

Nelieskime ir lėbautojų tų,
Kur pavertė plikiu Kača d'Ašianą,
O Abaljatą – spindinčiu protu...

Ir kad žinotum, kas taip nusimano
Apie sieniečių ydas, tai greičiau
Išžiūrėk gerai į veidą mano:

Esu Kapokjas, tas, kuris anksčiau
Mokėjo meistriškai klastot metalą;
Tave, man regis, jau kažkur mačiau,

Kai dar galėjau beždžioniaut be galo.“

XXX giesmė

Kai ant tėbiečių rūstavo Junonė
Dėl Kadmo dukros ir kelis sykius
Jų miestui rodė savo nemalonę,

Pamišo Atamantas išpuikus
Ir, vos tik spėjęs klaidų žvilgsnį mesti
Į žmoną, nešančią jo du vaikus,

Suriko: „Liūtei spąstus reik paspėti
Ir su liūtukais sunaikint kartu!“
Nagai jo, įdūkimo pagąlėti,

Learchą griebė žaibišku mostu
Ir galvą kūdikio uolon suskaldė,
O vargšė jūron šoko su kitu.

Kada Likimas Troją aukštavalde
Su jos karalium sutrypė staiga
Ir nieks Fortūnos valios nenumaldė,

Hekubė tarsi elgeta, plika,
Išvydo Poliksenę nužudytą
Ir gulintį ties dūžtančia banga

Lavoną Polidoro sudraskyto;
Paklaiko ji ir, priblokšta bėdos,
Sulojo kaip šuva nuo smūgio šito.

Bet Tėbuose ir Trojoj niekados
Taip nesiautė dvikojai sužvėrėję,
Kaip du nuogi belaisviai šios daubos,

Kurie pro mus it viesulas praskriejo
Ir lyg iš gardo paleisti kuiliai
Visus, ką tik sutikę, draskė, riejo.

Kapokją pastebėjęs pauolėj,
Suleido vienas jam dantis į sprandą
Ir vilko jį ant pilvo atkakliai.

Alchemikas, atrodo, išsigando
Ir tarė: „Džanį Skikį tu matai,
Kuris kiekvieną puola čia ir kanda.“

Ir aš jam pasakiau: „O, kad tiktai
Nešoktų antras ant tavęs išėles!
Kas jis toksai, paaiškink man.“ „Tatai

Begėdės Miros uvėrus šešėlis, –
Jisai atsakė. – Degdama geismu,
Kuris iš nuodėmingos kibirkštėlės

Gaisru išsiplieskė, ji gudrumu
Patamsėj suviliojo tėvą savo;
Jos draugas, jei žinot tau įdomu,

Kumelės senio Buožo taip meilavo,
Jog atgulė velionio patalan
Ir ją į testamentą įdiktavo...”

Kada nukabaldavo jie kitan
Griovos kraštan ir vėl aš po knibždyną
Apsidairiau, į akį krito man

Baidyklė, panaši į mandoliną, –
Betrūko tik atkirst žemiau dubens
Tatai, ką žmonės žirkėmis vadina.

Jinai išpampus buvo nuo vandens,
Liga taip išpūtė jos pilvą storą,
Jog rodėsi, kad galvą jis uždengs.

Kaip džiovininkas alsiai gauda orą,
Taip žiopčiojo ta žmogysta klaiki,
Nuo lūpos lūpa bėgo prieš jos norą.

„Jei kažkodėl pajėgūs ir sveiki
Atvykot į šį požemį baisingą, –
Prašneko ji, – štai proga jums puiki

Išvyst Adamą, meistrą nelaimingą!
Tik gulbės pieno trūko man pirma,
O šiuo metu rasos lašelio stinga.

Tie upeliukai, kur gaivia loma
Nuo Kazentino kaubrių Arnan teka,
Jų tvaskančių vilnių srovė linksma

Švytruoja akyse, širdy man plaka,
Kankina už vandenligę bjauriau,
Nors visos jėgos man nuo jos išseko.

Ar galima nubaust mane žiauriau,
Negu priverst svajoti apie vietą,
Kur nuodėmę kadaise padariau?

Romenoje klastojau aš monetą
Su švento Jono atvaizdu kilniu,
Ir man užtat liepsnos nepagailėta...

Kad Alesandrą, Gvidą su šauniu
Jų broliu gaučiau tarp kitų regėti, –
Net Brandos nesidžiaugčiau šaltiniu!

Kaip sakė tie patrakėliai dulkėti,
Kurie prabėgo, – vienas jau pas mus.
Bet kas iš to, jei negaliu krutėti?

Kad aš nebūčiau šitoksai sunkus
Ir slinkčiau bent kas šimtmetį po colį, –
Žūtbut išgriozčiau užkampius visus

Ir vien dėl jų įveikčiau tokį tolį:
Skersai juk pusė mylios bus čionai,
Vienuolika – aplink, brangus miruoli!

Per juos save prapuldžiau amžinai,
Nes priemaišą trijų karatų vario
Į florinus jiems dėjau.“ „Gal žinai, –

Paklausiau, – ko tie du lyg susitarę
Garuoja kaip šlapia ranka speige?
Kas jie tokie ir ką yra padarę?“

„Aš juos radau sustingusius drauge, –
Atsakė jis, – vos tik čionai prasmegęs.
Gulėt be galo lemta jiems tvaike!

Štai Trojos graikas, žinomas melagis
Sinonas; štai šmeižikė nelaba,
Kuri prie Juozapo gėdingai segės.“

Bet vieną jų tokia nepagarba
Užgavo, ir jis kumščiu taip jam dėjo,
Jog, rodosi, suskambo net dauba

Ir pilvas tarsi būgnas sudundėjo.
Tačiau Adamas žiebė atgalios
Tiesiog į veidą savojo skriaudėjo

Ir tarė: „Kad ir sunkiai aš keliuos,
Bet, kol šių rankų niekas nenupjovė,
Vargu ar kas mane sutavaliuos.“

„Kai pinigus kalei, – anas atšovė, –
Mostagavai tu rankomis laisvai,
Kol tie, kam reikia, laužą tau sukrovė...“

„Bent vieną kartą nesumelavai! –
Išpampėlis atkirto. – Ko gi Trojoj
Tu toks tiesos mėgėjas nebuvai?“

„Aš tik žodžius, tu – pinigus klastojai, –
Atrėžė kitas. – Aš tau ne pora.
Tu patį velnią ant menčių paklojai.“

„Pasauly nieko švento tau nėra.
Lai, arklių prisiminus, – meistras rėkė, –
Uždūsta tavo siela nedora!“

„Tegu tau troškulys kaip duonos riekę
Liežuvi išdžiovina, ir tegu
Tau pilvas, – šaukė graikas, – nosį siekia!“

Drūtasis atžėrė: „Kalbų blogų
Klausyt iš tavo lūpų man įgriso.
Aš – nuo vandens ištinęs, be jėgų,

O tau nuo karščio veidas net ištįso,
Ir tu dabar norėtumei, dievaž,
Bent lyžtelėti veidroді Narciso.“

Jų barnio įdėmiai klausiausi aš,
Bet vadas tarė man: „Koksai smalsus tu!
Aš ant tavęs jau supykau bemaž.“

Ūmai išgirdęs jojo balsą rūstų,
Taip susigėdau, jog lig šios dienos
Save nenorom už silpnybę plūstu.

Kaip tas, kas lekia prarajon sapnuos
Ir nori, kad tai būtų sapnas grynas,
Nejaučia, kad jis trokšta dovanos,

Kurią jau turi, – taip tada kankinos
Ir mano susikrimtusi širdis,
Nejausdama, jog veltui ji bauginas.

Globėjas tarė: „Tavo graužatis
Didesnė negu nuodėmė; todėli
Praskaidrink savo rūškanas mintis

Ir atsimink, jei kartais būsim vėlei
Mes liudininkai panašių vaizdų:
Tavęs nepalieku nė valandėlei.

Klausytis jų – bjauru ir apmaudu.“

XXXI giesmė

Liežuvis, kurs mane tik ką įkando
Ir nuo kurio iškaito man skruostai,
Užgydė žaizdą, nepalikęs rando.

Girdėjau aš, jog veikė taip keistai
Garsi Achilo ir jo tėvo ietis,
Tai smeigianti, tai glostanti minkštai.

Mes su vadu paliovėme kalbėtis
Ir įstrižai pasukome krantų,
Kurs laiko griovį bauguji aprietęs.

Lyg sambrėškyje buvo čia blandu,
Ir viską dengė ūkas bekraštinis.
Staiga kažkas galingu trimitu

Sugriaudė it padangėje griauštinis,
Ir pakreipiau aš galvą atidus
Ten, kur slėpėjo gausmo to šaltinis.

Kai didis Karolis pulkus šventus
Prarado mūšy, – oro taip neskrodė
Rolando ragas nuostabiai skardus.

Ir štai vos regimi kuorai pajuodę
Išniro toluoj, ir aš tariau:
„Vadove, koks ten miestas pasirodė?“

Jisai atsakė: „Nespėliok geriau.
Tave klaidina nuotolis ir rūkas,
Ir jeigu pajudėsi kiek spėčiau,

Tai pats tuo įsitikinsi netrukus.
Tikiuos, jog tavo žingsnis paspartės,
Nes liko dar nemažas gabaliukas.“

Paskui, mane paėmęs už peties,
Pridūrė švelniai: „Te širdis tavoji
Nespurda, kai prie tikslo priartės:

Tenai ne bokštai, o ratu sustoję
Gigantai: ligi bambos šuliny,
Atrodo jie lyg pabaisa bekoję.“

Kaip miglai palšai tirpstant, mėgini
Iš atsto įžiūrėt žvilgsniu akylu
Tai, ką garai jau slėpė drumzlini,

Taip, mudviem beslenkant į priekį, dilo
Ir sklaidės abejonės manyje,
O baimė vis labiau nenorom kilo,

Nes, kaip Monteredžonės pilyje
Kuorai sargyboje aplinkui stovi,
Tarytum vainiku apsupę ją,

Taip, stuomeniu virš mūro išsišovę,
Dunksojo šiurpulingi milžinai,
Kuriuos tik Dzeuso žaibas tenukovė.

Štai veidą vieno jau matau tenai,
Štai pilvo jo dalis, pečiai, krūtinė
Ir rankos lig tos vietos, kur delnai.

Pati gamta nuo jų mus apgynė,
Sustabdė veislę priešų įžūlių,
Atėmus Marsui gerą parankinį.

Sukūrus tiek banginių ir dramblių,
Tame ji, aišku, gilia prasmę matė,
Kurią berods įžvelgti aš galiu.

Bet kai vienoj gretoj petis į petį
Pikta valia žygiuoja su Protu,
Jie traiško viską, net ir žmogų patį.

Jei Romoje esi regėjęs tu
Pailgą bumbulą prie Petro švento,
Tai šitoks veidas buvo vieno tų

Kraupių galiūnų, stūksančių už kranto;
Trys vyrai, viens ant kito lipdami,
Net smakro nepasiektų šio giganto.

Bus trisdešimt pėdų su viršumi
Lig ten, kur sminga kūnas jo į gelmę.
Staiga čia pat baiminga ausimi

Girdžiu: „Rafėl majàmek zàbi àlmi!“
Taip subaubė siaubūnas. Jo burna
Vargu ar išgiedotų kitą psalmę.

Vergilijus suramdė jį: „Gana
Tau *pūstis*! Jei esi toks bukaprotis
Ir tavo siela siautulio pilna,

Tai ragą imk ir *pūsk* sau iki soties;
Jis kaba tau ant pilvo: apgraibom
Surasi jį, nereiks ilgai ieškotis.“

„Į šitą griozdą dirstelk paskubom, –
Man tarė jis. – Dėl jo kaltės, man rodos,
Pasaulis šneka įvairiom kalbom.

Su juo neverta gaišti; tai Nemrodas,
Kuriam nėra įkandamų kalbų,
Užtat ir jį suprasti – tuščios godos!“

Į kairę pažingsniavę, mes abu
Per lanko šūvį pastebėjom kitą,
Didesnį, kurs nupurtė mus siaubu.

Kažin kieno galybė nematyta
Suvaldė jį, nes ilga grandine,
Kuri žemyn nuo drūto kaklo krito

Ir penklinkai jam raitės krūtine,
Jo vieną ranką prieky surakino,
O antrą – po kupra, ties sėdyne.

„Tai Efialtas. Jis kadais grasino
Jupiteriui, – pasakė vadas man, –
Ir neišvengė požemių gelmyno.

Tasai išpuikėlis, kursai karan
Gigantus prieš Olimpą vest norėjo,
Supančiotas nugrimzdo pragaran.“

„Gal man ir šimtajėgį Briarėją, –
Paklausiau aš, – parodysi dar čion?“
„Tuoį gausi, – tarė jis, – išvyst Antėją:

Patekęs amžinos nakties valdžion,
Išliko laisvas jis, kalbėti moka
Ir mus nuneš bedugnės apačion.

O lig ano mums būtų eit toloka.
Jis surištas ir panašus į tą,
Bet savo baisumu net jį prašoka.“

Sudrebo Efialtas: niekada
Nedrebino taip žemė aukšto kuoro,
Gilių, grėsmingų dūžių sukrėsta.

Prieš tokį mirtiną jo pykčio šuorą
Aš būčiau kritęs jau iš baimės vien,
Bet pažvelgiau į jo grandinę storą...

Šiek tiek pasistūmėję vėl kairėn,
Pamatėme Antėją trisieksninį,
Nuo juostos besistiebiančią erdvėn.

„O tu, kuris išgarsintam smiltyne,
Tenai, kur Scipiono karžygiai
Daug Hanibalo didvyrių išskynė,

Devynias aibes liūtų sudraskei
Ir būtumei įkopęs į padangę
Drauge su broliais, kai neatsargiai

Jie Dzeusą pulti buvo pasirengę, –
Nubogink mudu, būk toks malonus,
Į dugną, kur Kocitą ledas dengia.

Tifėjas, Titijas atjaustų mus;
Paimk tad šitą žmogų geravalį,
Nesičiaupyk ir būk su juo lipšnus:

Jis – gyvas ir tave pašlovint gali
Pasauly, kur gyvens ilgai, – nebent
Įžengs pirm laiko į palaimos šalį.“

Taip stengėsi poetas sugraudent
Gigantą, kurs atkišo delną savo,
Mokėjusį net Herkulį kutent...

Vergilijus nėmaž neprieštaravo,
Tik pašaukė mane, ir jo glėby
Mana širdis truputį atsigavo.

Kai Garizendą pasvirą stebi,
O priešais plaukia debesys, tau dingos,
Kad bokštas grius – ir užsimerkt skubi:

Taip virš manęs tas milžinas petingas
Pakibo, ir aš kaltinau save,
Kad teko man šis kelias pavojingas.

Bet mes be vargo, sąmone blaivia,
Nuskridom pas Liuciferį ir Judą.
O jis lyg stiebas dideliam laive

Išsitiesė – ir jau nebesujudo.

XXXII giesmė

Jei šiurkščiai suskambėtų mano rimas
Prie šios bedugnės, ant kurios pečių
Gelminio rūmo sandara parimus, –

Galbūt išspausčiau iš savų minčių
Daugiau kiek syvų, betgi šito meno
Aš neturiu – ir baugulį jaučiu.

Pasaulio ašarų giliausią klaną
Vargu ar atvaizduoti sugebės
Tasai, kas liežuvio vos paveblena!

Bet aš tikiu, kad Mūzos man padės
Kaip Amfionui, Tėbų įkūrėjui,
Ir žodis neatneš man negarbės.

O paderme šlykšti, tu nugarmėjai
Į pražūtį! Kodėl avių banda
Tu būt žmonių pasauly negalėjai?

Mes apsidairėm: milžino pėda
Visai čia pat, virš mudviejų, šmėkšojo,
Ir stiebės aukštumon uola juoda.

Ūmai kažkas patamsy suvaitojo:
„Tavųjų brolių galvas mindai tu!
Tarp mūsų apdairiau statyki koją.“

Ir ežerą, pavirtusį ledu,
Nugludintą kaip lyguma stiklinė,
Tuoju aš pastebėjau po padu.

Speigai nebuvo šitaip surakinę
Net ir Dunojaus; šitokie šarvai
Nebuvo Tanaíso prislopinę!

Ant jo galėtų visiškai laisvai
Ir Panija, ir Tambernikas griūti, –
Jis neįlūš, tik trekstelės lengvai.

Kaip varlės kvarklės iškiša snukutį
Iš kūdros tuo laiku, kai mergina
Sapnuoja sodžiųjų kaitriųjų rūgiapiūtę,

Taip kyšojo čia šmėkla ne viena
Ir lyg snapu garnys dantim klapsėjo,
Pamėlusi ir nevilties pilna.

Veidai jų sviro, sunkiai apledėję,
Ir lūpos apie šalčio baisumus,
O akys – apie sielvartą kalbėjo.

Žemyn pažvelgęs, pamačiau prie mūs
Sudvailintą dviejų žmonių būtybę
Surizgusiais plaukais. Ir įdėmus

Paklausiau: „Jūs, kurie taip susikibę,
čia stingsot, kas gi judu? Jie kartu
Pakėlė žvilgsnį su slapta kartybe,

Ir ašaros prasiveržė srautu
Iš po vokų, kuriuos tiek metų graužė
Ir juos sukaustė lediniu skydu.

Taip geležinė sankaba negniaužė
Nė rąsto su rąstu! Jie lyg ožiai
Neiškentė kaktom nesusidaužę.

Ir vienas tų, kur dėbčiojo gižiai,
Kuriam nuo šalčio ausys net nukrito,
Manęs paklausė: „Ko taip atidžiai

Į juodu lyg į veidrodį žiūri tu?
Jie kilę iš to klonio, kuriame
Bizencijas vilnis į Arną rita.

Tai du Alberto sūnūs. Visame
Kainos gyly niekas taip pelnytai
Nenubaustas šia ledine bausme:

Nei tas, kurį legendoje skaitytoj
Artūras ietim persmeigė kiaurai,
Nei Kančeljeris, piktas nematytai,

Nei tas, kurio pakaušis atžarai
Čia įremtas (Sasolį Maskeronį
Toskanoj pažinojai tu tikrai!).

Bet baikim. Vadinuosi Kamičone
De Pacis. Aš Karlino laukiu vis,
Kursai palengvins mano nemalonę.“

Daug mėlynlūpių savo akimis
Aš pamačiau. Nuo tos minutės kelia
Man kraupulį užšalęs tvenkinys.

Kol mes į vidurį ieškojom kelio,
Kur blogis sukaupias visiems laikam,
Ir aš jatau, kaip speigas kaulus gelia, –

Nesuprantu, nei kuo būdu, nei kam,
Bet, stumdamasis tarp galvų į priekį,
Į smilkinį pataikiau aš vienam.

„Nespardyk taip manęs! Pasigailėki!
Už Montapertį keršiji, ar ką?“ –
Graudžiu balsu kažkas tamsoj man rėkė.

Tariau: „Vadove, gal man jo šneka
Šį tą atskleis? Tad luktelėti teikis.
Paskui vėl žengsim įprasta tvarka.“

Sustojome. Tačiau anas taip keikė,
Jog man klausytis buvo jo baisu.
Ir pasakiau: „Ko plyšti lyg paklaikęs?“

Jis atžėrė: „O kas tu, iš tiesų,
Kad atsibastęs čion, į Antenorą,
Trankai it gyvas galvas mūs visų?“

„Taip, gyvas aš ir, jei turėtum noro, –
Pasiūliau rėksniui, – pagarsėt bent kiek,
Galėsiu tau paskirt eilučių porą.“

Jisai atšovė: „Eik, neįkyrėk.
Netrokštu garso, – jis man atsibodo,
Neries iš kailio, dievaži, perniek.“

„Sakyk, kas tu, o ne, tai žodį duodu –
Tave kaipmat paliksiu be plaukų“, –
Tariau, tvirtai pačiupeš jį už kuodo.

„Be reikalo dedi tiek pastangų, –
Atrėžė jis. – Jei toks esi bešlovis,
Tašyk man galvą, kol užteks jėgų!“

Ne vieną kuokštą jau buvau išrovęs,
O jis, akis padilbinęs piktai,
Vis aikštijos ir nesiliovė bliovęs.

„Ko staugi, Boka? Bene pasiutai? –
Kažkas sušuko. – Užsičiaupk bent sykį!
Ir taip jau trankiai barska tau žandai.“

„Dabar nutilki tu ir sveikas liki! –
Jam pasakiau. – Smagu pranešt man bus,
Kaip sekas tau, prakeiktas išdavike!“

„Tu postringaut, – atkirto jis, – gabus.
Bet, žemėn grįžęs, bent žodelį tarki
Ir apie tą, kurs pernelyg plepus:

Jis pinigų prancūziškus apverkia.
Apgarsinki: Duerą tu matei su tais,
Kurie gilokai uodegą įmerkę.

O jeigu kas pasidomės kitais, –
Pažvelk į Bekeriją, retą žvėrį.
Kuriam galvelė nulėkė kadais.

Į Ganeloną, Džanį Saldanjerį
Arba į Tebaldelą, kurs nakčia
Vartus Faencos niekšiškai atvėrė.“

Mačiau dar du, keliaudamas iš čia:
Viens antrą laikė lyg apkepurėjęs,
Ir buvo net žiūrėt į juos kančia.

Kaip duoną drasko bėdžius išbadėjęs,
Taip viršutinis kibo dantimis
Į sprandą užgultajam. Pats Tidėjas

Nekrimto Menalipo taip, kaip šis
Įdūkęs nusidėjėlis darbavos.
Ir aš paklausiau jo: „O tu, kuris

Jį apsigožęs grauži lyg nesavas,
Sakyk man, meldžiamasis, kuo kalta
Ta šmėkla, tarp ledų nusigalavus.

Kai siausmo priežastis bus atskleista
Ir paaiškės, dėl ko esi tu žuvęs, –
Apie tave aš gero gal šį tą

Žmonėm paskelbsiu, jei tesės liežuvis.“

XXXIII giesmė

Atplėšęs gašlį burną nuo pasprandės,
Jis nusišluostė kruvinus nasrus
Į plaukus ten, kur buvo įsikandęs,

Ir taip atsakė: „Kam skausmus visus
Tu nori vėl krūtinėj atgaivinti?
Man vien prisiminimas jų – baisus.

Bet jeigu žodžiai gali subrandinti
Jums prakeiksmą tam išgamai, – tegu
Pro ašaras jie sėja mano mintį:

Nenumanau, kas tu, bet man smagu,
Jog, tartum iš po žemės čia išnėręs,
Toskaniškai kalbi. Savu laiku

Jis buvo arkivyskupas Rudžjėris,
Aš – grafas Ugolinas. Ko žiūri
Į glaudžią mūsų porą taip nustėręs?

Mane, lengvatikį, klasta žiauri
To niekšo į kalėjimą įgrūdo;
Ten aš miriau, kaip tu žinot turi.

Bet nieks nežino šiurpulingo būdo,
Kuriuo aš pribaigtas buvau slapta,
Nors jis be kraujo lašo žmogų žudo.

Tamsiam akmenis narve (jis nuo tada
Ne veltui Bado Bokšto vardą gavo!),
Kur buvo daug kam ši dalia skirta,

Pro čiukurą nemaža prašvytravo
Jaunagimių mėnulių, kai sapne
Likimas praskleidė man šydą savo.

Jis lyg medžiojo vilką paklone,
Kurs bėgo su vilkiukais nusigandęs;
O Luką dengė kalnas prieš mane.

Šunų būrys, dantis pasigalandęs,
Kaip vėjas lėkė, bet jį siundė vis
Sismondis su Lanfrankiu ir Gvalandis.

Jau vargšams dingo bet kokia viltis,
Jau alkani skalikai draskė šonus,
Ir grėsė tėvui ir vaikams mirtis.

Aušra dar slėpė spindulius raudonus,
Kaip pabudau nuo verksmo: pro miegus
Belaisviai mano sūnūs prašė duonos.

Tu moki verkti, jei esi žmogus.
Kodėl gi ašara nenuriedėjo
Tau čia beklausant apie mūs vargus?

Jie atsibudo. Valanda artėjo,
Kai valgį atgabendavo. Tačiau
Mums terūpėjo sapnas ir prasmė jo.

Ir štai girdžiu aiškiau vis ir gaudžiau,
Kaip užkala kažkas duris į kuorą...
Žiūrėjau aš į sūnus ir jaučiau,

Kad akmeniu virstu... Prieš savo norą
Pravirko Anselmučas ir liūdnei
Paklausė: „Tėti, tau lyg trūksta oro?“

Bet aš, suspaudęs lūpas aklinau,
Tylėjau visą parą lig pat ryto,
Kurs atvedė vėl saulę, ir tenai

Šviesos pluoštelis balzganas įkrito.
Tada iš jų veidų aš supratau,
Kaip pats atrodau, ir, iš siaubo šito

Netekęs proto, sau pirštus krimtau,
O jie, pamane, jog tai alkis daro,
Pasakė atsikėlę: „Jeigu tau

Sunku, tėveli, – pasielk kaip dera:
Tu mums davei šiuos kūnus – ir užtat
Suvalgyk juos, jeigu linki mums gero.“

Aš nekalbėjau tris dienas pagret,
Kad jų neskaudinčiau. Ir jie pritilo.
Ko, žeme, mūs neprarijai tuomet?

Nutraukė Gadas suokalbį nebylų,
Sušuko: „Tėti, neapleisk manęs!“
Po kojų puolė – ir nebepakilo.

Kaip šičia regim vienas antrą mes,
Taip matė penktą dieną mano akys
Kitų trijų mirties kančias nuožmias.

Aš grebinėjau rankom jau apakęs
Ir juos negyvus dvi paras šaukiau,
Kol, bado parblokštas, kritau išsekęs.“

Jausmus išliejęs taip, kaip pasakiau,
Žlibes nusuko ir lyg šuo vėl ėmė
Dantim draskyti kaulą dar smarkiau.

O, Piza, mielo mūsų krašto dėmė!
Jei nevalioja nieks išraut rakštis,
Jei tavimi kaimynai nesidėmi,

Lai Gorgona iš vietos pakrutės,
Lai Kapraja užtvenks tau Arno žiotis
Ir paskandins visus be išimties!

Gal Ugolinas elgės kaip beprotis,
Užleisdamas neva kelias pilis,
Bet kam tau kerštą jo vaikams nešiotis?

Ant jūsų, Tėbų ainiai, kaltė kris
Už jauną Ugučoną ir Brigatą
Ir tuos, kur apraudojau eilėmis.

Mes traukėm gilumon devinto rato,
Tenai, kur nusidėjėliai pliki
Aukštiekninki, ledan įšalę, kreta.

Pats verksmas verkt neduoda jiems. Aky
Pritvinkusi gėla staiga sustyra
Ir sielon grįžta kaip našta slogi.

Jiems niekad žemėn ašaros nebyra,
Kurios nuo speigo stingsta ant vokų,
Pavirsdamos į krištolą netyrą.

Ir štai, nors buvo man alsuot sunku
Ir veidas – jau į ragą sukietėjęs
Nuo šalčio, bet, pažengus kiek lauku,

Aš pajutau, jog pūstelėjo vėjas.
„Iš kur, – tariau globėjui, – dvelksmas tas?
Čia oras nėr nuo amžių pajudėjęs.“

„Tuoį mes prieisim su tavim vietas,
Kur tavo žvilgsnis, – man atsakė vadas, –
Šaltinį šito virpesio atras.“

Ir vienas tų sugrubusių kaip ledas
Sušuko mums: „O, padarai, kurių
Prakeiktos vėlės šioį bedugnėį rados,

Išlaisvinkit akis man nuo stingrių
Apklodų, leiskit sielvartą išlieti,
Kol jis nevirto šarvu įkyriu!“

Tariau: „Aš tau padėsiu. Bet man knieti
Žinot, kas tu. Jei aš sumelavau,
Lai būsiu pasmerktas čionai gulėti!“

„Esu fra Alberigas. Aš buvau
Taip išgarsėjęs vaisiais ir toks paikas,
Jog riešutą kietoką krimst gavau.“

Išgirdęs tai, tariau „Bet *ten* tu sveikas
Ir gyvas!“ „Nežinau, – atsakė jis, –
Kaip žemiškasis mano kūnas laikos.

Tokia jau Ptolomėjos prigimtis,
Jog vėlės kartais lekia į jos plynę
Anksčiau, negu jas Parka nukratys.

Ir kad greičiau šį antveidį stiklinį
Nuimtumei, paaiškinti skubu:
Vos tik į pinkles siela įsipynė

(Kaip kad manoji), – be jokių kalbų
Užgrobia velnias kūną, kurs dar bando
Padelsti, tapęs judančiu stabu;

O jo dvasia į šią gvėrynę skrenda.
Gal vaikšto gyvas ir tasai, beje,
Kuris antai nušiurpęs lenkia sprandą.

Jei tu ką tik buvai mūs šalyje, –
Pažįsti Branką d'Orją. Jis čia šąla
Seniai; seniai jį laiko praraja.“

„Tai panašu, – jam atsakiau, – į melą,
Nes Branka d'Orja miega kaip visi,
Rūbus nešioja, sėdasi už stalo...”

Jis tarė man: „Tu neteisis esi:
Kad dar Mikelės Cankės, išdaviko,
Nedusino tenai smala tąsi,

Jis velnią savo vietoje paliko
Taip lygiai kaip ir vienas jo genčių,
Kurs jam nepaprastai į porą tiko.

Bet ranką tu ištiesk, tave meldžiu,
Atverk akis man!“ Aš nepaklausiau jo
Ir nelaikau šiurkštumo to šiurkščiu.

O genujiečiai, o begėdžių gauja,
Visokių nedorybių prikimšta,
Nušluot jus reikia! Žemė nekantrauja.

Su tuo Faencos išgana greta
Aš sutikau pilietį jūsų seną,
Kurio dvasia Kocitan įmesta,

O kūnas tarp žmonių neva gyvena.

XXXIV giesmė

„Gelmių karalius vėliavas iškėlė, –
Pasakė man Vergilijus. – Antai,
Tu tik pažvelk į priekį truputėlį.“

Kaip tuo metu, kada naktis minkštai
Ant žemės pilką ūkaną paklojo,
Toli malūnas sukasi lėtai,

Taip didelis kažkas man priešais mojo,
Ir aš prie vado, žengusio šalia,
Gūžiausi, radęs užvėją už jojo.

Kaip imtis man rašyt ranka bailia
Apie vietas, kur šmėklos blausiai švyti
Pro ledą tarsi samana stikle?

Daug ten kniūbsčių, daug stovinčių matyti,
Jų vienos gyvu išlenktos lanku,
O kitos kojomis aukštyn sukritę.

Vien jam tiktai pažįstamu taku
Paėjęs priekin, liepė man globėjas
Pažvelgt į tą, kurs nuo senų laikų

Grožybe savo buvo pagarsėjęs.
„Tai Ditas, – tarė jis. – Čia man tave
Ir drąsą tavo išbandyt norėjos.“

Ne, savo plunksna pernelyg drovia
Neatvaizduosiu, kaip aš jo baidžiausi
Ir prakaitas čiurkšleno man srove!

Skaitytojai šių posmų atidžiausi,
Tikiuos, mane supras ir dovanos.
Nei gyvas aš, nei miręs aš jaučiausi...

Valdovas karalystės varganos,
Iš ledo krūtine pusiau iškilęs,
Niūksojo virš speigynės rūškanos.

Prieš jį gigantas – kūdikis mažylis,
Kaip prieš gigantą – aš. Koks visas jis,
Tegu atskleidžia šios bedugnės gylis!

Jei, keldamas prieš viešpatį akis,
Žaviai atrodė šis klaikus šėtonas, –
Man aišku: viso blogio priežastis –

Tasai dvikojis pragaro drakonas.
Jis buvo (o stebuklas!) trim veidais;
Iš jų pirmasis, priekinis, – raudonas;

Kiti du jungės su pečiais tvirtais
Ir link momens išvien į viršų kilo;
Blyškavo dešinys palvais žandais

Ir tamsoje vos pastebimas dilo;
Kairysis buvo juosvas drumzlinai,
Kaip tų, kur atkeliavo čia nuo Nilo.

Virš jų lyg burės kvėščiojo sparnai,
Tinką galingam ūgiui paukščio šito,
Kuriuo stebėtus netgi milžinai.

Beplunksniai buvo jie it nematyto
Šikšnosparnio; ir plazdindamas juos,
Tolydžio stingdė jis bangas Kocito,

Tris vėjus leisdamas ant prarajos.
Šešiom akim jis verkė; trys jo žiotys
Trykšėjo seilėm, skęstančiom kraujuos.

Po šmėklą laikė burnos jo besotės
Ir maigė tarsi mintuvai linus,
Be perstojo jas versdamos gražiotis.

Bet vidurinis kentė gal skausmus
Didžiausius, nes Liuciferis gauruotas
Nagais jam plėšė nugarą prieš mus.

„Čia, priešaky, Juda Iskariotas;
Ore jo kojos, – tarė vadas man, –
O visas jis giliai vidun įtvotas.

Anų tik galvos kyščioja laukan;
Štai iš juodų nasrų išlindęs Brutus:
Kaip jis, dantis sukandęs, raitos ten!

Štai Kasijus: žiūrėk, koksai jis drūtas!
Bet judinkimės, nér ko laukt nakties.
Jau matėme visas kančias nebūtas.“

Jis liepė man tuoj pat, be gaišaties,
Apsikabint jį ir, nutaikęs proga,
Kai milžino sparnai vėl suplastės,

Prie jo vilnoto šono lyg nuo stogo
Nusliuogęs, ėmė leisti paplaukiui,
Įkibdamas kaskart į naują sruogą.

Ledinė siena slinko apsukui,
O jis suplukęs kelio vis ieškojo
Link rietų atsikišusių; paskui,

Padėjęs galvą ten, kur mynė koja,
Aukštyn suskato ropštis... Tuo metu
Maniau, kad grįžt atgal jis sugalvojo.

„Dabar turi stipriau laikytis tu, –
Dusliai suskambo balsas mano vado. –
Iš pragaro nėr kopėčių kitų.“

Jis veikia tarpą uoloje surado,
Mane nukėlė kaubrio pakraštin
Ir pasodinęs kiek atgavo žadą.

Aš pažvelgiau Liuciferio petin,
Tačiau nelaukiau šitokio dalyko:
Jisai riogsojo pėdomis aukštyn!

Ir kas per nerimas mane apniko,
Lai sprendžia tie, kas vargiai susivoks,
Per kokią ribą peržengt man pavyko.

Poetas tarė: „Kelk! Ko liūdnas toks?
Jau valanda, kai nuplieksta padangė;
Diena beplūkiant beregint prašoks.“

Mes ne į salę įžengėm prabangią,
O gamtiškon olon, kur amžinai
Pusiautėmis gruoblėtą dugną dengia.

„Pakol dar neiškopėm iš čionai, –
Tariau globėjui savo atsistojęs, –
Paaiškink tu, kurs viską išmanai:

Kur ledas? Ir kodėl viršuj jo kojos?
Kaip saulę tokiu nuostabiu greičiu
Mums netikėtai atnešė rytojus?“

„Tu nebe ten, kur už gaurų šiurkščių
Griebiau aš, – tarė jis, – tą kirmį klaikų,
Kuris pasaulį skrodžia. Iš pradžių,

Kai leidomės, buvai tu visą laiką
Anapus, kol aš pasukau griežtai
Ton vieton, kuri svorio tiek išlaiko.

Tu pusrutulį priešingą matai,
Atsakantį tai mūsų žemės daliai,
Kurios viršūnėj mirė nekaltai

Žmogus, užgimęs kuklioje kūtelėj;
Ant akmeningo skritulio esi,
Antrapus urvo, kurs Džudekos galioj.

Ten vakaras, čionai – diena šviesi;
O tas, kursai mums laiptus pavadavo,
Vis tebestūkso požemio rūsy.

Kada jis krito, žemė sulingavo,
Dar negirdėto siaubo sukrėsta,
Ir jūrom užsiklojo veidą savo;

Mūs pusėn pasislinko jos pluta,
Kuri nuo trenksmo taip tenai įdubo,
Jog net išsoko ši kaubré aukšta.“

Yra plyšys toli nuo Belzebubo,
Kiek siekia šitas kapas jo niūrus;
Akim nepastebėsi jo, bet skuba

Į jį kalnų šaltinis livingrus,
Kurs, bėgdamas pašlaitėn, skaidriai klega
Ir rausiasi pro akmenų gūbrius.

Pasukome į šią uolyno spragą –
Vadovas prieky, aš – jam iš paskos –
Ir pagal upeliuko slaptą vagą

Žingsniavome aukštyn be atvangos,
Kol skliautų grožis, taip seniai regėtas,
Sušvito apvaliam gale angos,

Ir mus užliejo vėl dangus žvaigždėtas.

Komentarai

I giesmė

Gyvenimo nuėjęs pusę kelio... – t.y. sulaukęs 35 metų amžiaus. Dante gimė 1265 m.; savo stebuklingąją kelionę į kitą pasaulį pradėjo 1300 m. kovo 25 d., penktadienio rytą.

Trys žvėrys alegoriškai vaizduoja tris pagrindines (didžiąsias) aistras: lūšis – gašlybę, liūtas – puikybę, vilkė – godumą.

Išvydau netolies Vyriškio... siluetą... – Dante ūmai pamato Vergilijų, kuris jo akyse simbolizuoja išmintį. Beatričė pasiuntė jį gelbėti poeto, pasiūlydusio klaidžioj ir tamsioj gyvenimo girių.

Cezario laikais... – Kai buvo nužudytas Julijus (Julius) Cezaris, Vergilijui buvo 26 metai, tad jisai gyveno dar Augustui tebeviešpataujant.

Bet didis Šuo ateis... – Vilkė (t.y. Godulystė) nepaliaus tol siautėti tarp žmonių, kol ateis „Šuo“ ir nugins ją atgal pragaran, iš kur ją į šį pasaulį atsiuntė Liuciferis (Pavydas). Dante veikiausiai turi omeny kažkokį būsimą „pasaulio viešpatį“, doros bei kuklumo įkūnijimą, kuriam teksianti šlovė išgelbėti Italiją.

Kamilė, Turnas, Nisas, Eurialas – Vergilijaus *Eneidos* herojai.

Vadovas prakilnesnis atsiras... – t.y. Beatričė, kuri ves Dantę į rojų. Vergilijus jam bus kelrodžiu tik pragare ir skaistykloj.

Prie švento Petro vartų... – t.y. ligi skaistyklos vartų, kurie saugojami apaštalo Petro.

II giesmė

Sakai, jog ir mirtingasai Enėjas... – VI *Eneidos* giesmėj Vergilijus pasakoja, kaip Enėjas nusileido į požemio karalystę ir ką jis ten regėjo.

Skelbėjas gėrio... – Turimas galvoj apaštalas Povilas, kuris, kaip skelbia legendos, buvo pakilęs ligi vadinamojo trečiojo dangaus ir nužengęs pragarą.

Gražuolė... skaisčiaveidė... – Beatričė, meilės ir gailestingumo simbolis.

Yra mat rojųj moteris viena... – Marija, Dievo Motina. Dante nei Marijos, ne Kristaus pragare vardu tiesiogiai nė karto nemini.

Ji kreipėsi į Liuciją... – Liucija – krikščionių šventoji (iš Sirakūzų), kuri užjausdavusi kenčiantį.
Sėdėjau aš su Rachele kartu... – Rachelė – antroji patriarcho Jokūbo žmona, „kontempliatyviojo gyvenimo“ simbolis.
Ir kitos dvi palaimintos... – Liucija ir Rachelė, kurios drauge su Beatriče sudaro lyg ir savotišką antitezę trimis simboliškiems žvėrimis žemėje (žr. I g.).

III giesmė

Būry kitų atpažinau ir tą... – Veikiausiai turimas galvoj Celestinas V, kuris 1294 metais tapo popiežium, bet po penkių mėnesių paliko sostą, atitekusį tuomet kardinolui Benedetui Kaetaniui (Bonifacui VIII); tasai uždarė savo pirmtaką kalėjimą, kur anas ir mirė.
Lėdinį Acheroną... – Acheronas (liūdesio upė) – pirmoji požeminio pasaulio upė, už kurios prasideda tikrasis pragaras. Ją privalo perplaukti visos pasmerktosios vėlės. Po to eina Kocitas (ašarų upė), Flegetonas (ugnies upė), Stiksas (siaubo upė) ir Leta (užmiršties upė).
Atplaukiant regim senį žilaplaukį... – t.y. Charoną (žr. žemiau), mitologinį Acherono keltininką, jau pažįstamą Dantei iš Vergilijaus *Eneidos* VI giesmės.

IV giesmė

Į šias vietas... greit tasai atėjo, Kuris laimėjo pergales visas. – Dante Vergilijaus lūpomis kalba apie Kristų, kuris kadaise nužengęs limban išvaduoti dorųjų Senojo Įstatymo vėlių (žr. žemiau).
Jų tarpe buvo Hektoras, Enėjas ir Elektra... – Hektoras ir Enėjas – Trojos didvyriai, Elektra – Dardano, Trojos įsteigėjo, motina.
Kamilė – Metabo, volskų karaliaus, duktė, kritusi kovoj su trojėnais.
Pentesilėja – amazonių karalienė, Trojos sąjungininkė.
Galingojo Latino Garsi duktė... – t.y. Lavinija (Lavina), kurią vedė Enėjas, atvykęs Italijon.
Kolatino Drovi žmona... – dorovingoji Lukrecija, konsulo Kolatino žmona.
Štai Julija jautri... – Cezario duktė Julija, Pompėjo žmona.
Šešėlis Saladino... – Saladinas – Egipto ir Sirijos sultonas kryžiaus karų laikais.
Aš pastebėjau mokinių būry... – Tasai, kurį užvois aukščiausiai stato Išminčiai ir mąstytojai tikri, yra Aristotelis.

Talis iš Mileto – vienas iš vadinamųjų „septynių išminčių“ (V a. pr. Kr.).
Diogenas iš Sinopo – rūstusis kinikų (cinikų) mokyklos atstovas, Aleksandro Makedoniečio amžininkas (V a. pr. Kr.).
Empedoklis iš Agrigento – autorius poemos apie daiktų prigimtį (V a. pr. Kr.).
Heraklitas iš Efeso – vienas žymiausių Graikijos filosofų (VI a. pr. Kr.).
Anaksagoras – Periklio mokytojas, filosofas ir matematikas, astronomas (V a. pr. Kr.).
Zenonas – stoikų mokyklos įkūrėjas (IV a. pr. Kr.).
Orfėjas – mitinis graikų poetas bei muzikas.
Linas – mitinis graikų poetas.
Averoesas – arabų filosofas, Aristotelio komentatorius (XII a.).
Avicena – arabų medikas ir filosofas (XI a.).

V giesmė

Minas – Dzeuso ir Europos sūnus, mitologinis Kretos salos viešpats. Šis legendinis požemio karalystės teisėjas (žr. *Eneidos* VI g.) Dantės paverstas čionai siaubingu uodeguotu demonu.
Semiramidė – Asirijos ir Babilono karalienė (1356–1314 m. pr. Kr.), pagarsėjusi savo žiaurumu bei ištvirtavimu.
Našlė Sichėjo nuodėminga... – t.y. Kartaginos karalienė Didonė, kuri, užsi-degus nelaiminga aistra Enėjui, sulaužė ištikimybę savo mirusiam vyrui Sichėjui. Enėjo palikta, ji nusižudė.
Kleopatra – Egipto karalienė; Cezario, vėliau Antonijaus meilužė.
Elena – Dzeuso ir Ledos duktė, Spartos karaliaus Menelajo žmona. Dėl jos kilo Trojos karas.
Tristanas – „Apvaliojo stalo“ riteris, *Romano apie Tristaną ir Izoldą* herojus.
Paris – Trojos karaliaus Priamo sūnus, Elenos pagrobėjas.
Bet pasakyk, Frančeska... – Kalbama apie gražuolę Frančeską da Rimini, Ravenos valdovo Gvido da Polentos dukterį. 1275 metais ji buvo klasta ištekinga už labai atstumiančio ir atšiauraus Riminio valdovo Džančoto Malatestos, kuris netrukus po to, užklupęs žmoną savo brolio Paolo Malatestos glėby, abu juos nudūrė. Už tai jis kenčia kartu su kitais broliųždžiais Kainoje (devintajam pragaro rate).
Kaip Lančelotą pavergė aistra... – Frančeska ir Paolas sykiu skaitė romaną apie „Apvaliojo stalo“ riterį Lančelotą ir jo meilę karalienei Džinėvrai.

VI giesmė

Trigerklis Cerberis... – antikinėj mitologijoje trigalvis šuo, požemio karalystės sargas.

Čakas (it. *ciacco* – paršas) – pravardė, visiškai pritinkanti rajūnui. Bet Florencijoje buvo taipogi ir piliečių šia pravarde.

Pasieks Laukiniai pergalę... – Čia pirmąsyk *Dieviškojo komedijoje* Čako lūpomis smerkiami florentiečiai už savo išpuikimą, gobšumą ir pavydą. Čakas pranašauja, kad Juoduosius išstums iš miesto Baltieji gvelfai, vaizdingai pavadinti „Laukiniais“ (it. *parte selvaggia*), kuriems priklausė ir Dante. Bet *po trijų saulėgrįžių*, atseit trejiems metams praėjus (1302 metais), priešas vėl atsigriebsiąs (kaip žinia, pats Dante po Juodųjų pergalės buvo ištremtas iš Florencijos).

Nes remis jį tas, kuris dabar gudrauja. – Aliuzija į popiežių Bonifacą VIII (1294–1303).

Arigas, Moska, Rustikučis – kai kurių to meto politinių Florencijos vadų vardai. Moska toliau minimas XXVIII *Pragaro* giesmėj, Rustikučis – XV.

Lig arkangelo trimito... – ligi Paskutiniojo Teismo.

Tavasis mokslas... – Vergilijus savais žodžiais dėsto žinomą Aristotelio teoriją (*Aukštesnis sutvėrimas Ir džiaugiasi, ir kenčia daug stipriau*).

VII giesmė

Pape Satan... – Šie žodžiai, kaip atrodo, itališkai nieko konkretaus nereiškia. Plutas, pagoniškasis turtingumo dievas, Dantės paverstas klaikiu žvėrim, šio rato sargu, matyt, prabyla tik jam vienam suprantama kalba.

Taip nori Tas... – t.y. Dievas, padėjęs Mykolui arkangelui numalšinti ir nubausti sukilusius angelus.

Charibdės sūkury – antikinių poetų minimas pavojingas vandens sūkury Mesinos sąsiauryje.

Vieni – pliki... – t.y. galutinai prasišvilpę, viską paleidę vėjais.

Kiti – sugniaužta kumščiai... – t.y. tokiu būdu reikšdami savo šykštumą ir godulį.

Kol Stikso pelke virsta... – Stiskas – antroji pragaro upė, pamažu virstanti šlykščia dumblina pelke, kurioj skendi įtūžėliai, pikčiurnos.

VIII giesmė

Pamatėme... Du žiburius, kurie mirgėjo prieky... – Dvi ugnelės, sužibusios bokšte anapus Stikso, įspėja Dito (pragaro miesto) sargybą apie dviejų nežinomų būtybių atvykimą. Sargyba duoda atsakomą signalą ir luotu siunčia pas juos Flegiją.

Kreipiausi į jūrą išminties... – Taip Dante vadina Vergilijų.

Flegijas – asmuo, taipogi Dantės paimtas iš mitologijos. *Dieviškojoje komedijoje* jisai – demonas, keliantis pasmerktųjų vėles, kurios keliauja į „žemutinį pragarą“.

Iš dumblo balsą išgirdau... – Į Dantę kreipiasi turtingas florentietis Filipas Ardžentis (žr. žemiau), politinis poeto priešin (iš Juodųjų), garsėjęs savo ūmiu, siautingu būdu ir tūžmingumu.

Atkeliausi Pas Dito miestą... – Dito (Liuciferio) miestu čia vadinama apatinė pragaro dalis, kurią supa aukštos sienos ir grioviai, atskirdami ją nuo aukštutinio pragaro. Antikinėje mitologijoje Ditas – Plutonas, požemio karalystės viešpats.

IX giesmė

Bet kurgi mūs globėja? – Kalbama apie Beatričę, kuri globoja jų kelionę.

Užkeiktas tesalietės piktaakės... – Tesalijos burtininkė Erichto sykį apkerėjusi Vergilijų, ir jam tekę nusileisti pačion pragaro gelmėn (į *Judo būstinę*).

Iškilo ten trys furijos kraujuotos... – mitologinės pragaro deivės (eriniųs, eumenidės), trys seserys: Megera, Alekto ir Tisifonė (žr. žemiau).

Medūza – viena iš trijų Gorgonių; žmogus, pažvelgęs į ją, virsdavęs akmeniu.

Ar pamiršai Tesėją? – Mitologinis graikų didvyris Tesėjas nužengęs požemio karalystėn išvaduoti Prozerpinos (Persefonės) ir ištrūkęs atgal iš pragaro tik dėl to, kad jį išgelbėjęs Heraklis. Furijoms pikta, kad dabar kitam atsiradusi pagunda pasekti Tesėjo pavyzdžiu.

Kaip Arlyje... – Pragaro miesto kapai primena Dantei romėnų laikų kapines Arlyje (Provanse), kurias poetui buvo tekę matyti keliaujant į Paryžių.

Pola – miestas Istrijoje.

Kur šniokštauja Karnaro vandenai... – Turima galvoj Karnaro (arba Kvarnaro) įlanka Adrijos jūroje tarp Istrijos ir Dalmatijos.

X giesmė

Kai jie parvyks iš Juozapato klonio... – Klonis ties Jeruzale, kur turėsiąs įvykti Paskutinis Teismas.

Epikūriečiai guli... – Epikūras – garsus senovės graikų filosofas, materialistas ir ateistas (341–270 m. pr. Kr.). Kalbama apie jo mokslo sekėjus.

Tu Farinatą šiam kape matai... – Farinata delji Umberti – aukštos kilmės, turtingas florentietis, Epikūro mokslo sekėjas, vienas iš gibelinų vadų, kovojęs dėl valdžios su gvelfais. 1260 metais Frydricho II Hohenštaufeno sūnus karalius Manfredas padėjo ištremtiesiems gibelinams nugalėti gvelfus prie Arbijos upės (žr. žemiau), netoli Sienos. Kai pastarųjų priešai buvo benorį iš keršto nušluoti Florenciją nuo žemės paviršiaus, tam ryžtingai pasipriešino Farinata ir tuo būdu išgelbėjo miestą nuo sunaikinimo.

Čia dar kažkoks vaiduoklis... – Iš to pat grabo pakelia galvą kitas kilmingas florentietis, Kavalkantė Kavalkantis. Jis ieško akimis savo sūnaus Gvido Kavalkančio, žinomo italų poeto, kurį Dante *Naujajame gyvenime* vadina pirmuoju savo draugu.

Bet kitas budi čia... – t.y. Vergilijus, kurio Gvidas Kavalkantis kažkodėl nemėgo (*nieku... laikė*).

Kaip? Laikė? – Kadangi Dante pasakė ne „laiko“, o „laikė“, Kavalkantis suprato, kad jo sūnaus nebėr gyvųjų tarpe, ir iš susijaudinimo krito aukštiekninkas atgal. Kaip matome, vėliau Dante liepia Farinatai nurašinti susikrimitusį tėvą.

Blyški gelmių valdovė... – t.y. Plutono žmona Prozerpina (Mėnulis). Nepraeisį nė penkiasdešimt mėnulio mėnesių, kai Dante suprasiąs, kaip sunku ištremtam grįžti į gimtąjį miestą (1304 metais Baltiesiems gvelfams nepavyko atsiimti Florencijos).

Čia kardinolas... – Bolonijos vyskupas Otavianas Ubaldinis, gibelinų šalininkas.

Prieš tyras tavo viešpatės akis... – Aliuzija į Beatričę.

XI giesmė

Čia – Anastazas, popiežius garsus... – t.y. popiežius Anastazas II (496–498).

Fotino šuntakiais nuklydo... – t.y. pasidavė Fotino „erezijai“. Fotinui Kristus pirmiausia buvo žmogus, tapęs Dievo sūnumi savo švento gyvenimo dėka.

Sodoma – miestas, kurį sudeginusi dangaus ugnis už besaikį gyventojų ištvirkimą (biblinė legenda).

Kaoras – prancūzų miestas Kaoras (Cahors) Dantės laikais garsėjo kaip piniginių spekuliacijų centras, kur gyveno daug stambių palūkininkų.

Ditas – Liuciferis.

Ar pamiršai, kad „Etikoj“... – Vergilijus trumpai išdėsto Dantei kai kurias mintis iš Aristotelio *Etikos*. Toliau Vergilijus pasigauna Aristotelio *Fizikos* (Kas „Fizikos“ bent pačią pradžią skaitė...).

„Genesis“ – pirmoji Biblijos knyga, kur Dievas duoda patarimus pirmajam žmogui Adomui.

Žuvys, Ratai (Grižulo Ratai) – žvaigždynų pavadinimai.

Kauras – šiaurės vakarų vėjas. *Pas Kaurą slenka* – krypsta šiaurės vakarų pusėn.

XII giesmė

Ir kaip kad riogso ties Trentu griūtis... – Dante persikelia mintimis į kalnų vietovę tarp Veronos ir Trento, ties Adidžės upe.

Dryksojo Minotauras... – Minotauras – mitologinė baidyklė, gyvenusi Knoso mieste Kretos saloj; ji lindėjusi garsiojo Labirinto gilumoj ir mitusi žmogiena. Dante paverčia Minotaurą septintojo pragaro rato sargu.

Regi tu atėnietį... – t.y. Tesėją, Atėnų karaliaus Egėjo sūnų, kurį Minotauras sesuo Ariadne pamokė, kaip nužudyti pabaisą (*baubą Kretos*) ir po to išeiti iš Labirinto.

Kai pirmą sykį leidaus pragaran. – Kai Vergilijus pirmąsyk leidosi į „žemutinį pragarą“, dar nebuvo griūties žymių. Tik vėliau, prieš nužengiant į limbą Kristui (*laukiant Išvaduotojo*), sudrebusi visa požemio karalystė, ir atsiradusios šios uolų sąvartos.

Anot kai ko... – anot senovės graikų filosofo Empedoklio (490–430 m. pr. Kr.), kurio teorija galėjo būti Dantei žinoma iš Aristotelio raštų.

Kentaurai – laukinės mitologinės būtybės, pusiau žmonės, pusiau arkliai, pasižymėję nepaprastu karingumu.

Chironas – burtininkas, muzikas, astronomas, Achilo auklėtojas.

Nesas bandė pagrobti Heraklio žmoną Dejanirą, bet anas jį už tai nušovė nuodinga strėle. Mirdamas Nesas paliko Dejanirai savo kruviną apsiaustą, turintį stebuklingą galią įkvėpti meilę tam, kurs jį dovanojo. Dejanira iš keršto apvilko juo Heraklį, ir šis baisiausiose kančiose mirė.

Folas Piritojo ir Hipodamijos vestuvėse pasigėrė ir įdūkęs puolė prievartauti nuotaką ir kitas moteris.

Aleksandras – Makedonijos karalius (Aleksandras Makedonietis).

Dionyzas – Dionyzas Vyresnysis, Sirakūzų tironas (IV a. pr. Kr.).

Grafas Adzolinas – Edzelinas (Adzolinas) da Romano, imperatoriaus Frydricho II žentas, stambus gibelinų vadas, didelis despotas. Daug žemių šiaurės Italijoje buvo jo valdžioje.

Opicas d'Estė – žiaurus Feraros markizas, kurį 1293 metais nužudė jo sūnus.

Jisai bažnyčioj persmeigt širdį drįso... – Kalbama apie prancūzų grafą Gi de Monforą, kuris 1272 metais, keršydamas už savo tėvą, bažnyčioje per mišias užmušė Anglijos karaliaus brolėną Henriką. Nukautojo širdis buvo įdėta auksinėn taurėn ir saugoma Londone prie Temzės tilto (žr. tekstą).

Atila – hunų karalius (mirė 453 metais).

Sekstas – Sekstas Pompėjas, Gnėjaus Pompėjo Didžiojo sūnus, žinomas senovėje piratas (I a. pr. Kr.).

Piras – Epiro karalius, valdingas ir atšiaurus (III a. pr. Kr.).

Abu Rinjerai – *Pacas ir Kornetas...* – Rinjeras Pacas, kilmingas gibelinas, išgarsėjęs Maremoje savo nuožmybėmis, ir Rinjeras Kornetas (da Korneto) – žinomas plėšikas, Dantės amžininkas.

XIII giesmė

Čėčina – nedidelis upelis, įtekantis į Viduržemio jūrą.

Kornetas – miestelis netoli Čivitavekjos.

Harpijos – sparnuotos mitologinės būtybės, viesulų deivės, sąžinės graužimo ir skaudžių prisiminimų simbolis.

Trojėnus iš Strofadų išdangino... – Harpijos lizdenosi Strofadų salose (Jonijos jūroje). Kai čia atklydo Enėjas su savo palydovais, harpijos išpranašavo jiems būsimas nelaimės.

Jei būtų jis žinojęs, kad rašiau Teisybę... – *Eneidos* III giesmėj Vergilijus pasakoja panašų atsitikimą: kai Enėjas nusilaužia šakelę ant Trojos gynėjo Polidoro kapo, kelmas pakraujuoja, ir iš jo pasigirsta aimana.

Nuo Federiko Antrojo širdies... – Medyje slypi Frydricho II Hohenštaufeno kanclerio Pjero dela Vinjos vėlė. Pavydžių dvariškių apšmeižtas ir apkaltintas išdavyste, jis, nebeapakeldamas kankinimų, nusižudė (1249 metais).

Augustas – Romos ciesorius.

Štai du nuogaliai... – Du turtuoliai, prašvilpę visus savo turtus: pirmas – paduvietis Džakomas da Sant Andrėja, pasidaręs patsai sau galą; ant-ras – Lanas da Siena, žuvęs mūšyje prie Topo.

Esu iš miesto... – Bevardis savižudys sakosi esąs iš Florencijos, kuri ankstesnį savo globėją Marsą, karo dievą, išmainė į Joną Krikštytoją. Kadangi Marsas dėl to užsirūstinęs, dabar nuo jo nebus ramybės florentiečiams.

Marso statulos likučiai stovėjo prie senojo Arno tilto ligi pat 1333 metų.

Kitaip, dievaž... – Kitaip Marsas nebūtų leidęs atstatyti Florencijos, kurią, kaip sako legenda, išgriovę hunai.

XIV giesmė

Galvojau apie tyrlaukius kitus... – Dantei prisimena Libijos smiltynai, kuriais žygiavo Afrikoj Katonas (Katonas Jaunesnysis išvedė Numidijos sumuštos Gnėjaus Pompėjo kariuomenės likučius).

Kaip kad liežuviai degantys užskriejo Ant Aleksandro... – Apie ugninį lietų, kuris, žygiuojant per Indiją, varginęs Aleksandro Makedoniečio kariuomenę, savo laiku rašė Albertas Didysis (*De Meteoris*). Ši legenda, atrodo, buvo žinoma ir Dantei.

Milžinas anas... – Kapanėjas, vienas septynių dalyvių didžio Tėbų apgulimo, Poliniko sąjungininkų. Jis gyrėsi paimsiąs apsiaustąjį miestą, nepaisydamas dievų valios. Įrūstintas Dzeusas nutrenkęs siautingąjį neklaužadą žaibu.

Juodojo kalvėj Mondžibelo... – Paprastai Mondžibelo kalnu liaudis vadino Etną; jos gilumoj buvusi garsioji Vulkano (Hefaisto, žr. žemiau) kalvė, kur jis, ciklopų padedamas, kalęs Jupiteriui (Dzeusui) žaibus.

Gigantų mūšis... – Kai Tesalijoje, Flegros klony, gigantai sukilo prieš dievus ir, kraudami kalną ant kalno, bandė šturmuoti dangų, Jupiteris (Dzeusas) šaukėsi Vulkano pagalbos.

Prie upeliuko... – prie to paties Flegetono.

Bulikamė – karštas mineralinis šaltinis netoli Viterbo. Jo vandeniui savo reikalams plačiai naudojosi aplinkinės prostitutės.

Jai (Kretai) valdant, džiaugės laime žmonija. – Palaimingiausias, vadinamasis aukso amžius, buvęs tuomet, kai Kretoje viešpatavęs Saturnas. Paskui atėjęs sidabro, žalvario ir pagaliau geležies amžius, pats baisiausias. Tos žmonijos amžių kaitos simbolis yra Dantės atvaizduotas didysis Kretos

stabas, kurio galva – auksinė, rankos ir krūtinė – sidabrinės, liemuo – varinis, kairė koja – geležinė, o dešinė – netgi molinė... Stabo veidas atgręžtas į Romą kaip į ateities veidrodį.

Ten dunkso Idos kalnas... – Idos kalnas buvo pačiame Kretos salos vidury. Gėja išpranašavusi Saturnui (Kronui), kad vienas iš jo sūnų jam atimsiąs valdžią; užtat jis rydavęs visus savo vaikus. Tačiau Saturno žmona Rėja (žr. žemiau) paslėpusi naujagimį Jupiterį Idos kalne, o kad tėvas neišgirstų kūdikio verkiant, liepdavusi kuretams (tarnams) mušti cimbolais, žvanginti kardais ir skydais.

O Letą mes priešime tose Buveinėse... – t.y. Skaistykloje.

XV giesmė

Kaip nuo gražiosios Briugės... – Flegetono krantus Dante lygina su užtvankomis, kurias Flandrijoje tarp Briugės ir Visanto miestelio padirbo flamandai, taip pat su tomis, kurios pastatytos išilgai Brentos upės netoli Paduvos.

Pakol dar sniegas dengia Kjarentaną... – t.y. pakol kalnuose (Kjarentanoj) nenutirpo sniegas ir Brenta nepatvino. Kjarentana – senovinis Karintijos Alpių pavadinimas.

Brunetas – Brunetas Latinis, arba Latinas (1220–1294) – kilmingas florentietis, mąstytojas, poetas ir valstybės veikėjas, gvelfų partijos šalininkas. Svarbiausi jo veikalai – *Lobynas (Tesoro)*, prozinis enciklopedinio pobūdžio kūrinys, ir *Mažasis lobynas (Tesoretto)*, didaktinė alegorinė poema.

Vienok tūžmingi akmenširdžiai žmonės, Nuo Fjezolės atklydę kitada... – t.y. florentiečiai. Romėnai, sugriovę Cezario laikais Fjezolės (lot. *Faesulae*) miestą, Arno krantuos pastatę Florenciją, kur persikėlę gyventi daug fjezoliečių, pasižymėjusių savo grubiais papročiais (*Fjezolės galvijai netašyti* – sakoma apie juos žemiau). Dante laikė save senovės romėnų palikuoniu.

Ir šie, ir tie... – ir Baltieji, ir Juodieji.

Ir ta, kurią išvyst geidžiu... – Beatričė.

Priscianas – savo laiku garsios lotynų gramatikos ir dviejų poemų autorius (VI a.).

Akorsio sūnų gabuji... – t.y. Frančeską d’Akorsą, garsiojo Florencijos teisininko sūnų, Bolonijos universiteto profesorių (1225–1293).

Anas Piktybių balon irgi nusirito... – Dante čia kalba apie Andrėją dei Modzj, kurį popiežius (*tarnas, pono pareigas einąs*) 1295 metais nuo Arno (t.y. iš Florencijos) ištrėmė pas Bakiljoną (t.y. į Vincenčą, prie Bakiljonės upės krantų).

Lobynas (Tesoro) – Bruneto Latino veikalo pavadinimas (žr. aukščiau).

Lyg būtų... Dėl gelumbės žalios lenktynių ėjės. – Kasmet pirmąjį gavėnios sekmadienį Veronoje, užmiesty, vykdavo tradicinės bėgikų lenktynės. Laimėtojas gaudavo šešias uolektis žalios gelumbės.

XVI giesmė

Į kitą ratą... – t.y. į aštuntą.

Ir sukosi beviltiškai ratu... – kadangi jiems užginta sustoti vietoj.

Gvaldrada – grafo Gvido Senojo žmona (jos tėvas, Belinčonė Bertis dei Ravinjanis, Gvidi giminės galva, mirė 1213 metais) buvo laikoma legendinių Florencijos dorybių pavyzdžiu.

Gvidogvera (Gvidas Gvera) – florentietis, grafas, narsus karys (it. *guerra* – karas) ir strategas, Florencijos gvelfų vadas.

Tegjajas Aldobrandis (Tegjajas Aldobrandis delji Ademaris) ir *Rustikučis* (Jakopas Rustikučis) – du Florencijos gvelfai, kurių vardai buvo plačiai žinomi Italijoje XIII amžiaus vidury.

Borsjerė (Guljėlmas Borsjerė) – įtakingas, išsimokslinęs florentietis, kurį mini Boccaccio savo *Dekamerone* (I, 8).

Kaip toji upė... – Akvaketos upė ties Forli keičia savo vardą ir jau vadinasi Montonė.

Nuo Monte Vezo... – Akvaketa teka nuo Monte Vezo kalno Pjemonte į rytus.

Prie pat San Benedeto vienuolyno, Kur per menka dangaus tarnų šeima... – San Benedeto (šv. Benedikto) vienuolynas buvęs toks turtingas, jog lengvai būtų galėjęs išmaitinti keliskart daugiau vienuolių (*dangaus tarnų*).

Komedijos manosios eilėmis... – Dante savo laiške Kangrandei aiškina, jog kiekvienas „vidutiniojo“ stiliaus ir liaudies (šnekamąja) kalba parašytas poetinis kūrinys su gąsdinančia pradžia ir laiminga pabaiga yra komedija. Todėl jis šitaip vadina ir savo poemą. Epitetas „dieviškoji“ (it. *divina*) buvo pridėtas tik vėliau, pabrėžiant aukštą jos įvertinimą bei skaitytojų pasigėrėjimą.

XVII giesmė

Tasai žvėris aštriauodegis... – t.y. Gerionas, *ikūnijimas melo ir klastos*. Antikinėje mitologijoje Gerionas – trigalvis ir tristuomenis milžinas (Vergilijus, *Eneida*, VIII giesmė); Heraklis jį nužudė ir pasigrobė jo jaučius.

Arachnė – naginga Lydijos audėja, drįsusi lenktyniauti savo menu su deive Atėne (Minerva), kuri pavertė ją į vorą (Ovidijus, *Metamorfozės*, VI).

Kapšiai Visiems ant raiščio pakaklėj kabojo... – Tai palūkininkai. Tušti kapšiai, kurie kaba jiems ant kaklo, papuošti jų herbais, pagal kuriuos Dante atpažįsta tuos žmones. Žydras liūtas gelsvame fone, baltas žąsinas raudoname (purpuriniame) – dviejų Florencijos šeimų herbai: gvelfų Džanfiljacų ir gibelinų Ubriakių; mėlyna kiaulė baltame fone – Redžinaldo Skrovenjos herbas. Šitas Paduvos tūzas, žinomas naudžius ir palūkininkas, nekantriai laukia kito įtakingo paduviečio – Vitaljano del Dentės (*kaimyno savo laukiu* – Vitaljano).

O kur tasai, kuo galim pasikliauti, Su trim ožiais herbe? – Skrovenja turi galvoje florentietį Džovanį Bujamontę (mirusį 1310 metais), kuris garsėjo kaip vienas aršiausių palūkininkų Europoje ir kurio herbe buvo atvaizduoti trys ožiai.

Fajetonas – Febo Apolono sūnus. Po ilgų prašymų jis gavo pagaliau vienai dienai iš savo tėvo vežimą su ugniniaisiausaulės žirgais, kuriais leidosi kelionėn, tačiau netrukus jam iškrito vadelės iš rankų, ir dangus užsipliesnojo (*aukštuma užsiplieskė rausvai*). Nuo neregėto karščio užsidegė girios, ėmė džiūti upės. Gelbėdamas žemę, Jupiteris (Dzeusas) žaibu nutrenkė Fajetoną į Eridano upę (Ovidijus, *Metamorfozės*, II). Paukščių Takas liudijąs apie tą nepaprastą gaisrą.

Ikaras – legendinio statytojo ir menininko Dedalo sūnus. Dedalas, norėdamas pabėgti iš Kretos salos, pasidarė sau ir Ikarui sparnus, kuriuos prisilipdė vašku prie kūno. Deja, skrisdamas sūnus pakilo pernelyg aukštai, prisiartino per arti saulės, kuri ištirpdė vašką. Netekęs dirbtinių sparnų, Ikaras krito į marias (Ovidijus, *Metamorfozės*, VIII).

XVIII giesmė

Maleboldžė – it. *Malebolge* (*male* – pikti, blogi, *bolge* – grioviai, daubos).

Taip jubiliejaus metų maišaty... – Popiežius Bonifacas VIII paskelbė 1300 metais pirmąjį Bažnyčios „jubiliejų“, kuris iš pradžių buvo švenčiamas kas šimtas metų. Jo proga būdavo atleidžiamos visos nuodėmės

maldininkams, kurių tiek daug suplaukdavo Romon iš visos Europos, jog tekdavo Sant Andželo tiltą išilgai perskirti į dvi dalis; kol viena jo puse žmonės ėjo švento Petro bazilikon, kiti traukė link Monte Džordano (*Bazilikon žygiuoja jų dalis, Kiti tuo tarpu juda kalno linkui*).

Venedikas Kačanemikas – Bolonijos gvelfų vadas, pardavęs savo seserį Gizo-labelą Feraros markizui Opicui II d'Estei.

Tarp Reno ir tarp Savenos krantų... – t.y. Bolonijoje, kuri stovi tarp dviejų Po (Pado) intakų – Reno ir Savenos.

Mažiau kas taria sipa vietoj sia... – Boloniečių tarmėj vietoje formos *sia* („bū-tų“) sakoma *sipa*. Dante nori pasakyti, jog Bolonijos gyventojų susikaupė pragare daugiau, negu kad jų yra likę gyvų žemėje.

Jasonas – argonautų vadas, mitologinis herojus, pagrobęs aukso vilną iš Kolchidės. Jis pakeliui atplaukė į Lemno salą, kur moterys buvo išžudžiusios visus vyrus, kerštaudamos už jų šaltumą, ir tik viena Hipsipilė pagailėjo savo tėvo, karaliaus Toanto. Jasonas ją suvedžiojo ir paskiau metė. Atvykęs Kolchidėn, jis suviliojo gražiąją karalaitę Medėją (padėjusią jam pagrobti aukso vilną), bet, susižavėjęs Kreūse, paliko ir ją.

Alesijus Interminėjis – Lukos miesto gyventojas. Dantės amžininkas, priklausęs Baltųjų partijai. 1295 metais jis buvo dar gyvas.

Taidė – Atėnų hetera, kareivio Trazono meilužė, personažas iš Terencijaus komedijos *Eunuchas*.

XIX giesmė

Simonai mage... – Simonas magas (lot. *magus* – raganius) siūlęs apaštalams Petru ir Jonui pinigų, kad tie suteiktų jam galią daryti stebuklus. Užtat „simonistais“ imta vadinti tuos, kurie vertėsi šventų daiktų prekyba arba pardavinėjo bažnytines vietas.

Krikštyklos Jono šventojo bažnyčioj... – keletas apskritų įdubimų grindyse Jono Krikštytojo bažnyčioj (Florencijoje), kuriuose ligi juostos stovėdavo kunigai, krikštydami kūdikius. Į vieną tokių krikštyklų sykį beišdykaudamas papuolė berniukas ir ten įstrigo. Tai matydamas Dante prišoko *prie skęstančio mažyčio* ir išgelbėjo vaiką, sudaužęs kirviu marmurą. Nors šitoks jo poelgis buvo laikomas „šventvagyste“, bet poetas sakosi *nepabūgęs mulkių apkalbos*.

Kas per vienas būt galėtų Tasai... – Kalbama apie popiežių Nikalojų III (nuo 1277 iki 1280 metų) iš garsiųjų Orsinių giminės (it. *orso* – meška, užtat

toliau jis sakosi esąs meškos sūnus). Jisai palaiko Dantę popiežium Bonifacu VIII ir stebisi, kodėl tasai atvyko prieš laiką (žr. žemiau). Dante buvo nesutaikomas Bonifaco VIII priešas, nes laikė jį savo ištremties kaltininku.

Taip kunigas nekrusteli... – Viduramžiais Italijoje žmogžudžius žemyn galva gyvus užkasdavo į žemę. Baudžiamasis šaukdavo prie duobės nuodėmklausį, stengdamasis tuo būdu prailginti gyvenimą.

Ir jam... Liepsna kur kas trumpiau čia sivilins pėdas. – Nikalojui III padai svyla jau dvidešimt metų (nuo 1280 ligi 1300); Bonifacas VIII jo pakeisti atvyks tik 1303 metais, o 1314-aisiais *atgrius iš vakarų* (t.y. iš Prancūzijos) *didžiūnas kitas* (t.y. Klemensas V, kuris išstums Bonifacą VIII).

Kaip kad Jasono titulas įgytas Tiktai karaliaus biblinio dėka... – Vyriausias žydų kunigas Jasonas nusipirko šį titulą iš Antiochijos karaliaus Epifano (II a. pr. Kr.).

Kai Viešpaties ranka Raktus šventajam Petruui patikėjo... – Nei Petras, nei kiti apaštalai neprašė jokio atpildo iš Mato, kai pastarasis burtų keliu buvo išrinktas į atkritusio Judo vietą (*kai Judo vieton sėdo šis*).

Prieš Karolį tu smarkavai kaip reta. – Nikalojus III buvo aršus Sicilijos karaliaus Karolio Anžujiečio priešas ir pinigais palaikė siciliečių sukilimą prieš prancūzus.

Evangelistas plakė jus žodžiu... – Šv. Jonas *Apokalipsėje* vaizduoja pagoniškąją Romą kaip karalių paleistuvę, sėdinčią ant septyngalvio žvėries su dešimčia ragų. Dante paleistuvės ir žvėries paveikslus suplakė į vieną, paversdamas jį tų laikų popiežiškos Romos simboliu.

Ak, Konstantinai... – Pirmasis Romos imperatorius Konstantinas (274–337) paskelbė krikščioniškos religijos laisvę ir perkėlė savo sostinę į Konstantinopolį. Dantės laikais dar buvo gyva legenda apie tai, kad jis popiežiui Silvestrui I, išgydžiusiam jį nuo raupsų, padovanojo Romos sritį, tuo padėdamas pamatus pasaulietiškai popiežių valdžiai.

XX giesmė

Pirmos kanconos... – Pirmąja kancona (it. *prima canzon*) poetas vadina pirmąją *Dieviškosios komedijos* dalį – *Pragarą*. Atskiros Dantės kūrinio giesmės vadinamos *canto*.

Antai tasai argietis... – t.y. karalius ir aiškiaregys Amfiarajas, vienas iš septynių argiečių vadų, puolusių Tėbus. Mūšio metu Dzeusas jį nutrenkęs žaibu, ir

jis savo kovos vežime prasmegęs ūmai prasivėrusion žemėn. Tėbiečiai, tatai regėdami, šaipėsi iš jo.

Tiresijas – Tėbų pranašas, apdovanotas galia keisti savo lytį. Dantės čia paminėtą epizodą randame Ovidijaus *Metamorfozių* III knygoj.

Aruntas – etruskų burtininkas; Lukanas *Farsalo mūšy* pasakoja, kad jisai išpranašavo romėnams pilietinį karą ir Julijaus Cezario pergalę.

Lunis – senas etruskų miestelis prie Magros upės žiočių; jo vardu vadinosi ir visa sritis aplinkui.

Karara – miestas Ligurijos pakrantėj; į rytus nuo jo yra kalnai, pagarsėję balto marmuro klodais.

Manto – Tiresijo duktė, taipogi burtininkė. Po tėvo mirties ji, bijodama tirono Kreonto, paliko Tėbus (Dante juos vadina Bakcho miestu, nes čia gimęs dievas Bakchas) ir pagaliau po ilgų klajonių apsigyveno Italijoje, ten, kur vėliau buvo įkurta Mantuja, Vergilijaus gimtinė.

Benako vilnys... – Benako vardu romėnai vadino dabartinį Gardos ežerą.

Valkamonika – slėnis į šiaurės vakarus nuo Gardos ežero.

Garda – pilis rytiniame Gardos krante.

Yra čionai sala... – Lekio (dei Frati) salėlė, kur stovėjo bažnyčia, pavaldi trijų diecezijų vyskupams – Veronos, Brešios ir Trento.

Pilis Peskjeros... – pilis, kurią prie Minčo upės versmių pastatė veroniečiai gintis nuo Brešios ir Bergamo.

Vien ligos tik vaisinas... – daugiausia maliarija.

Pinamontė – 1269 metais Mantujos didikas gibelinas Pinamontė klasta nuvertė šio miesto valdovą grafą Albertą Kisalodį, gvelfą, ir pats užėmė jo vietą.

Kai tik lopšy ten rast galėjai vyrą... – Graikai išžygiavo į karą prieš Troją, palikę namie tik mažus kūdikius. Tuometiniai žyniai *Kalchantas* ir *Euripilas* (žr. žemiau) paragino Aulidėje (Beotijoje) svyruojančius graikus *lyną perkirst* ir plaukti laivais prie Trojos krantų (Vergilijus, *Eneida*, II).

Mikelė Skotas – škotas, Frydricho II dvaro astrologas (XIII a.).

Bonatis – Gvidas Bonatis iš Forli, grafo Gvido da Montefeltro patikėtinis, garsus astrologas (XIII a.).

Azdentė – Parmos batsiuovys, metęs savo dorą amatą, kurio jis dabar gailisi (*savo ylos ir kurpalio Pagailo jam dabar galų gale*), ir ėmęs burtininkauti.

Pakrypo Kainas, Laikydamas erškėtsakes dyglias... – To meto liaudies vaizduotė mėnulio dėmių kontūruose įžiūrėdavo Kaino figūrą su erškėtsakių (arba žabų) ryšuliu ant pečių.

XXI giesmė

Grobišiai (it. *Malebranche*) – bendras kipšų, saugančių penktąjį griovį, vardas. *Kur vienas dar Bonturas – be dėmės.* – Pasakyta ironiškai, nes Bonturas Datis buvo vienas didžiausių kyšininkų Lukos mieste.

Švenčiausio Veido Nebijome! – Kipšai daro aliuziją į esantį Lukos katedroje bizantinį juodmedžio kryžių, vadinamą „Švenčiausiu Veidu“ (it. *Volto Santo*).

Mano akyse... Kariai apleido apsuptą Kaproną... – Dante pats buvo Toskanos gvelfų gretose, kurios 1289 metų vasarą po ilgokos apsiausties privertė kapituliuoti Kapronos tvirtovę (prie Arno).

Šeštasis tiltas guli sugurėjęs. – Uodegonas, atrodo, tyčia klaidina Vergilijų ir Dante; juodu netrukus (XXII g.) įsitikina, jog ne vien tik šitas, bet ir visi kiti tiltai yra sugriuvę tuo metu, kai, Kristui nužengus pragaran, įvyko žemės drebėjimas, apie kurį kalba Vergilijus XII *Pragaro* giesmėj.

XXII giesmė

Aretinai – Areco gyventojai; 1289 metais Dante dalyvavo žygyje prieš šį Toskanos miestą ir tapo liudininku to, kaip aretinai buvo florentiečių sumušti.

Aš – navarietis. – Čampolas iš Navaros. Jo tėvas, paleidęs vėjais visą savo turta, pasidarė sau galą.

Tebaldą, mūs karalių, aš gerbiau... – Čampolas tarnavo pas Navaros karalių Tebaldą (Tibò), pramintą Geruoju (1253–1270). Jį Dante nugramzdins pragaran už besaikį kyšininkavimą (už tai, kad mėgo grybštelėti riebiau).

Galuros tūza... fra Gomita... – Nežinia kurio ordino vienuolis (*fra* – broliukas) Gomita, Galuros (Sardinija) gubernatoriaus Nino Viskončio (1275–1296) patikėtinis bei reikalų vedėjas, buvo pakartas už suktybes ir kyšininkavimą.

Mikelė Cankė... iš Lagodoro... – kitas stambus sukčius ir kyšininkas. Vedęs karaliaus Encijaus (1220–1272) našlę Adelaziją, jis tapo Lagodoro (viena Sardinijos sričių) valdovu. Jį užmušė jo žentas Branka d'Orja (žr. XXXIII g.).

XXIII giesmė

Lyg minoritas paskui minoritą... – Lyg du vienuoliai pranciškonai, kurie tais laikais, vaikščiodami po du, eidavo vienas paskui kitą (jaunesnis paskui vyresnį).

Prisiminiau Ezopo pasakėčią... – Viduramžiais Ezopui buvo priskiriama pasakėčia apie varlę ir žiurkę. Sykį žiurkė kažkur miesto pakrašty bekeliaudama atsidūrė ties grioviu, pilnu vandens, ir nežinojo, kaip per jį persikelti. Varlė, slapčia tikėdamasi ją prigirdyti, pasiūlė atvykėlei savo paslaugas ir, prisirišusi jos koją prie savosios, nėrė su lengvatike vandenin. Bet žiurkei vargais negalais pavyko išplaukti į paviršių. Pro šalį lėkė vanagas, kuris, tuojau pačiupęs ją, o sykiu ir pririštą prie jos varlę, abi jas prarijo.

Kaip kad sutampa atvejai abu... – Kėbla norėjo pakenkti Šleivasparniui, panašiai kaip varlė žiurkei, bet veikiai abu atsidūrė verdančioj dervoj, kaip kad aniedvi vanago naguos.

Jie buvo it vienuoliai iš Kliuni. – Turimas galvoj žinomas anuomet Kliuni vienuolynas Prancūzijoje.

Prieš juos rūstusis rūbas Federiko... – Imperatorius Frydrichas II sugalvojęs valstybės išdavikams ir „jo didenybės“ ižeidėjams savotišką mirties bausmę: nusikaltusį apvilkdavo sunkiu švininiu apsiaustu ir statydavo jį ant lėtos ugnies. Švinas išsilydydavo, ir nuteistasis žūdavo.

Aš – Katalanas, jis – iš Loderingų... – Du vienuoliai iš „Linksmųjų brolių“ ordino (žr. žemiau), pirmas – gvelfas, antras – gibelinas. Aplenkiant galiojusias tada taisykles, jie abu vienu metu buvo išrinkti (1266 metais) Florencijos „podesta“ (valdytojais), tačiau nepateisino sudėtų į juos vilčių, pradėjo intriguoti, pasirodė savanaudžiai ir, pataikaudami po piežiui, visur rėmė gvelfus.

Bolonijos „linksmieji broliai“ mes... – 1261 metais Bolonijoje Urbano IV sutikimu buvo įsteigtas vienuolių ordinas, kurio nariai nebeduodavo vadinamųjų „neturto apžadų“. Kadangi jie rūpinosi daugiau savo molonumais, tai buvo praminti „linksmiesiais broliais“ (lot. *fratres gaudentes*).

Lig šios dienos Gardingas nupešiotas... – Dante negali dovanoti „Linksmiesiems broliams“ to, kad jų valdymo dėka gibelinus netrukus išvijo gvelfai, kurie Gardino kvartale (Florencijoje) nusiaubė savo politinių priešų namus, taip pat ir priklausiusius žinomai ir senai Umberčių (Umberti) giminei.

Gulėjo žemėj vyras nukryžiuotas. – Tai fariziejus Kaifas, žydų vyriausias kunigas, kaltas dėl Kristaus mirties. Tokiu būdu nubausti ir kiti tarybos jo nariai, t.y. visas sinedrionas, pasmerkęs Kristų, ir Kaifo uošvis Anas.

XXIV giesmė

Ir saulė vilgo Naščių urnoj plaukus... – Paskutinį sausio mėnesio trečdalį ir du trečdalius vasario saulė būna Naščių žvaigždyne.

Ką būtų veikęs čia Linksmasis brolis? – Ką būtų veikęs čia Linksmasis brolis su savo švininiu apsiaustu?

Feniksas – legendinis paukštis, kuris, sulaukęs penkių šimtų metų, iškloja savo lizdą nardu bei mirtomis ir miršta, bet iš jo palaikų užgimsta naujas Feniksas. Dantės aprašymas susišaukia su Ovidijaus (*Metamorfozės*, XV).

Vani Fučis – nesantuokinis (užtat jis *mulas*, t.y. bastrys) vieno kilmingo pistojiečio sūnus, karštas Juodųjų gvelfų šalininkas, plėšikas ir smurtininkas. Su dviem savo sėbrais 1293 metais jis apiplėšė šv. Jokūbo bažnyčią Pistojoj, bet kitas, visiškai nekaltas, nukentėjo neteisingai. Spėjęs laiku pasislėpti, Vani Fučis išdavė savo bendrininkus, kurie už tai buvo nuteisti mirti.

Florencija išvys jų priešus lauk. – 1301 metais Baltųjų partija išvarė iš Pistojos Juoduosius, bet tų pačių metų pabaigoj Juodieji atsigriebė Florencijoj, sumušę ten Baltuosius. 1302 metų pradžioj buvo ištremtas iš Florencijos ir patsai Dante.

Iš Magros klonio Marsas trinktels kūju... – Magros klony savo valdas turėjo Maroelas Malaspina, kuris 1302 metais vadovavo Juodųjų žygiui prieš paskutinę Baltųjų tvirtovę Pistoją, kritusią 1306 metais. *Marsas* – karo dievas.

Tegu tie žodžiai širdį tau padilgo! – Būdamas Juodasis gvelfas, Vani Fučis linki, kad jo pranašystė „padilgintų širdį“ Dantei – Baltajam.

XXV giesmė

Nejau, Pistoja, dar nesupratai... – Ižūli Vani Fučio laikysena pagimdė šią trumpą, bet pilną kartėlio invекtyvą prieš Pistoją, kurią Dante laikė Florencijos konkurente.

Tas, kuris prie Tėbų krito... – t.y. Kapanėjas (žr. *Pragaro* XIV g.).

Marema – Tirėnų jūros pakraštys, kuris skiriasi į Toskanos Maremą ir Romos Maremą.

Kakas – Vulkano sūnus milžinas, pusiau žmogėdra, kraugerys ir siaubūnas (Vergilijus, *Eneida*, VIII), gyvenęs Aventino kalvos oloj (žr. žemiau). Jisai klasta pagrobęs Herkuliui keturis jaučius ir keturias karves, bet anas tatai pastebėjęs ir užmušęs vagį. Dante pavertė jį kentauru.

Suėjo trys šešėliai į patiltę... – Tai, kaip vėliau paaiškėja, Anjelas Bruneleskis, Buožas Donatis (Juodieji, politiniai Dantės priešai) ir Pučas dei Galigajis. Visi jie – kilmingi florentiečiai.

Čanfa – Čanfa Donatis, irgi florentietis. Jo laukia patiltėje trys kiti.

Mažas gyvačiukas pašankus – Frančeskas Kavalkantis. Įgylęs Buozą, jis pavirsta žmogumi, o anas – gyvate.

Sabelas ir Nazidijus – du Katono kariai, kuriuos, kaip pasakoja senovės Romos poetas Lukanas, Libijos dykumoj įgylusios dvi nuodingos angys. Pirminis bematant dilte sudilęs vietoje, o antrasis taip ištinęs, jog ėmę sproginėti jam šarvai, ir jo lavonas pavirtęs beforme mase.

Aretūzė virto šaltiniu... – Upės dievo Alfėjo įkandin vejamą nimfą Aretūzę Diana pavertė požeminiu šaltiniu (Ovidijus, *Metamorfozės*, V).

Žalčiu tapo Kadmas didžiavyris. – Tėbų įkūrėjas Kadmas buvo paverstas gyvate (Ovidijus, *Metamorfozės*, IV).

Dėl kito tu lig šiol verki, Gavile! – Tasai kitas pasirodė esąs Frančeskas Kavalkantis. Jį užmušė Gavilės (vietovė Arno slėnyje) gyventojai, kuriems nužudytojo giminaičiai taip žiauriai atkeršijo, jog gaviliečiai ligi šiol verkia.

XXVI giesmė

Pratas – nedidelis miestas netoli Florencijos, kurios viešpatavimu jis buvo nepatenkintas ir troško nusikratyti.

Kaip Elizejus... – Dante prisimena biblinę legendą apie pranašą Elizejų, kuris matęs savo akimis, kaip pranašą Eliją ugniniai žirgai liepsnotu vežimu nunešę gyvą į dangų.

Jinai – bemaž kaip toji, kur pliskėjo Edipo žuvusių sūnų lauže. – Kai Tėbų karaliaus Edipo sūnūs Eteoklis ir Polinikas brolžudiškoj kovoje nukovė viens kitą ir jų kūnai buvo padėti ant laužo, iškilo dvišaka liepsna.

Odisėjas ir Diomedas – graikų didvyriai, kurių patarimu buvo padirbtas garsusis medinis arklys (žr. žemiau), pražudęs Troją.

Tą lopšį Romos būsimų kartų... – Troja vadinama „būsimųjų kartų lopšiu“, nes iš jos išėjo Enėjas, Anchiso ir Veneros sūnus, romėnų protėvis.

Kuris Paladės vien per juos nustojo... – Odisėjas ir Diomedas pagrobė iš Trojos šventą Atėnės Paladės statulą, kuri sergėjo miestą.

Deidamija – narsiausio graikų herojaus, mirmidonų vado Achilo (žr. žemiau) žmona. Odisėjas ir Diomedas nusitėmė Achilą žygin prieš Troją, iš kur

anas nebesugrižo. Deidamija atsidūrė limbe. Bet netgi po *mirties Jinai Achilo gedi ir vaitoja*.

Nes graikai buvo jie... Ir tu dar neįtiksi... – Dante, kaip žinia, nemokėjo graikiškai.

Jus pagerbiau... Ir apgiedojau savo eilėmis... – Vergilijus turi omeny *Eneidą*.

Lai vienas man pasako... – t.y. Odisėjas.

Kirkė – gražuolė burtininkė, legendinės Ajajos salos viešpatė, kuri Odisėjo draugas buvo pavertusi kiaulėmis, bet paskiau grąžino jiems žmogiškąjį pavidalą. Pamilusi Odisėją, jinai ištisus metus jo nenorėjo paleisti iš savo buveinės.

Gaeta – uostamiestis Tirėnų jūros pakrašty. Pagal legendą Enėjas toje vietoje kadaise palaidojęs savo auklę Kajetą. Netoliese yra vadinamasis Kirkės kalnas.

Mačiau abu krantus ligi Maroko... – t.y. abu Viduržemio jūros krantus.

Kur Herkulis paliko dvi žymes... – Abipus sąsiaurio, šiandien vadinamo Gibraltaru, Herkulis kitados pastatęs du akmeninius stulpus, *ispėdamas jūreivį supratingą*, jog toliau plaukti nevalia. Odisėjas su savo palydovais nepaiso Herkulio stulpų.

Į kairę lekiam viena kryptimi... – t.y. į pietvakarius nuo Herkulio stulpų.

Penkissyk mėnuo... atjaunėjo ir pražilo... – Vadinasi, praėjo penki mėnesiai.

XXVII giesmė

Kaip Agrigento jautis... – Dante turi galvoj varinį jautį, kurį Atėnų varkalys Perilas padirbo Agrigento (Sicilija) tironui Falaridui (VI a. pr. Kr.). Tą jautį įkaitindavo ir mesdavo jo vidun baudžiamąjį, kuris rėkdavo ne savo balsu, panašiu į jaučio baubimą. Falaridas, norėdamas išbandyti naująjį įtaisą, pirmiausia įkišo ten patį išradėją.

Nes tu lombardiškai tarei ką tik... – į Vergilijų kreipiasi grafas Gvidas da Montefeltras, Romėnijos gibelinų vadas, išgirdęs, kaip poetas pasakė Odisėjui Lombardijos tarme: *Dabar keliauk sau, turim skirtis mudu*.

Romanija – Italijos sritis į šiaurės rytus nuo Toskanos. Svarbiausi jos miestai – Bolonija, Ravena, Faenza, Forlì, Imola, Rimini, Čezena.

Gyvenau aš tarp Urbino ir Tiberio gimtųjų aukštumų. – Montefeltro grafystė buvo tarp Urbino ir Monte Koronaro, iš kur išteka Tiberis.

Ravenoje... Polentos aras tebeviešpatauja Ir laiko Červiją... – Raveną ir Červiją valdė tuomet Gvidas da Polenta Senasis, Frančeskos da Rimini (žr. V g.) tėvas.

Mieste, kuris marias prancūzų kraujo Yra praliejęs... – Turimas galvoj gibelinų centras Romanijoje, Forli miestas. 1281 metais jį apsupo popiežiaus Martyno IV kariuomenė, susidedanti iš italų gvelfų ir prancūzų samdinių, kurių buvo labai daug išklota. Apsiaustis truko dvejus metus, kol miesto gynėjas Gvidas da Montefeltras sumušė popiežiaus pulkus.

Dabar žaliasis liūtas karaliauja. – Apie 1300 metus Forli atsidūrė gibelinų Odelafigų valdžioje. Jų herbas buvo žalias liūtas.

Verukjas ir jo šunvaikis... – aršus gvelfas Malatesta dei Malatesta da Verukjas, nuo 1295 metų Riminio sinjoras, Džančoto ir Paolo tėvas (žr. V g.), ir jo vyresnysis sūnus Malatestinas, valdęs nuo 1312 ligi 1317 metų.

Montanja dei Parčitatis – Romos gibelinų vadas, kurį Malatesta uždarė į kalėjimą, o Malatestinas, savo tėvo pakiršintas, nugalabijo.

Imolą ir Faencą pasigavo Žydrasis liūtųpalaikis... – Imoloje ir Faencoje įsiviešpatavo Maginardas Paganis, nuolat keičiantis savo politinius draugus (*keičias lyg vėjarodis kryptį savo*). Jo herbe – žydras liūtas baltame fone.

O mūs tautiečiai, Savijo krantuos... – t.y. Čezenoj, stovinčioj prie Savijo upės, tarp lygumos ir kalno, XIII amžiaus pabaigoj Čezena buvo nepriklausoma komuna; kai jos valdytojai (*podesta*) imdavo per daug savavaliauti, juos nuversdavo (užtat miestas, anot Dantės, visą laiką gyvenęs tarp laisvės ir lazdos).

Jei popiežius... – Bonifacas VIII (1294–1303).

Bet viešpats dabartinių fariziejų... – t.y. popiežius.

Laterane kovojantis... – Laterano rūmai – popiežiaus rezidencija. Bonifacas VIII Romoje kovojo prieš krikščionis, t.y. prieš kilmingą Kolonos šeimą, kurios namai buvo netoli Laterano.

Juk Akrio jie nepuolė... – Bonifaco VIII priešai nebuvo arabai (saracėnai), paėmę Akrio miestą, paskutinę krikščionių valdą Sirijoje; nebuvo jie taipogi ir judėjai (žydai), laisvai prekiavę musulmonų kraštuose (krikščionims tai buvo griežtai uždrausta).

Net mano virvę pavertė juokais... – t.y. virvę, kuria juosi vienuoliai pranciškonai arba kordiljerai (it. *corda* – virvė).

Kaip Konstantinas, sirgdamas raupsais... – Legenda sako, kad imperatorius Konstantinas, susirgęs raupsais, atsikvietė popiežių Silvestrą I, besislapstantį nuo persekiojimų Soratės kalno oloje, į šiaurę nuo Romos. Konstantinas priėmęs iš jo krikštą ir pasveikęs.

Man Palestriną sunaikinti reik. – Palestrina – miestelis netoli Romos, kur stovėjo pilis, priklausiusi Kolonos šeimai. Montefeltro patariamasis Bonifacas VIII apgaulės būdu užėmė pilį, kurią po to sulygino su žeme.

Manasis pirmtakas... – Celestinas V, kuris savo noru atsisakė popiežystės.
Pranciškus – pranciškonų ordino patronas.
Juodas cherubinas – šėtonas.

XXVIII giesmė

Per karą su trojėnais... – t.y. tuomet, kai romėnai, legendinių trojėnų ainiai, atvyko su Enėju į Pietų Italiją ir ją užkariavo.

Ir bėgyje kitos kovos ilgos... – t.y. per antrąjį Pūnų karą (218–202 m. pr. Kr.), kai Hanibalas sumušė romėnus prie Kanų ir, pasak Tito Livijaus, nusiuntė Kartaginon tris pūrus auksinių žiedų, numaustytų nuo nukariautų Romos raitelių.

Giskaras – Roberas Giskaras, XI amžiuje išvaręs iš Pietų Italijos saracėnus ir bizantiečius. Su jo vardu siejama pradžia normandų viešpatavimo Sicilijoje ir Apeninų pusiasalio pietuose.

Prie Čeperano – t.y. prie Benevento, kur mūšyje su Karoliu Anžujiečiu (1266 metais) krito karalius Manfredas, Frydricho II sūnus.

Minėdami Apulijos nešlovę... – Karaliaus Manfredo pavaldiniai apuliečiai tyčiom atvėrė kelią žygiuojantiems Karolio Anžujiečio pulkams.

Taljakocas – pilis, prie kurios 1268 metais Karolis Anžujietis sumušė Konradiną. Pasiecti pergalę jam padėjo senas riteris Alaras de Valeri, kuris patarė griebtis karo gudrybės.

Ali – Mahometo žentas. Perskeltas jo kiaušas (Ali buvo 661 metais užmuštas kardo smūgiu į galvą) yra lyg ir simbolis to skilimo, kurį jis sukėlė islame.

Fra Dolčinas Tornjelis iš Novaros miesto vadovavo šiaurės vakarų Italijoje „apaštališkųjų brolių“ sektai, kuri skelbė brolišką meilę, atsisakymą nuo turto ir t.t., pranašaudama greitą tikrojo teisingumo viešpatystę. Popiežius Klemensas V paskelbė kryžiaus karą prieš šį judėjimą, gan populiarių valstiečių tarpe ir pavojingą feodalizmui. Dolčinas su savo šalininkais ilgai laikėsi kalnuose, bet badas ir šaltis privertė jį galų gale pasiduoti popiežiaus kariuomenei, kurios gretose buvo daug *novariečių*. Mahometas linki Dolčinui sėkmės ir prašo įspėti jį, kad *žiemai apsirūpintų maistu*.

Pado klony... – t.y. Pjero da Medičinos (žr. žemiau) giminėje.

Pjeras da Medičina – atstovas giminės, kuriai priklausė Medičinos miestelis (į rytus nuo Bolonijos), sukėlęs nesantaiką Malatestos šeimoj, taip pat

pagarsėjęs amžinai kivirčiais su Romanijos feodalais ir įtakingais bologniečiais.

Perspėk būtinai Da Karinjaną, Gvidą del Kaserą... – Pjeras da Medičina pranašauja, kad įtakingiausius faniečius (Fano miesto gyventojus) Gvidą del Kaserą ir Andžolelą da Karinjaną pražudysiąs Malatestinas, kuris pasikviesiąs juos pas save į Katolikos miestelį, bet pakeliui klatingojo tirono tarnai juodu nustums tiesiog nuo laivo į bangas, ir užtat nebereiks jiems melstis, aplenkiant Fokarą (žr. žemiau), pavojingą savo vėjais uolotą kyšulį, nes nei vienas, nei kitas iki jo nepriplauks.

Tas išgama vienakis tebelaiko Žemes, kurių kai kas... – Malatestinas tebelaiko savo rankose Rimini, kur stovintis čia pat romėnas Kurionas (žr. žemiau) ištarė nelemtus žodžius, už kuriuos pateko pragaran.

Jis tyli, nes kaip tik jisai... – Tai romėnas Gajus Skribonijus Kurionas, tribūnas ir senatorius, kuris, pasak Lukano, būdamas išvytas iš Romos, atvyko pas Cezarį į Ariminiją (šiandien Rimini) ir patarė jam negaištant per Rubikoną pervesti pulkus, kitaip tariant, pradėti pilietinį karą.

Aš – Moska... – Moska dei Lambertis (mirė 1243 metais), kruvinų giminių rietenų kaltininkas, kurio dėka Florencijos aukštuomenė suskilusi į gibelinus ir gvelfus. Jis palenkęs savo draugus bei giminaičius nužudyti kilmingą riterį Buondelmontę ir ta proga pasakęs: „Greičiau – ir baigtas kriukis!“

Bertranas (Bertramas) de Bornas – Perigoro vikontas, žinomas antrojo XII amžiaus pusėj Provanso trubadūras, kuris kariavo su savo tikru broliu ir prieš tėvą siuntė sūnų, t.y. kiršino prinčą Henriką sukilti prieš tėvą, Anglijos karalių Henriką II.

Ahitofelis – Biblijoje karaliaus Dovydo patarėjas, raginęs maištaujantį jo sūnų Absaloną nužudyti tėvą.

XXIX giesmė

Vienas mano giminietis Turėtų būt kur nors... – Dante kalba apie savo giminaitį Džerį del Belą, t.y. Džerį, Belo (Gabrielo) sūnų (žr. žemiau), taip pat nesantaikos skleidėją ir netgi galvažudį. Jį iš keršto nudėjęs kažkoks Brodajas Saketis, kuriam tie, kas patyrė nuoskaudą gėdingą (žr. žemiau), dar vis neatsilygino kaip dera, ir toji aplinkybė, matyt, slegia Dantę.

Atrodei užsiėmęs... Oforo sinjoru... – t.y. Bertranu de Bornu.

Kažin ar maras... nuniokojęs Eginą... – Apie baisų marą, kurį kerštingoji Junonė

pasiuntė Eginos salon (netoli Atėnų), pasakoja Ovidijus (*Metamorfozės*, VII). Saloje žuvę visi paukščiai ir žvėrys. Tąsyk karalius Ajakas (Eakas), Dzeuso ir nimfos Eginos sūnus, kreipėsi į savo tėvą, kad tasai jam dovanotų tiek piliečių, kiek skruzdėlių yra ant šventojo ažuolo. Tokiu būdu žmonių giminė vėl atgimė naujai iš skruzdėlyno.

Gimiau aš Arece; Alberas – Sienoj... – Areco gyventojas Grifolinas sakosi atsidūręs pragare ne už tai, kad vertėsi alchemija, o dėl to, kad sykį juokais pasigyrė Sjenos vyskupo numylėtiniui (ar sūnui) Alberui mokąs skraidyti ir *tas per daug smalsaujantis kvailys patsai pasidaryti Dedalu panoro*. Kadangi lakūnas iš jo neišėjo, iširdęs Alberas apkaltino Grifoliną bedievybe ir įskundė vyskupui, kuris jį sudegino ant laužo (*liepsnon įkišo*) kaip eretiką.

Išskyrus... Striką, Pralenkusį nuosaikumu visus... – Pasakyta ironiškai. Strika dei Salimbenis paleido vėjais visą savo tėvo palikimą.

Nikolò dei Salimbenis – Strikos brolis, besaikis lėbautojas ir pilvapenyš, „išradęs“ būdą kepti ant žarijų fazanus su gvazdikais.

Pavertė plikiu Kača d'Ašianą, O Abaljatą – spindinčiu protu. – Kačai dei Šalenguiui, kilusiam iš Ašiano, jo sėbrai padėję prašvilpti puikų vasarnamį, o Abaljatui (Bartolomėjo dei Folkanjerio pravardė, kuri reiškia „apakęs“, „apdujęs“) – pragerti net protą.

Kapokjas – alchemikas, Dantės mokslo draugas, sudegintas Sienoje 1293 metais. Jis turėjo nuostabią dovaną mėgdžioti kitus.

XXX giesmė

Kai ant tėbiečių rūstavo Junonė... – Junonė supyko ant tėbiečių dėl to, kad Jupiteris pamilo karaliaus Kadmo dukterį Semele, kuriai ji atkeršijo mirtimi. Po to jinai atėmė protą jos sesers (Ino) vyrui, karaliui Atamantui, kurs tuoj griebė vieną savo sūnų, Learchą, *ir galvą kūdikio uolon suskaldė*. Su kitu, Melikertu, Ino nusiskandino (*jūron šoko*).

Hekubė tarsi elgeta plika... – Trojos karaliaus Priamo žmona Hekubė, patekusi į graikų nelaisvę, pamišo, kai pamatė savo vaikus negyvus: dukterį Poliksenę (žr. žemiau) – paaukotą Achilo šmėklai, o paskutinio savo sūnaus Polidoro (žr. žemiau) kūną – išplautą bangų į pakrantę.

Džanis Skikis dei Kavalkantis – florentietis, „žmonių klastotojas“. Kai pasimirė Buožas Donatis, jo giminaitis Simonė Donatis paprašė Skikį atsigulti velionio vieton ir jo naudai padiktuoti notarui testamentą. Anas Simonės

- prašymą išpildė, bet neužmiršo ir savęs, paskirdamas sau pačiam nemažą sumą pinigų ir gražiausią kumelę (žr. žemiau).
- Begėdės Miros uvrėrus šešėlis...* – Kipro karaliaus duktė Mira, užsidegusi priešgamtiška meile savajam tėvui, gudrumu tenkino šią aistrą. Tėvas, pastebėjęs apgaule, norėjo ją nužudyti, bet Mirai pavyko pabėgti. Dievai išklausė jos prašymą ir pavertė ją miros medžiu (Ovidijus, *Metamorfozės*, X).
- Išvyست Adamą, meistrą nelaimingą...* – Meistras Adamas gyveno Kazentino (žr. žemiau) lomoj, Arno aukštupy, Romenoje (žr. žemiau), t.y. Romenos pilyje, grafų Gvidų rezidencijoje, ir klastojo jiems auksinius florinus, kurių vienoje pusėje buvo atvaizduotas miesto patronas *šventas Jonas Krikštytojas* (žr. žemiau), o kitoje – Ielija, Florencijos herbas.
- Ir man užtat liepsnos nepagailėta.* – Meistras Adamas už pinigų klastojimą 1281 metais buvo sudegintas ant laužo.
- Kad Alesandrą, Gvidą...* – Meistras Adamas mini vardus dviejų grafų Gvidų, kuriems jis dirbo: Gvidą II ir Alesandrą I.
- Branda* – šiais laikais jau išsekęs šaltinis Romenos apylinkėse.
- Vienas jau pas mus.* – Grafas Gvidas mirė prieš 1300 metus, tad jau spėjo atsidurti pragare.
- Štai Trojos graikas... Sinonas...* – Tas, kuris gudriai prikalbino trojėnus įtraukti už miesto sienų medinį arklį (Vergilijus, *Eneida*, II).
- Štai šmeižikė nelaba, Kuri prie Juozapo gėdingai segės...* – Biblijoje minima Putifaro, faraono dvariškio, žmona, kuri, nevaliodama suvilioti jaunojo Juozapo, tarnavusio jų namuose, apšmeižė jį vyru, ir tas uždarė jį kalėjiman.
- Bent lyžtelėti veidrodi Narciso.* – Narciso veidrodis – vanduo; pamatęs jame savo atšvaitą, Narcisas save įsimylėjo ir buvo paverstas narcizo gėle (Ovidijus, *Metamorfozės*, III).

XXXI giesmė

- Garsi Achilo ir jo tėvo ietis...* – Achilas paveldėjo iš savo tėvo Pelėjo ietį, kurios padarytą žaizdą pagydydavo pakartotinis tos pačios ieties kirtis.
- Kai didis Karolis... Rolando ragas...* – Rolando giesmėj (XII a.) pasakojama, kaip Ronsevalio slėny nuo užpuolusių saracėnų žuvo Rolandas, kuris, šaukdamas Karolį Didįjį pagalbon, taip garsiai sutrimitavo, jog jam net trūko gyslos smilkinuose. Tose kautynėse Karolis prarado savo pulkus *šventus*, t.y. žuvo daugybė jo karių krikščionių.

- Gigantai* – graikų mitologijoje milžinai, sukilę prieš Olimpo dievus, *kuriuos tik Dzeuso žaibas tenukovė* (žr. žemiau).
- Kaip Monteredžonės pilyje...* – Netoli Sjenos ant kalno stovėjusi pilis, kurią supusi siena su keturiolika aukštų kuorų.
- Jei Romoje esi regėjęs tu Pailgą bumbulą prie Petro švento...* – Kankorėžio pavidalo bronzinis bumbulas, maždaug keturių metrų aukščio, puošęs kadaise imperatoriaus Adriano mauzoliejų, Dantės laikais stovėjo prieš švento Petro baziliką.
- Rafel majamek zabi almi.* – Tie žodžiai priklauso bibliniam milžinui, pirmajam Babilonijos karaliui Nemrodui, kuris, kaip garsiojo Babelio bokšto statytojas, prašneka jam vienam tesuprantama kalba.
- Efialtas* – gigantas, Poseidono (Neptūno) sūnus, patsai aršiausias kovotojas prieš Dzeusą ir dievų priešas.
- Gal man ir šimtajėgi Briarėją...* – Briarėjas – šimtarankis milžinas, Urano (Dangaus) ir Gėjos (Žemės) sūnus, kurį Dzeusas nutrenkė žaibu.
- Antėjas* – taip pat Urano ir Gėjos sūnus, titanas. Jisai pragare nesurakintas, nes nedalyvavo kovoj prieš dangų. Visad sėmėsi jėgų, prigludęs prie savo motinos Žemės (Gėjos); užtat Herkulis jį pakėlė į orą ir tada pasmaugė.
- O, tu, kuris išgarsintam smiltyne...* – Kaip pasakoja Lukanas, Antėjas gyveno Afrikoje, Bagrados slėny, prie Zamos, kur 202 m. pr. Kr. Scipionas Afrikietis (*Scipiono karžygiai*) nugalėjo Hanibalą (*daug Hanibalo didvyrių išskynė*), ir mito liūtiena (anot Vergilijaus, jis sudraskęs *devynias aibes liūtų*).
- Tifėjas, Titijas* – gigantai. Pirmasis grūmėsi dėl valdžios su Dzeusu, kuris jį nugalėjo ir įstūmė Tartaran (jis guli surištas po Etna). Antrasis taip pat rūščiai nubaustas Dzeuso už tai, kad bandė atimti Latonai garbę.
- Garizenda* – 49 metrų aukščio pasviras bokštas Bolonijoje, kurį 1110 metais pastatė Filipas Garizenda.

XXXII giesmė

- Amfionas* – Dzeuso ir Antiopės sūnus, savo lyros garsais privertęs akmenis judėti (tokiu būdu buvo pastatyta siena aplink Tėbus).
- Tanaisas* – graikiškas Dono upės pavadinimas.
- Panija* (Pjetrapana) – labai aukštas kalnas Toskanoje netoli Lukos.
- Tambernikas* (Tabernikas) – senųjų Dantės komentatorių nuomone, kalnas Slavonijoje (Šiaur. Jugoslavija).

Bizencijas – Arno intakas. Bizencijo klony Toskanoje Alesandras ir Napoleonė delji Alberti (žr. žemiau) turėjo kelias pilis.

Du Alberto sūnūs... – Mangonos grafi broliai Alesandras ir Napoleonė delji Alberti. Po tėvo (Alberto) mirties broliai dvyniai taip vaidijosi tarpusavyje, jog užmušė viens kitą.

Nei tas, kurį... Artūras ietim persmeigė kiaurai. – Kaip pasakoja sena epinė legenda, karaliaus Artūro nesantuokinis sūnus Mordrekas kėsinosi nuversti savo tėvą nuo sosto ir suvilioti jo žmoną karalienę Džinevrą. Už tatai ji anas nužudė. Tačiau Mordrekas mirdamas suspėjo mirtinai sužeisti Artūrą.

Kančeljeris (Fokača dei Kančeljeris) – Baltasis iš Pistojos, nužudęs nemažai Juodųjų, tarp jų ir savo giminaitį Detą Kančeljerį.

Sasolis Maskeronis – florentietis, pasipelnymo tikslu nužudęs savo pusbrolių. Už tai jam buvo nukirsta galva.

Kamičonė de Pacis klastingai nužudė savo giminaitį Ubertiną.

Karlinio laukiu vis... – Karlinas de Pacis, Kamičonės giminė, 1302 metais pardavęs Pjantravinjės pilį Juodiesiems, kurie laikė ją apgulę. Tuo metu žuvo daug ištremtų iš Florencijos Baltųjų, buvusių pilyje.

Antenora – vieta, kur kenčia visokio plauko tėvynės išdavikai. Patsai pavadinimas veikiausiai sietinas su trojėnu Antenoru, kuris pagelbėjęs Odisejui ir Diomedui pagrobti Paladės statulą ir tuo pagreitinę Trojos žuvimą.

Boka delji Abatis, gvelfas išdavikas, kuriam Dante sakėsi ką tik netyčia pataikęs į smilkinį (žr. aukščiau). Mūšyje prie Montaperčio jisai nukirto ranką florentiečių vėliavnešiui Džakomui dei Paciui, tuo sukeldamas tarp gvelfų sąmyšį.

Duera (Buozas da Duera) – gibelinų vadas Kremonoje. 1265 metais jam buvo pavesta ties Parma pastoti kelią žygiuojančiai Karolio Anžujiečio kariuomenei, bet jis davėsi paperkamas ir praleido prancūzus. Užtat jisai, pasak Dantės, dabar *pinigus prancūziškus apverkia* (žr. aukščiau).

Bekerija (Tezauras dei Bekerija) – kilimo iš Pavijos, Valombrozos vienuolyno abatas, popiežiaus legatas Toskanoje. 1258 metais gvelfai jį apkaltino veikla gibelinų naudai ir nukirsdino už tai galvą.

Ganelonas – personažas iš vadinamųjų riterių romanų ir iš *Rolando giesmės*. Dėl jo išdavystės Ronsevalio slėnyje žuvo Rolandas su visa kariuomene ir dvylika perų.

Džanis Saldanjeris – Florencijos gibelinas, 1266 metais persimetęs pas gvelfus.

Tebaldelas dei Dzambrazis – faencietis. Susipykęs su savo bendraminčiais

dėl to, kad kažkas iš jų pavogė jam dvi kiaules, Tebaldelas 1280 metais
nakčia Vartus Faencos niekšišškai atvėrė Bolonijos gvelfams.

Mačiau dar du... – t.y. Ugoliną ir Rudžjerį (žr. XXXIII g.).

Tidėjas – Kaledonijos karalius, dalyvavęs Septyneto žygyje prieš Tėbus.

Mirtinai sužeistas tėbiečio *Menalipo* (žr. žemiau), jis vis dėlto dar sugebėjo aną nužudyti. Paprašęs atnešti priešo galvą, jis įdūkęs perkirto ją perpus ir ryte surijo smegenis.

XXXIII giesmė

Jis buvo arkivyskupas Rudžjeris, Aš – grafas Ugolinas. – Grafas Ugolinas dela Gerardeska, gvelfas, stambus žemvaldys, gimė XIII amžiaus pradžioje. Atidavęs tris pilis Florencijai ir penkias *Lukai* (žr. žemiau), jis išgelbėjo Pizą nuo koalicinės florentiečių ir lukiečių kariuomenės įsiveržimo ir pats tapo miesto valdovu. Bet netrukus paaiškėjo, kad jis turi rimtą konkurentą savo anūko Nino de Viskončio asmeny. Arkivyskupas Rudžjeris delji Ubaldinis, gudriai apsimetęs Ugolino draugu, slapta padėjo jam atsikratyti pavoingo varžovo, kurs buvo netrukus išvytas iš Pizos. Bet tąsyk Rudžjeris nusigrėžė nuo savo globotinio, sukiršino prieš jį gyventojus ir apkaltino išdavyste (ryšium su tuo, kad anas, kaip minėta, užleido kelias pilis Lukai ir Florencijai). Grafas Ugolinas buvo suimtas ir uždarytas su savo dviem sūnumis *Gadu* ir *Ugučone* (žr. žemiau) bei dviem anūkais *Brigata* ir *Anselmučiu* (žr. žemiau) į bokštą (Anciani aikštėj), kur 1289 metų gegužės 25 dieną jie visi mirė badu. Arkivyskupas pasidarė vieninteliu Pizos viešpačiu, tačiau išsilaikė neilgai.

Sismondis, Lanfrankis, Gvalandis – įžymūs Pizos gibelinai, arkivyskupo Rudžjerio šalininkai, Ugolino priešai.

Gorgona, Kapraja – dvi salelės Tirėnų jūroje, prie Arno žiočių, netoli Pizos.

Gal Ugolinas... Užleisdamas neva kelias pilis... – Žr. aukščiau pastabą apie Rudžjerį ir Ugoliną.

Tėbų ainiai... – t.y. Piza, kurią (pagal padavimą) įkūrė išeiviai iš Tėbų.

Esu fra Alberigas... išgarsėjęs vaisiais... – Alberigas dei Manfredis, vienuolis, „Linksmųjų brolių“ (*fratres gaudentes*) ordino narys, žinomas Faencos gvelfas. Sykį vienas jo giminaičių, Manfredas, davė jam antausį. 1285 metų pavasarį Alfredas, lyg trokšdamas susitaikinti, pasikvietė Manfredą su jo sūnum Albergetu pas save į vaišes; kai jos ėjo į galą, Alberigas

sušuko: „Paduokit vaisius!“ Pagal šį iš anksto sutartą ženklą Manfredo sūnus ir brolis, pasamdytų žmogžudžių lydimi, užmušė abu svečius. Posakis „fra Alberigo vaisiai“ virto priežodžiu.

Ptolomėja. – Šios pragaro srities pavadinimas sietinas turbūt su Egipto karaliumi Ptolomėju, kuris nužudė Pompėją, arba su bibliniu personažu Ptolomėju, kuris, pasikvietęs į vaišes savo uošvį, vyriausiąjį Judėjos kunigą, su dviem jo sūnumis, juos visus nugalabijo.

Parka – viena trijų likimo deivių antikinėje mitologijoje. Ji perkerpa žmogaus gyvybės siūlą.

Branka d'Orja – gibelinas iš Genujos. Norėdamas pasiglemžti savo uošvio Mikelės Cankės valdas Sardinijoje, užmušė jį draugiškojo puotoj.

Su tuo Faencos išgama... – t.y. su fra Alberigu.

XXXIV giesmė

Gelmių karalius vėliavas iškėlė... – Dante parodijuoja lotyniškojo gavėnios himno eilutę (*Vexilla regis prodeunt* – Artinasi karaliaus vėliavos), pridurdamas prie jos dar vieną žodį, *infern*i (pragaro). Tos pragaro gelmių karaliaus vėliavos – šeši Liuciferio sparnai.

Ditas – Liuciferis (Belzebubas, Šėtonas).

Jei, keldamas prieš Viešpatį akis, Gražiai atrodė šis klaikus šėtonas... – Liuciferis, pakėlęs maištą prieš Dievą, buvo pats gražiausias angelas.

Juda Iskariotas – buvęs apaštalas, pardavęs Kristų.

Brutas, Kasijus – respublikonai, nužudę Julijų Cezarį (44 m. pr. Kr.).

Žmogus, užgimęs kuklioje kūtelėj... – Jėzus Kristus.

Džudeka – Judo karalystė, „Judynė“. Taip Dante vadina paskutinę (ketvirtąją) devintojo rato juostą pragare.

Kada jis krito, žemė sulingavo... – Tada, kai Dievas nutrenkė sukilusį Liuciferį nuo dangaus.

Belzebubas – Liuciferis (Ditas, Šėtonas).